

પ્રજ્ઞ વિદ્યા.

પ્રકાશક:- ડૉક્ટર સાહેબ શ્રી અમરસીંહજી

સ્વસ્થાન ઉપલી.

Pr

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૨૪૨૨ કિમત

ગ્રંથનામ બ્રહ્મ પિંડી

જગત્ક યર: ૫૨

પ્રભાવિધા

— લેખક —

મુક્તીરામ ગાગુપતીરામ શર્મા.

— પ્રકાશક —

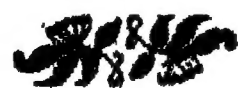
ઠાકોર શ્રી અમ્મરસિંહજી સાહેબ સ્વ. ઉંડણી

સંવત ૧૯૯૬

પ્રત ૧૦૦૦

સન ૧૯૪૦

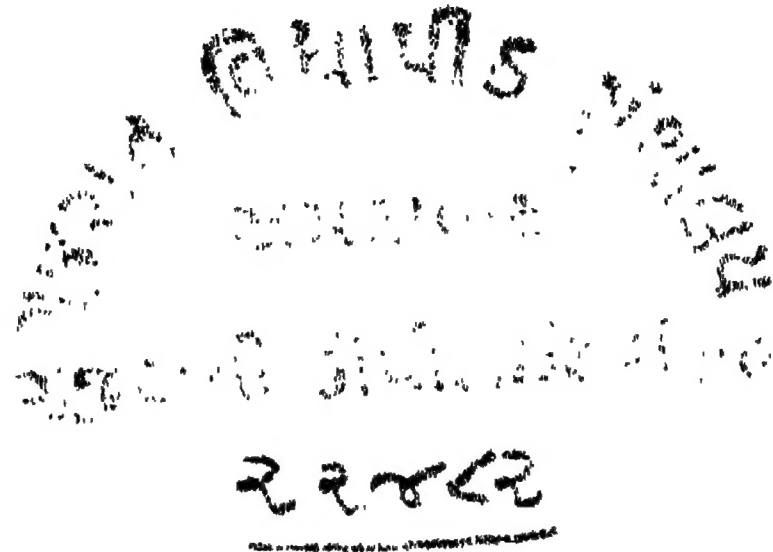

આવૃત્તિ ૩ જી

સર્વ હક સ્વાધીન

કિંમત મહદ્

— મહદ મોક્ષવાનું તથા પુસ્તકો મંગાવવાનું ડેકાણું —
જયનારાયણ મુક્તીરામ ભટ્ટ. મુ. જાદર
પોસ્ટ-સ્ટેશન-જાદર, ઇડર સ્ટેટ
એ. પી. રેલ્વે, અમદાવાદ-ગુજરાત.

મુદ્રક :

ભુધરભાઈ લકાભાઈ પ્રસાદભટ્ટ
ધી નવયુગ મુદ્રણાલય, શાહપુર,
નાગોરીવાડ જવાબાઈની ખડકી,
અમદાવાદ

卐 અર્પણ પત્રિકા 卐

હે આદીશ્વરાનંદ, પુણ્ડરિક, બ્રહ્માનંદ, મહાશ્વરાનંદ,
સત્યીદાનંદ, વિશ્વાનંદ, દેવાનંદ, આત્માનંદ, સર્વાનંદ,
અદ્વૈતાનંદ, અખંડાનંદ, ભૂમાનંદ, પરમાનંદ, સ્વયં-
પ્રકાશી યોગાનંદ, એવા અમારા સત્યસ્વરૂપ આપની પ્રેર-
ણાવડે આ પુસ્તક બની શક્યું છે તે ધર્મવીર ધર્માત્મા
શ્રી ઠાકોર સા. શ્રી અમ્મરસિંહજી સાહેબ. સ્વ.
ઉંડણી. જેઓ અનેક પ્રકારનાં શુભ કાર્યો આપશ્રી
પરમાત્મા પ્રીત્યથે કરી રહ્યા છે તથા તમારા
જગતસ્વરૂપના ઉપયોગ સારૂ આ અમર વિદ્યાના
પુસ્તકનું છપામણી ખરચ આપીને ભક્તોના
આશીર્વાદ લઈ રહ્યા છે તથા પોતાના અમર
આત્માનું અવીનાશી સુખ શાન્તિવાળું
મુળ સદાનું સ્વરૂપ જાણી રહ્યા છે
તેમનું અનંત ગણુ ભલું
કરશેાજી.

લી૦ આપનો શેવક મુક્તીરામના પ્રણામ

અનુક્રમણિકા

વીશ્રામ.	વીષય.	પૃષ્ઠ.
૧	બ્રહ્મમાં ઉત્પત્તી.	૩
૨	વેદાન્ત પ્રવચન.	૧૪
૩	વિશ્વરૂપ દર્શન.	૨૨
૪	બ્રહ્મપુજન.	૩૦
૫	બ્રહ્મયોગ, ...	૩૪
૬	બ્રહ્મભક્તિ, ...	૪૨
૭	વચનામૃત.	૫૦
૮	ઉપયોગી વિષેષ વર્ણન.	૫૭
૯	વૈદ્યવિદ્યાનો બ્રહ્મવિદ્યા સાથે સંવાદ.	૭૧
૧૦	બ્રહ્મવિદ્યા અને લક્ષ્મીનો સંવાદ.	૭૮
૧૧	વર્ણાશ્રમ ધર્મ.	૮૪
૧૨	બ્રહ્મસાર ગીતા.	૧૦૪

પ્રસ્તાવના.

શ્રી સદ્ગુરુની કૃપાથી આ પુસ્તક લખાણું છે તેમની
સલાહમાં હું બેઠો હતો. ત્યાં તેમણે એવું કહ્યું કે આ માંડ શરીર
માણસો પૃથ્વી કે બીજું કંઈ દેખાયું નહિ. પણ દશે દિશાઓમાં
આકાશ જેવો તેજનો પુર્ણ મહાસાગર દેખાતો હતો. પછી
અંધમાં મોટા સુર્યના પ્રતીબીંબ જેવું પુરુષાકૃતિ તેજ જોવામાં
આવ્યું. તે વખતે આ મહાત્માની મરજીથી મને વિચાર આવ્યા કે
આ સુર્યની અંદર સર્વ સૃષ્ટીનો સમાવેશ થયેલો છે તેમાં જડ
વસ્તુઓ રૂપી લક્ષ્મી અને ચેતન સર્વના આત્મારૂપે શ્રી કૃષ્ણ નારાયણ
ભરેલા છે. આ ચીદાકાશરૂપી રામ સુર્ય રૂપી સૃષ્ટીમાં રમી રહ્યો છે.
તે શ્રી કૃષ્ણજી કામ કરાવી રહ્યો છે. પછી આ સુર્ય અને આકાશ
દેખાતાં મટી ગયાં ને હતું તેમ જોવા લાગ્યો. આથી સમજવાનું કે
આપણું છે તે બધું આ પરમાત્માનું છે. ને પરમાત્માનું છે તે બધું
આપણું છે. શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ, સીતારામ, શીવપાર્વતી કે સર્વ
રૂપ એ તેમનાજ શરીર મુતી સ્વરૂપ કે ધરતી રમતરૂપ છે. તેમનું
જ્ઞાન અશ્વર્ય, ધર્મ, જશ, લક્ષ્મીને વૈરાગ્યને જાણવા માટે ભક્તી
કરવાથી સારી બુદ્ધિને સુખ મળે છે તથા શરીર છોડ્યા પછી તે
રૂપને સુખ મળે છે. એમ ધર્મશાસ્ત્રોને ગુરુઓ જાણે છે. આ
બાબતનું સંપુર્ણ જ્ઞાન વ્યવહારોપયોગી ને સ્વાદીષ્ટ મેળવવા તમારા
ભલાને માટે બ્રહ્મવિદ્યા નામનું આ પુસ્તક શક્તિ પ્રમાણે મદદ
આપીને લઈ લેવું.

સંસારના દુઃખોમાંથી છુટવાની ઇચ્છાવાળા મુમુક્ષુઓ પરમા-
ત્માની શોધમાં અનુકૂળ વખત મળ્યા વગર સંસારત્યાગ, તીર્થયાત્રા

જપતપ દેવદર્શન વગેરે બળાત્કારે કરે છે પણ તેમને શ્રી સદ્ગુરુનું અથવા શ્રી ભગવદ્ગીતા કે શ્રી ભાગવત રામાયણ કે શ્રી યોગવાસીષ્ઠ મહારામાયણને ઉપનીષદો જેવું સારું જ્ઞાન ન મળે ત્યાં સુધી મનને સંતોષ ને સમાધાન થતું નથી, તેથી તથા નિશાળોમાં વિદ્યાર્થીઓને બધી વિદ્યાઓ સાથે બ્રહ્મવિદ્યાનું જ્ઞાન આપવાથી તેઓ સંસાર વ્યવહારનાં કામો ઉત્તમ રીતે બળવીને અજ્ઞાન, દુર્ગુણો, કુચાલો. નિર્ધનતા પરાધીનતા ને જન્મ મરણ વગેરે સર્વ દુઃખ મટાડી ભક્તીના ફળને ભોગવે તેવું ધ્યાનમાં રાખીને આ નાની ચોપડી બનાવવાની જરૂર જણાતી હતી. હાલની પ્રાથમિક શાળાઓમાં, સુમીતી, ઇતિહાસ, વ્યાકરણ, મોટું ગણિત વગેરે જ્ઞાનમાં કેટલોક નીરૂપયોગી વીસ્તાર કર્યો છે, પણ :બ્રહ્મજ્ઞાન, બ્રહ્મચર્ય, આરોગ્ય વિદ્યા ને ધંધારોજગારનો વ્યવહારોપયોગી વીસ્તાર જણાતો નથી. તેથી તેનું પણ આમાં ટુંકામાં વીવેચન કર્યું છે શ્રી ગીતાજીમાં કહ્યું છે કે અધ્યાત્મ વિદ્યા વિદ્યાણાં એટલે સર્વ વિદ્યાઓમાં આ વિદ્યા શ્રેષ્ઠ છે માટે નીશાળોમાં આ જ્ઞાન મળવું જોઈએ એવી આ બ્રહ્મભક્તી એટલે બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રમાણે જગતમાં વર્તવાનું આમાં જણાવ્યું છે. તો સર્વે સજ્જનો થોડામાંથી ઘણું વિચારી લઈ ગુણજ ગ્રહણ કરી જીંદગી સફળ કરશે જ. આ સર્વાત્મક સત્યજ્ઞાનથી અન્ય સર્વ ધર્મોનો દ્વેષભાવ મટી પ્રેમભાવ થવા શ્રી ગીતાની એકે સ્વતંત્ર ખુદીથી મદદ કરશેજી.

લી૦ સર્વનો સેવક,
મુક્તિરામ ગણપતીરામ શર્મા
ના શુભ આશીર્વાદ.

ॐ श्रीगणेशाय नमः

બ્રહ્મ વિદ્યા.

વિશ્રામ ૧ પહેલો.

બ્રહ્મમાં ઉત્પત્તિ.

ઓ પરમાત્માનાં રૂપ સર્વે આત્માઓ કાંઈ વસ્તુ બનાવ્યા વગર બનતી નથી તો આવડી મોટી જગતની રમત બનાવનાર જે તે પરમાત્મા છે તે ન હોય તો આ જગત હોય નહિ એવું તમારી બુદ્ધી કબુલ કરે છે. જેમ રાજા પણ નકામો બેસી રહેતો નથી અને બાળક પણ કાંઈ કાંઈ રમત કરે છે ને શરીર હલવે છે તેમ પરમાત્મા જગતનો સંચો ચલાવે છે. જેમ કીડીનો, હાથીનો ને આપણો નીરાકાર આત્મા પોતાના શરીરને જાણે છે ને હલાવે ચલાવે છે તેમજ નીરાકાર પરમાત્મા સાકાર સૃષ્ટિને જાણે છે ને હલાવે ચલાવે છે. તેનું સર્વ સ્વરૂપ આપણી માંસ માટીની આંખોથી બધું દેખાતું નથી પણ સર્વના આત્મારૂપ એ પરમાત્માનું રૂપ સર્વ ઠેકાણે ભરેલું ભાવના અને જ્ઞાન પ્રમાણે બ્રહ્મજ્ઞાનથી ને યોગ બળથી દેખાય છે તથા દેહ છોડ્યા પછી દીવ્ય ચક્ષુ એટલે પરમાત્મા જેવી બુદ્ધીની નજરથી દેખી તથા જાણી શકાય છે જેવો તમારો આત્મા છે તેવાજ તે પુર્ણ આપણા મુળ આત્મારૂપ પરમાત્માનું ચરિત્ર એવું છે જે:—

૧. અમ્ભર રહેનારા

૨. અમ્રત સમુદ્રમય સ્વરૂપવાળા.

૩. અન્નના સ્વરૂપવાળા
૪. અંદર તથા બહાર રહેનારા.
૫. અદ્ભુત સૃષ્ટી બનાવનારા.
૬. અનંત લક્ષ્મીવાળા
૭. અનંત બ્રહ્માંડોને સાચવનારા.
૮. અનંત પરાક્રમવાળા.
૯. અધર્મથી વર્તનારાને હરાવનારા.
૧૦. અપાર સમદર્શનવાળા
૧૧. અનન્ય ભક્તિવડે પ્રાપ્ત કરી શકાય એવા.
૧૨. આત્મજ્ઞાનરૂપ અમૃતનો સ્વાદ લેનાર, તથા દેનારા
૧૩. આકાશરૂપી અનંત હિંડા સુંદર લામ શરીરમાં સર્વ જગતને દેખાડનારા.
૧૪. ઇન્દ્રિયોને વશ રાખનારા.
૧૫. ઇચ્છા પ્રમાણે રૂપ ધરનારા.
૧૬. ઇચ્છાવાળાઓની ઇચ્છા પુરી પાડનારા
૧૭. હિંચા નીચા અવતારોના ભેદ કરનારા.
૧૮. હિંદાર મનથી આનંદ આપનારા.
૧૯. ઉત્તમ જન્મ ધરનારા.
૨૦. ઉપદેશને ઉપગ્રહવનારા.
૨૧. ઉત્તમ કીર્તિવાળા.
૨૨. ઉપર નીચે ને મધ્યે વસનારા.
૨૩. ઉત્તમ બુદ્ધીથી જાણાય એવા.
૨૪. ઓછી બુદ્ધીથી ન જાણાય એવા.
૨૫. ઔષધીયોને આપનારા.

૨૬. કદી નાશ ન થનારા.
૨૭. કપટી માણસોનો નાશ કરનારા.
૨૮. કલેશને મટાડનારી કૃપાવાળા.
૨૯. કામ પ્રમાણે જુદાં જુદાં રૂપ ધરનારા.
૩૦. કામ પ્રમાણે ફળ મળવાની વ્યવસ્થાવાળા,
૩૧. કામ ક્રોધાદિ અંદરના શત્રુઓને મારનારા.
૩૨. ગરીબ હિપર પ્રેમ રાખનારા.
૩૩. ગંભીર ને મધુર બોલનારા.
૩૪. ગંભીર સ્વરૂપવાળા.
૩૫. ગુણુવાનોને ગુણુ આપનારા.
૩૬. ગુરુઓના મહાગુરુ મહાશીક્ષક.
૩૭. ધણાં નામો ને રૂપવાળા.
૩૮. ધણાં શરીરોવાળાં.
૩૯. ધણી પૃથ્વીઓવાળા.
૪૦. ધણા યુગ-વખતવાળા.
૪૧. ધણી ઉત્પત્તિ પાલનને પ્રત્યક્ષવાળા.
૪૨. ધણા વીસ્તારમાં સદા રહેનારા.
૪૩. ધણી શોભાવાળા.
૪૪. ધણી લક્ષ્મી આપનારા.
૪૫. ચતુર ચરીત્ર આપનારા.
૪૬. ચંદ્ર સૂર્ય ને વીજળીના સમુદ જોવી સુંદરતાવાળા.
૪૭. ચૌદ લોકનાં રૂપ ધરનારા.
૪૮. જન્મ મરણને ઘડપણુ વગરના.
૪૯. જગતનો વિસ્તાર થવાનું સ્થાન.

૫૦. જગતની ઉત્પત્તી કરવામાં ઇચ્છાવાળા.
૫૧. જગતરૂપે વિસ્તાર પામેલા શરીરવાળા.
૫૨. જગતનો નાશ કરી પ્રાણીઓને રોવરાવનારા.
૫૩. જગતમાં રહેનારા જગતગુરુ.
૫૪. જીવને ઇશ્વરનું એકપણું દેખાડનારા.
૫૫. જીતેન્દ્રિય માણસોને મળનારા.
૫૬. જીવોનાં કામ પ્રમાણે જગતને રચનારા.
૫૭. જીવોમાં રહી સુખ દેવા જુદાં જુદાં શરીર કરનારા.
૫૮. જેને કોઈ વધારે ઓછો વહાલો નથી એવા.
૫૯. દુર્ગુણીઓને દુઃખ દેનારા.
૬૦. દુર્ગુણો વીનાના સદ્ગુણોવાળા.
૬૧. દુઃખી પ્રાણીઓનાં અલ્પદશાદિ દુઃખ મટાડનારા.
૬૨. દેવ લોકને સ્વર્ગમાં રહેવાનું સુખ દેનારા.
૬૩. દેવતાઓ તથા દેવીઓનાં રૂપ ધરનારા.
૬૪. ધન ઇચ્છનારાઓને ધન દેનારા.
૬૫. ધ્યાન કરવાથી મનમાં ધારણ કરાય એવા.
૬૬. ધાર્મિક સ્વભાવવાળા.
૬૭. ધર્મનું સંપૂર્ણ રક્ષણ કરનારા,
૬૮. ધર્મનું જ્ઞાન દેવાની ઇચ્છાવાળા.
૬૯. ધર્મની સાક્ષાત મુતી રૂપ.
૭૦. ધર્મ, અર્થ, કામ ને મોક્ષ માટે ભજવાથી આપનારા.
૭૧. ધર્મ, દયા ક્ષમા, પ્રેમને ઔદાર્યથી ભરેલી આંખોવાળા.
૭૨. નવ દરવાજાવાળા શરીર નગરીમાં રહેનારા.
૭૩. નરનારીના સંયોગથી નવા જીવનને પ્રગટાવનારા.

૭૪. નીત્ય શુદ્ધને મુક્ત સ્વભાવવાળા
૭૫. નિત્ય નીરંતર જન્યુત રહેનારા
૭૬. પોતાની મેળે ઉત્પન્ન થનારા
૭૭. પોતાનાજ આધારવાળા
૭૮. પોતાના સામર્થ્ય વડે પોતાને ધારણ કરનારા
૭૯. પોતમાં સર્વ પ્રકારની વીભૂતીને ધરનાર
૮૦. પોતાના સંપૂર્ણ તેજસ્વી સ્વરૂપમાં રહેનારા
૮૧. પોતાના સ્વરૂપમાંથી કદી ભ્રષ્ટ ન થનારા
૮૨. પોતાના મહીમા પ્રમાણે રહેનારા
૮૩. પોતાનો તથા ભકતોનો મહીમા વધારનારા
૮૪. પોતાની પ્રજનનું પાલન કરનારા
૮૫. પોતાની માયામાં ભૂલાવનારા
૮૬. પોતાની ઈચ્છાઓ પુરી થયેલી હોવાથી ભકતોની ઈચ્છાઓ પુરનારા
૮૭. પોતાનુંજ માનનારાઓને નીચમર્મા રાખનારા
૮૮. પોતાના સ્વરૂપથી રમનારા
૮૯. પવીત્ર મનવાળા તથા પવીત્ર કરનારા
૯૦. પૃથ્વી આદી પાંચ ભૂતોમાં રહેનારા
૯૧. પ્રજાને યોગ્ય કામ ઉપર સ્થાપનારા
૯૨. પ્રજા પર પુત્રના જેવો પ્રેમ રાખનારા
૯૩. પ્રાણીઓના જન્મ મરણાદીકની વ્યવસ્થા રાખનારા
૯૪. પાપીયોના કામને જોનારા
૯૫. પાપીયોના અભીમાનનો નાશ કરનારા
૯૬. પુણ્યવાન પ્રાણીઓનું કલ્યાણ કરનારા

૯૭. પરમાનંદરૂપ અમૃત પીનારા તથા ભક્તને પાનારા

૯૮. પરમાત્માના ધામમાં જવાની ઈચ્છાવાળા ભક્તના

સાધનરૂપ -

૯૯. પ્રલય વેળા સર્વનાં જ્ઞાતોનો નાશ કરનારા

૧૦૦. પ્રલય વખતે સર્વને પોતાને વીશે એકરૂપ કરનારા

૧૦૧. અહ્મરૂપે સર્વ વસ્તુઓને અનુભવનારા

૧૦૨. અહ્મરૂપે સર્વને ઉપજવનારા

૧૦૩. અહ્માંડોનો બોલો ઉઠાવનાર

૧૦૪. અહ્માંડોને અખંડ સુખમાં રાખનાર

૧૦૫. અહ્મ જાણનાર આહ્મણો ઉપર પ્રેમ રાખનારા

૧૦૬. આમહણોને અહ્મરૂપ દેનારા

૧૦૬. ભક્તિરૂપી શરીરવાળા

૧૦૮. ભક્તિનો વધારો કરનારા

૧૦૯. ભક્તોના મનનુ દર્શનથી હરણુ કરનાર

૧૧૦. ભક્તોએ હૃદયકમળમાં ધ્યાન કરવાથી પોતાને સ્વરૂપે પ્રકાશનાર

૧૧૧. ભક્તોને અખંડ સુખ આપનારા

૧૧૨. ભક્તોપર પ્રસન્ન થનારા

૧૧૩. ભક્તોએ ભાવથી આપેલાં પત્ર પુષ્પાદીકને પણ લેનારા

૧૧૪. ભક્તો માટે ઘણાં રૂપ ધરનારા

૧૧૫. ભક્તોને જે જોઈએ તે ઉદાર મનથી અપાવનાર

૧૧૬. ભક્તોનુ શુભ કામ સિદ્ધ કરી આપનાર

૧૧૭. ભક્તોને પોતાના જેવા પત્રીત્ર કરનારા

૧૧૮. ભક્તોની ઇચ્છાઓ પુરી કરી વાસનાઓનો નાશ કરનારા

૧૧૯. ભકતોનુ ઘણુજ ભહું કરનાર
૧૨૦. ભકતોને અનંત શાન્તી આપનારા
૧૨૧. ભકતોને પોતાનુ ભગવાનપણુ સંપુર્ણ દેનાર
૧૨૨. ભકતો માટે અવતારો લઇ આ પૃથ્વીને શોભાવનાર
૧૨૩. ભકતો રૂપી સુંદર સૈન્યવાળા ભકતવત્સલ
૧૨૪. ભૂત ભવીષ્ય ને વર્તમાન કાળમાં એકરૂપ રહેનાર
૧૨૫. ભૂત ભવીષ્ય ને વર્તમાન કાળમાં પ્રાણીયોને જાણુનારા
૧૨૬. ભૂપમંડળોને શોભાવનાર
૧૨૭. ભૂવનોના ભંડારોને ભરનારા
૧૨૮. ભારે ભાગ્યવાળા હોવાથી ભગવાનના નામવાળા
૧૨૯. મંત્રથી જાણુવા લાયક
૧૩૦. મનમાંના વિચારોને જાણુનારા
૧૩૧. માયા વડે પ્રાણીયોને નિદ્રાવશ કરનારા
૧૩૩. મોટાં કામો કરનારા તથા મોટાઈ આપનારા
૧૩૪. મહાબુદ્ધિવાળા મહાઅગવાળા
૧૩૫. મહાધનવાળા મહા સિદ્ધિવાળા
૧૩૬. મહારૂપવાળા મહાશબ્દવાળા
૧૩૭. મહામાયાવાળા મહા ન્યાયવાળા
૧૩૮. મહાભોગ ભોગવવાના સાધનરૂપ
૧૩૯. મનુષ્યોને કામપ્રમાણે ઓછી વધતી લક્ષ્મી આપનારા
૧૪૦. મનવાણી તથા કામ વડે સુંદર રહેનાર
૧૪૧. મુક્ત પુરૂષોના મોટા અશ્રય રૂપ
૧૪૨. મુક્તિરૂપી મહાવિશ્રામ આપનારા
૧૪૩. યજ્ઞાદિક વડે મુખ્ય પુજવા લાયક

૧૪૪. યજ્ઞોનાં કૃત્ત આપનારા
 ૧૪૫. યોગથી જાણી શકાય એવા
 ૧૪૬. યોગમાં સદા સંપૂર્ણ સ્થીરતા વાળા
 ૧૪૭. યોગ્ય મનુષ્યોને મોક્ષ આપનારા
 ૧૪૮. રૂપમાં સર્વ કરતાં બ્રહ્મા સારા
 ૧૪૯. રૂડી રમતોમાં રમાડનાર
 ૧૫૦. રામાદીક વારંવાર અવતાર ધરનારા
 ૧૫૧. લક્ષ્મીને હૃદયમાં સદા ધારણ કરનાર
 ૧૫૨. લક્ષ્મી આપીને સર્વના ધર્મોનું રક્ષણ કરનારા
 ૧૫૩. લોકના સારાને જાણનારા
 ૧૫૪. વધારે વીશાળ સ્વરૂપવાળા
 ૧૫૫. વિશ્વ જોમાં રહેલું છે એવા
 ૧૫૬. વીવીધ પ્રકારે પ્રકાશનારા
 ૧૫૭. વર્ણાશ્રમના ધંધા આચાર તથા સ્વાર્થને જાણનારા
 ૧૫૮. સર્વ ઠેકાણે ભરેલા
 ૧૫૯. સર્વ પ્રાણીઓ પ્રથમ ઉપજાવવાના સ્વભાવવાળા
 ૧૬૦. સર્વ પ્રાણીઓની અંદર પોતાના સ્વરૂપે રહેનારા
 ૧૬૧. સર્વ જીવોના મુખ્ય નીવાસ રૂપ
 ૧૬૨. સર્વ પ્રાણીઓનો વધારો કરનારા.
 ૧૬૩. સર્વનાં શરીરોને જાણનારા.
 ૧૬૪. સર્વ વસ્તુઓને સંપૂર્ણ જાણનારા.
 ૧૬૫. સર્વ સિદ્ધિઓના આધારવાળા.
 ૧૬૬. સર્વ પુરૂષોમાં ઉત્તમ પુરૂષ.
 ૧૬૭. સર્વના શુદ્ધ આત્મરૂપ.

૧૬૮. સર્વ સૃષ્ટિના મહારાજ.
૧૬૯. સર્વના સાચા પરમપીતામાતા.
૧૭૦. સર્વનું સાઈ કરવાની શક્તિવાળા.
૧૭૧. સર્વથી ઇંદ્રીયોને ઉપજાવનારા હોવાથી પાલન કરનારા.
૧૭૨. સર્વ પ્રાણીઓને પુષ્ટી આપી જીવડનારા.
૧૭૩. સર્વ ઉપર સરખી પ્રીતિવાળા.
૧૭૪. સર્વ પ્રાણીઓને પ્રાણ આપનારા.
૧૭૫. સર્વના પ્રાણોનો નાશ કરનારા.
૧૭૬. સર્વ પ્રાણીઓને નીયમમાં રાખનાર.
૧૭૭. સર્વને આત્મસ્વરૂપે જ્ઞેનારા.
૧૭૮. સર્વ કામ કરવામાં ઘણી શક્તિવાળા.
૧૭૯. સર્વ ઠેકાણે પ્રકાશનારા.
૧૮૦. સર્વને જીતવા સર્વ ઉપર શક્તિ ચલાવનારા.
૧૮૧. સર્વ પ્રાણીઓને ચેષ્ટા કરનારા.
૧૮૨. સર્વ પ્રાણીઓના આત્મા હોવાથી સર્વને સહાયતા કરનારા.
૧૮૩. સર્વમય હોવાથી સર્વ સમયને જાણનારા.
૧૮૪. સર્વ જાગૃતમાં સ્વતંત્રતાવાળાં
૧૮૫. સર્વ પ્રાણીઓને પોતાની પ્રાર્થના કરાવનાર
૧૮૬. સર્વ વીદ્યાનો ઉપદેશ દેનાર.
૧૮૭. સર્વને સોથી વધારે બહાદુર આત્મારૂપ
૧૮૮. સર્વ લોકોનું રક્ષણ કરવા માટે ફેરફાર કરનારા
૧૮૯. સર્વ કામ કરવામાં પોતેજ પોતાના સહાયકારી
૧૯૦. સર્વ ઉપર વીજ્ય મેળવનાર.
૧૯૧. સર્વદા શાંત, સ્થીર ને પરીપુર્ણ સ્વભાવવાળા.

૧૯૨. સર્વથી મોટા હોવાથી સર્વની સંભાળ રાખી શકનાર.
 ૧૯૩. સર્વકાળ સુખ શાંતીમાં રહેનાર તથા સર્વને રાખનાર
 ૧૯૪. સર્વદા સંપૂર્ણ એકાંતિક સ્વરૂપવાળા
 ૧૯૫. સત્પુરુષોના શ્રેષ્ઠ નીવાસ સ્થાન
 ૧૯૬ સત્પુરુષો પર ક્ષમા રાખનાર.
 ૧૯૭ શરણાંગતોના સર્વ પાપનો નાશ કરનાર.
 ૧૯૮ શરણાંગતોના રક્ષણ માટે યત્ન કરનાર
 ૧૯૯ શુદ્ધ ભાવથી સ્મરણ કરનારનું રક્ષણ કરનાર
 ૨૦૦ સદાચારવાળા ભક્તોનો ભય નાશ કરવાના નીયમવાળા
 ૨૦૧ સદા દુઃખ વીનાના હોવાથી ભક્તોનાં દુઃખ મટાડનાર
 ૨૦૨ સદાકાળ સંપૂર્ણ અશ્વર્ય જ્ઞાન લક્ષ્મી ધર્મ જશ,
 વેરાગ્ય વગેરે શુભ સંપત્તિવાળા
 ૨૦૩ સાચાની સાહાયતા કરનાર
 ૨૦૪ સારાં માણસોનું સાર કરનાર
 ૨૦૫ સારી ધારણાઓને પુરી પાડનાર
 ૨૦૬ સાર પરીણામ લાવવામાં સાવધાન
 ૨૦૭ સ્વાર્થ વીના પણ સર્વ ઉપર ઉપકાર કરનાર
 ૨૦૮ સુર્ય મંડળમાં રહેનાર
 ૨૦૯ સૃષ્ટી રૂપે અત્યંત મોટી મુર્તિવાળા
 ૨૧૦ સુંદર સર્વે શસ્ત્રો ધરનાર
 ૨૧૧ સુખમય સ્વભાવવાળા
 ૨૧૨ સુખ ભોગવવાના સમાનરૂપ
 ૨૧૩ સંસારરૂપ ચક્રને ફેરવનાર
 ૨૧૪ સંકલ્પ માત્રથી તરત ઉત્પન્ન થવાની સિદ્ધિવાળા
 ૨૧૫ સંસારને જીવેના ભોગ મોક્ષ માટે વધારનાર
 ૨૧૬ સંસારની સ્થિતિ વારંવાર બદલનાર

- ૨૧૭ સંસારરૂપી ધરતુ રક્ષણ કરનારા
 ૨૧૮ સંસારના બંધનથી મુક્ત સ્વભાવવાળા.
 ૨૧૯ સંસારના બંધનથી છોડાવનારા.
 ૨૨૦. સંસાર સાગરને તારનારા.
 ૨૨૧. હળ્લરો હુન્નર કળાઓને કરાવનારા
 ૨૨૨. હળ્લરો પૃથ્વીઓમાં હળ્લરો રૂડાં ચરીત્રાવાળા.
 ૨૨૩ જ્ઞાનવડે મેળવવા યોગ્ય.
 ૨૨૪. જ્ઞાનથી જાણવામાં આવનારા
 ૨૨૫. જ્ઞાનરૂપી ઔષધ આપીને જીવેતો જન્મ મરણ રૂપ
 રોગ મટાડનારા મોટા વૈદ્યરાજ.
 ૨૨૬. જ્ઞાનીઓ ઉપર પ્રેમ રાખનારા.
 ૨૨૭. જ્ઞાનની ખરીકૃણ્ણતાવાળા.
 ૨૨૮. જ્ઞાન વડેજ મજાનારા.
 ૨૨૯. જ્ઞાનના ફળની મુતીરૂપ.
 ૨૩૦. જ્ઞાન અજ્ઞાન ઉપજાવનારા
 ૨૩૧, જ્ઞાનીઓના આત્મામાં વધારે રહેવારા
 ૨૩૨, જ્ઞાનીઓનો પોતામાં લય કરનારા.

રાગ-ધનાશ્રી.

કારણ રૂપવિચાર, કાર્યને કારણ રૂપ વિચાર.
 માટીનાં સૌ વાસણ માંડી, એક માટી નીરધાર-કાર્યને
 અસ્ત્રો શસ્ત્રો જોઈ લોહાનાં, એક લોહું ઉરધાર-કાર્યને
 દાગીના સોના રૂપાના, સોનું રૂપું સ્વીકાર-કાર્યને
 જગત માંડેના સધળાં કાર્યો, રહે કારણ આધાર-કાર્યને
 કારણ રૂપે સત્યીદ સુખ એમ રહ્યું કાર્ય મોઝાર-કાર્યને
 આ જગમાં તું જેજે દેખે, તેતે બ્રહ્મજ ધાર-કાર્યને

વિશ્રામ ૨ જો

વેદાન્ત પ્રવચન.

અયં આત્મા બ્રહ્મ-આત્મા બ્રહ્મ એટલે પરમાત્મા છે.

અહં બ્રહ્માસ્મિ-હું બ્રહ્મ છું.

સ આત્મા તત્ત્વમસિ-તે પરમાત્મા તું છે.

સર્વેશ્વરીદં બ્રહ્મ-આ સર્વ જગત નક્કી બ્રહ્મ છે.

બ્રહ્મવિદબ્રહ્મૈવ ભવતિ-બ્રહ્મને જાણનાર બ્રહ્મ થાય છે.

આનંદં બ્રહ્મણો વિદ્વાન્ન વિભેતિ કુતશ્ચન;

બ્રહ્મના આનંદને જાણનાર કોઈથી ભય પામતો નથી.

તત્રકો મોહકઃ શોક, એકત્વમનુ પश्यति ।

એકપણનો અનુભવ કરનારને મોહ શો ને શોક :શોનો હોય

અસં ગોઘં પુરુષઃ આ પરમાત્મા પુરુષ અસંગ છે અદ્વૈત છે.

નિત્યઃ સર્વજ્ઞઃ સર્વગતો, નિત્યતૃપ્તો, નિત્યશુદ્ધ, મુક્તસ્વભાવઃ

નિત્ય રહેલા, સર્વ જાણનાર, સર્વ ઠેકાણે પુર્ણ, સદાય સંતોષી, સદા શુદ્ધ, સદગુણી, સર્વ દુઃખ વગરના, આવા સ્વભાવવાળો તે આત્મા છે.

તરતિશોકમાત્મવિત આત્માને જાણનાર શોકને તરે છે.

સત્યં જ્ઞાનસુખાનંતં. તદહં બ્રહ્મનિર્ભયં ।

સત્ય જ્ઞાનવાળા, અનંત સુખવાળા ને નિર્ભયતાવાળા તે બ્રહ્મૃપ હું છું.

અયં આત્માપહતપાપ્મા—તે આત્મા પાપ વગરનો છે.

તદાત્માનં સ્વયં કુરુત—તે બ્રહ્મ પોતાનેજ વીશેષાકારે ઉપજાવે છે.

સર્ગકાલે ચ કરોતિ સર્ગ, સંહારકાલે ચ તદત્તિ ધૂયઃ

સૃષ્ટી બનાવવા વખતે બનાવે છે તે નાશ કરવા વખતે લય કરે છે.

આત્મૈવેદં સર્વ—આ સર્વ આત્માજ છે.

યતોવા ઇમાનિ ભૂતાનિ જાયંતે । એમાંથી આ સર્વજુતો થાય છે.

પુરુષાન્નપરં કિંચિત્ સાકાષ્ટા સાપરાગતિ ।

એ પુરુષ શીવાય બીજું કંઈ નથી, તેજ છેવટની સીમાને ઉત્તમ ગતિ છે.

બ્રહ્મૈવેદં સર્વ—આ સર્વ બ્રહ્માજ છે.

ઐકારણ વેદં સર્વ—ઐકાર (પ્રણવ) આ સર્વાત્મકમય પરમાત્માનું નામ છે.

તસ્યમાસા સર્વ મિદં વિધાતિ ।

તે બ્રહ્મના પ્રકાશના પછી આ સર્વ જગત પ્રકાશીત થાય છે.

દિવ્યોહ્યમુર્ત પુરુષઃ એ પોતેજ જ્યોતીર્મય પરમાત્મા છે.

અસદ્ બ્રહ્મેતિ વેદચેત અસન્નેવ સ ભવતિ ।

જો બ્રહ્મ અસત્ય ને શુન્ય છે તો તુંજ શુન્યરૂપ અસત છે.

યથામૃત પિણ્દેન સર્વ મૃન્મયં વિજ્ઞાતં સ્યાત્ ।

જેમ માટીના પીંડમાંથી સર્વ વાસણો માટીનાજ બનેલામાં આવે છે, તેમ સર્વ પરમાત્મા છે.

સોઽકામયત બહુસ્યાં પ્રજાયેય ।

તે પરમાત્માએ સંકલ્પ કર્યા કે હું બહુરૂપે થાઉં.
તત્સૃષ્ટ્વા તદેવાનુમાવિશત્—તેને રચીને તેમાં પ્રવેશ કર્યો.

एकमेवा द्वितीय—તે એકજ છે બીજું નથી.

ईदं सर्वं यदयमात्मा—જે આ સર્વ છે તે આત્મા છે.

नान्योऽतोऽस्तीद्रष्टा, श्रोता, मंता, विज्ञाता ।

આનાથી જુદો જોનાર, સાંભળનાર, બળનાર તે વિચારનાર નથી.

मृत्यो समृत्युमाप्नोति यद्दहनानेव पश्यति ।

જે જીવું જીવે છે તે મૃત્યુથી મૃત્યુ પામે છે.

सवाएष महानज आत्माऽजरोऽमरोऽमृतोऽभयोब्रह्म ।

આ આત્મા મહાન, અજન્મા, અજર, અમર, અમૃત.
અભય તે બ્રહ્મ છે.

एकश्चरति भूतेषु, स्वैरचारी यथासुखम् ।

સ્વતંત્ર એકે યથાસુખે સર્વમાં પ્રકાશે છે.

एतदात्म्यमिदं सर्वं । आत्माना ભાવવાળું આ સર્વ છે.

आकाशवत् सर्वगतश्चनित्यः । આકાશની પેઠે સર્વ ઠેકાણે નિત્ય છે

एकस्तथा सर्व भूतान्तरात्मा, नलिप्यते लोक दुस्तेन ब्रह्म ।

તે સર્વના અંતરાત્મા એક છે, તે પણ લોકોના સુખ દુઃખ વડે લેપાતો નથી.

मनसैवेदमाप्तव्यं । આ બ્રહ્મ મનવડેજ પ્રાપ્ત થાય છે.

द्वैवाव ब्रह्मणोरुपे मुर्तर्चवाप्तुतच ।

બ્રહ્મનાં સ્થુળને સૂક્ષ્મ સકાર નીરાકાર એવાં બે રૂપ છે

અલિંગ લિંગરૂપાય વિશ્વરૂપાય તેનમ ।

તે નિરાકારમાંથીજ સાકાર થયેલા વીશ્વરૂપને પ્રણામ કરું છું.

નિત્યઃ સર્વ ગતઃ સ્થાણુ રચલોયં સનાતનં ।

આ આત્મા નિત્ય સર્વવ્યાપક, સ્થીર નિર્વિકાર, ને સનાતન (જુનો) છે.

સત્યં જ્ઞાનં મનંતં બ્રહ્મ । સત્યરૂપ, જ્ઞાનમય ને અનંતમય બ્રહ્મ છે.

પુણ્યેવૈ પુણ્યેન કર્મણા ભવતિ પાપઃ પાપેન ।

પુણ્ય કામથી સુખી ને પાપથી દુઃખી અવતાર થાય છે ઉપાસના ને જ્ઞાનથી તેમાં ફેરફાર થાય છે.

આત્મનિ વિજ્ઞાતે સર્વમિદં વિજ્ઞાત ભવતિ ।

આત્માને જાણવાથી સર્વ જાણવામાં આવે છે.

આત્મા વા અરેદ્રશ્ટવ્યઃ શ્રોતવ્યો, મંતવ્યો, નીદિધ્યાસિતવ્યમ્ ।

આ આત્મા જોવા, સાંભળવા, વિચારવા ને ધ્યાન કરવા લાયક છે.

અન્યોઽસાવન્યોઽહમસ્મિતિ, ન સ વેદ યથા પશુ ।

આ આત્મા જુદો છે, ને હું બીજો છું; એમ જાણનાર ખરું જાણતો નથી તેથી પશુ પેઠે જગતમાં બંધાય છે,

ક્ષીયતે ચાસ્યકર્માણિ, તસ્મીન્ દૃષ્ટે પરાવરે ।

પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર થાય તો કર્મોનું પુણ્ય પાપનું બંધન મટે છે.

ભીઘતે હૃદયગ્રંથી, છિદ્યંતે સર્વ સંશયાઃ ।

સર્વ સંશયો કપાઈ જાય છે. ત્યારે હૃદયની ગાંઠ છૂટી જાય છે, એટલે મોક્ષ થાય છે.

વિજરો, વિમૃત્યુ, વિશોકો, વિજિઘત્સોઽપિપાસઃ સત્યકામઃ

સત્યસંકલ્પઃ

તે આત્મા ધડપણ, મરણ, શોક, ભૂખ, તરસ વગરનો તે સારી ઇચ્છાવાળો, તથા તેના ધારવા પ્રમાણેજ. થાય એવો છે. પોતાનું બનાવેલું રમકડું પોતાને દુખ દઈ શકતું નથી તેમ પરમાત્માને જગત દુઃખદાયી થતું નથી.

પાદોસ્ય વિશ્વાભૂતાનિ ત્રિપાદસ્યા મૃતંદિવી ।

સર્વ જગત તેના પા ભાગ રૂપ છે, તે ત્રણ ભાગ અમૃતરૂપને સ્વપ્રકાશ રૂપ છે.

**एतस्माज्जायते प्राणो, मनः सर्वेन्द्रियाणि च खंवायु ज्योतिरापः,
पृथ्वी विश्वस्य धारिणी ।**

આ આત્માથી પ્રાણ, મન ઇન્દ્રિયો તે આકાશ વાયુ, તેજ, જળ તે સવ ધારણુવાળી પૃથ્વી આ પંચમહાભૂત ઉપજે છે.

न तत्ररथा न रथयोगा, न पंथानो भवंत्यथ रथान्नथूयोगान्पथः सृजते ।

તે સ્વપ્નાવસ્થામાં રથ, ઘોડાને રસ્તો નથી પણ પોતેજ તે બનાવે છે, તેમ જગતને બનાવે છે.

‘स वा एष महानज आत्माऽन्नादो वसुदानः ।

આ મહાઅજન્મા ઇશ્વર સર્વ પ્રાણીને અન્ન આપનાર તે ધન આપનાર છે.

स एष रसानां रसतम । ते रसोभां उत्तम रसश्च છે.

आत्मा वा इदं मेक एवाग्र आसित नान्यत

किंचन भिषत् सदक्षत लोकान्नुसृजा इति ।

સૃષ્ટિની પહેલાં આ જગત એક આત્માજ હતું. અન્ય કોઈ ક્રિયાવાન નહતું. તે આત્મા જોવા લાગ્યો કે હું લોકોને સરળું

आचारहिनं न पुनंति वेदा ।

સદાચરણ વગરનાને વેદશાસ્ત્રો પવિત્ર કરતાં નથી.

एष आत्मा न नश्यंति, यं ब्रह्मचर्येणानुविन्दति ।

આ આત્મા નાશ પામતો નથી. તેને બ્રહ્મચર્ય વડે પ્રાપ્ત થવાય છે.
तद्योऽहं सोऽसौयोऽसौसोऽहम् ।

જે હું છું તે આ ઇશ્વર છે, ને જે આ સૌ ઇશ્વર છે તેજ હું છું.
सोऽमृतो भवति, मृत्युयस्यात्मा भवति ।

તે અમૃતરૂપ થવાથી મૃત્યુ તેનો આત્મા થાય છે.

अमाणोल्लमनाशुभ्रो ।

પરમાત્મા પ્રાણ શ્વાસ વગરના, મન વગરના, ને ઘોળા છે.

ब्रह्मैवसन्ब्रह्माप्येति—બ્રહ્મજ થયેલો બ્રહ્મને પામે છે.

आप्नोति मनसस्पतिम् ।

સર્વ મનોના પતિ પુર્વ સિદ્ધ ઇશ્વરને પામે છે

स यथैतां देवतां सर्वाणी भूतान्यवन्त्येवंहैवंविदं सर्वाणी

भूतान्यवन्ती ।

જેમ એ દેવને સર્વે ભૂતો બને છે તેમ એ પ્રમાણે જાણનારને
सर्वे भूतो बने છે

अमृतत्वं हि विद्वानश्रुते । વિદ્વાન અમૃતપણાને જ પામે છે.

ब्रह्मलोकान् गमयति तेतेषु ब्रह्मलोकेषु परापरावतो वसन्ति ।

ઉપાસકો બ્રહ્મલોકમાં જાય છે, ને ત્યાં લાંબા આયુષ્યવાળા થઈ
લાંબા વખત સુધી હિરણ્યગર્ભમાં લાયકાત પ્રમાણે વસે છે,

प्रजापते सभांवेश्मपद्ये । પ્રજાપતીની સભાને પામે છે.

ब्रह्मलोकमभी संपद्यते । બ્રહ્મલોકને પામે છે

मनसैतान् कामान् पश्यन् रमते ।

મનવડે કામોને જુએ છે ને રમે છે.

આપ્નોતિ સ્વારાજ્યં ।

જ્ઞાની સ્વારાજ્યને પામે છે અનંત બ્રહ્માંડોનું રાજ્ય તે પોતાનું જ થાય છે.

અત્ર બ્રહ્મસમસ્તુતે । દેહ છોડતાં અહીંથી જ બ્રહ્મને પામે છે.

અજમजरममरम् । તે અજન્મના ઘડપણરહીત અને અમર થાય છે.

यस्मात्परं नापरमस्ति किंचित । તેનાથી જુદું કંઈપણ નથી.

यत्रनान्यत् पश्यति ।

જ્યાં બીજાને જોતો નથી પણ સર્વ પોતાનું રૂપ જુવે છે.

न तु तद्वितीय मस्ति । ત્યાં બીજું નથી જ.

नेह नानास्ति किंचिन् ।

બ્રહ્મમાં નાના-મોટાપણું નથી. સર્વ એકાકારમય થઈ રહે છે.

नच पुनरावर्तते तेनो द्वी जन्म यतो नथी.

ब्रह्मणा सहते सर्वे संप्राप्ते प्रतिसंचरे,

परस्यान्ते कृतात्मानः प्रविश्यन्ति परंपदम् ।

જ્યારે મહાપ્રલય પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે સર્વે બ્રહ્મબ્રોહ્મ નિવાસી-યો યથાર્થ જ્ઞાનને પામીને બ્રહ્માની સાથે પરમપદને પ્રાપ્ત થાય છે.

निर्गुणो, निष्क्रीयो, नित्यो, निर्विकल्पो, निरंजनः

निर्विकारो, निराकारो, नित्यमुक्तो स्मिनिर्मलः ।

હું પરમાત્મા સદા શુણ્ણ, કામ, વિચાર, મલીનતા, ફેરફાર, જન્મ, આકાર ને પાપ વગરનો પણ હુંને સદા સર્વ દુઃખથી મુક્તદશામાં છું.

રાગ આરતીના.

ૐ જય જય સદગુરુ દેવ, પ્રણવ સ્વરૂપ મુરતી; ગુરુ પ્રણુ
નિત્ય નીરંજન તમને, નિરખુ શીવ મુરતી,

ૐ જય જય સદગુરુ દેવ.

રવી સમ શુદ્ધ સ્વરૂપ, હૃદય વિષે રાંજે; પ્રણુ હૃદય વિષે રાંજે;
અહ્માનંદ ભરપુરા, અહ્માનંદ ભરપુરા, દશ દિશામાં ગાંજે.

ૐ જય જય સદગુરુ દેવ.

સોમ સમા છો શાંત, અમૃતથી ભરીયા, ગુરુ અમૃતથી ભરીયા;
શરણુ તણા પ્રતાપે, બહુ જીવ ઉગરીયા.

ૐ જય જય સદગુરુ દેવ.

મંગળ મુરતી મુળ, છો મંગલકારી, પ્રણુ છો મંગળકારી;
નારાયણ વર્ણનમાં વેદ ગયા હારી.

ૐ જય જય સદગુરુ દેવ.

બુદ્ધિ થકી બળવંત, પ્રણુતાથી પુરા, ગુરુ પ્રણુતાથી પુરા;
જન્મ મરણુ જગદીશ્વર કીધાં છે ચુરા.

ૐ જય જય સદગુરુ દેવ.

ગુરુ ગંભીર ગુણવંત, ત્રીગુણાતીતસ્વામી પ્રણુ ત્રીગુણાતીત સ્વામી;
પૂર્ણાનંદ પરમેશ્વર, પૂર્ણાનંદ પરમેશ્વર છો અંતરયામી.

ૐ જય જય સદગુરુ દેવ.

શુદ્ધ થકી ભરપુર, તેજોમય મારા ગુરુ તેજોમય મારા;
સર્વાત્મામય શાંતી, સર્વાત્મામય શાંતી સુખમય છો સારા.

ૐ જય જય સદગુરુ દેવ.

શાંતી પરમપદ ૐ અવિચળ એ આપો પ્રણુ અવિચળ એ આપો;
જીવન મુક્ત કરીને, જીવન મુક્ત કરીને, શીવ સ્વરૂપે સ્થાપો.

ૐ જય જય સદગુરુ દેવ.

વિશ્રામ ૩ ત્રીજો.

વિશ્વરૂપ દર્શન.

પરમાત્માએ જગત દુષ્ઠ દેવા માટે બનાવ્યું નથી શરીર આ સંસારના ભોગ તથા મોક્ષના સુખ માટે છે તથા બીજાના કલ્યાણ માટે છે. શરીર નગરમાં જાનીનો આત્મા રાજા પેઠે રહે છે. શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ, ગંધ, સંબંધી લક્ષ્મી ભોગવે છે. જ્ઞાની સર્વ સ્થળે વ્યાપી રહ્યા છતાં શરીરના ભોગ ભોગવે છે, મન રૂપી વીમાનમાં બેસી સૌ સાથે મીત્રતા રૂપી સ્ત્રી સાથે રમે છે. સત્યતાને એકતા રૂપી બે દિકરીયો તથા ભોગને મોક્ષ રૂપી બે બહેનો તેના દીકરા છે મેળવવાના પદાર્થોની ચિંતા કરતો નથી. ને પદાર્થો નાશ પામે તો દુષ્ઠ ધરતો નથી એવા જાનીઓ મનને જીતીને ઉદ્ધમ કર્મો કરે છે ને આત્માની શાંતિમાં રહે છે. ઘડનો નાશ થવાથી આકાશનું કાંઈ નાશ પામતું નથી તેમ શરીર નગર નાશ થવાથી જ્ઞાની દુષ્ઠ ધરતો નથી તે બંધ મોક્ષની કળા બને છે માતાના ગર્ભમાં જીવને દુઃખ તથા જ્ઞાન થાય છે કે હું આવાં દુઃખોને મટાડનારું શુભ જ્ઞાન મેળવીશ ને અવતર્યા પછી સ્વપ્ના પેઠે ભૂલી જાય છે. ને ફરી ફરી સારાં કામ તથા જ્ઞાનથી સારા ને જ્ઞાની તેમજ ખોટાં કામને ખોટી બુદ્ધિથી દુઃખી ને અજ્ઞાની અવતાર ધરે છે નદીનાં પાણી ને ઝાડનાં પાંદડાંને ફળ પેઠે જગતમાંનાં શરીરો સદાંકાળ મરતાં જાય છે ને તેની જગોએ બીજાં પેદા થતાં જાય છે. તેમાં દેવ, માણસ, પશુ, પંખી વગેરે શરીરોમાં, પહેલાંના જન્મોમાં, આ જન્મમાં ને હવેના જન્મોમાં આ મારો પીતા, પુત્ર, સ્ત્રી, શતરૂ. રાજા, નોકર એવી ઓગખાણુ કાયમ રહેતી નથી. નર

જાતીની ભાવનાથી નરનો ને નારી જાતીની ભાવનાવાળાને નારીને
અવતાર આવે છે. કેઈ જીવ પ્રેત થવાની ઇચ્છા કરી બીજાના
શરીરમાં પેશાને પ્રભુની મરજીથી વેર વાળી શકે છે. અથવા જુદું
રૂપ ધરીને મરી ગયેલો છતાં ચમત્કારી કામ કરે છે તેથી જાણાય
છે કે સર્વે જીવો અમ્મર છે શરીર મરે છે. મન, બુદ્ધી, ઇન્દ્રિયો
હરખ શોક, સુખ, દુઃખ ઇચ્છાઓ તથા કરેલાં કામનાં ફળ મરી
ગયાંથી પણ મનમાંથી મટતાં નથી. તેથી ધણાં શરીરો વડે વારંવાર
ભોગવેલાનેજ ભોગવ્યા કરે છે. ભગવાનના જ્ઞાનને જાણતો નથી
તેથી સ્વપ્ના પેઠે અવતાર ધરે છે જેમ ઉંઘતો માણસ સ્વપ્નાને
જાણે છે પણ જાગૃતિની દશાને જાણતો નથી તેમ પાછલા જન્મને
કે પોતાના આત્મા રૂપ પરમાત્માને જાણતો નથી તેથી બીજા શરી-
રથી પણ કરેલાં કામનાં ફળ ભોગવે છે કેમકે કરનારને ભોગવનાર
મનરૂપી સુક્ષ્મ શરીર નાશ થતું નથી જાગેલો સ્વપ્નાની ચીજોને
પોતાની કહે નહિ તેમ પોતાનું આ સુક્ષ્મ શરીર સ્વપ્ના રૂપ જાણીને
સર્વ રૂપવાળા; જ્ઞાનમય ને ધર્મમય મહાત્મા ભગવાનમાં જાગવું
જોઈએ ને ભકિતના જ્ઞાનથી જન્મ મરણાદિ દુઃખ મટાડવું જોઈએ.

આ ગામ જેવાં ધણાં ગામ મળી ગુજરાત દેશ કહેવાય છે.
તેવા આશરે પાંચ ભાગનો મુંબઈ ઇલાકો છે. તેવા પંદર ભાગનો
ભરતખંડને તેવા આશરે પંદર ભાગનો એશીયાખંડ ને તેવા પાંચ
ખંડવાળી આ પૃથ્વી છે. આ પૃથ્વી જેવી નવગ્રહ રૂપી નવ પૃથ્વીઓ
આ એક સુરજની આસપાસ ફરે છે. આવા ધણા સુરજો આ
આકાશમાં છે પણ ધણા છોટે હોવાથી તારાઓ રૂપે દેખાય છે તેમને
પણ આવા ગૃહો એટલે પૃથ્વીઓ છે ને ઉપગ્રહો એટલે ચંદ્રમાઓ
છે. આ સર્વ ઉપર ભાતભાતની રચનાઓ છે. તેમાં જીવાત્માઓ

રમે છે. આ સર્વ તારાઓ ધ્રુવતારાની આસપાસ ફરે છે. આ અનંત આકાશના વિસ્તારવાળા આકાશમાં આ પૃથ્વીઓ પવનમાં ઉડતાં રજ-કણો બરાબર છે ને શરીરના વાળ જેવી છે. કોઈ વસ્તુ ધણી છેટે હોવાથી નાની દેખાય છે તેમ અનંત બ્રહ્મદર્શનવડે જગત નાનું ને બ્રહ્મરૂપ દેખાય છે, સુક્ષ્મદર્શક યંત્રથી જોતાં નાનું મોટું દેખાય તેમ. આ સર્વ જેના રૂપમાં છે એવા સર્વાત્મા મહાપુરુષને જાણવા ને મળવા યત્ન કરવો જોઈએ.

બ્રહ્મ દેવતા દિવસની શરૂઆતથી સત્તર લાખ અઠાવીશ હજાર વર્ષનો સતયુગ કહેવાય છે તે વખત તમામ માનસીક સૃષ્ટિના સૌ જીવજાની સુખી ને લાંબા આયુષ્યવાળા હોય છે. પછીના લોકોમાં ચોથા ભાગનો અધર્મ ઉપજે છે આયુષ્યનો ને સુખનો ઘટાડો થાય છે તેવા બાર લાખ છન્નુ હજાર વર્ષનો ત્રેતાયુગ કહેવાય છે તે પછી અડધા ભાગનો પાપી સ્વભાવ લોકોનો થાય છે. તેથીજ આયુષ્યનો ઘટાડો થઈ લોકોના દુઃખનો ને જડતાનો વધારો થાય છે એવા આઠ લાખ ચોસઠ હજાર વર્ષનો દ્વાપર યુગ કહેવાય છે ને પછી ચોથા ભાગના લોકો ધર્મીજ રહે છે તથા અજ્ઞાની દુખીને અલ્પાયુષ્યવાળા થાય છે. એવા કળીયુગનાં વર્ષ ચાર લાખ બત્રીસ હજાર ગણાય છે. હાલ કળીયુગનાં પાંચ હજાર ચાલીશ વર્ષ ગયાં છે કળીયુગના અંતે સૌ અધર્મી જીવોનો નાશ કરી નાંખીને ફરી નિર્દોષ સતયુગને ઉપજાવશે આવી રીતે ચાર યુગના ચક્રને એક મહાયુગ કહે છે. તેવા એક હજાર મહાયુગનો વખત જાય ત્યારે બ્રહ્મદેવનો એક દિવસ પુરો થાય. તે વખતે આ પૃથ્વીની રમત નાશ કરવા લાયક લાગતાં તેમ થાય છે અને પછી તેવડી બ્રહ્માની રાત્રી થાય છે. તેવડાં ત્રણસો પાંસઠ રાત્રી દિવસનું એક બ્રહ્માનું વર્ષ થાય છે. એવાં સો

વર્ષે બ્રહ્માનું આયુષ્ય પુરૂં થાય છે જે નાશ થાય છે તેને પ્રલય ને મહાપ્રલય પણ કહે છે અને મુક્તી અથવા મોક્ષને અત્યંતીક પ્રલય કહે છે. હાલ બ્રહ્માના એકાવનમા વર્ષનો પહેલા દિવસનો અઠ્ઠાવીશમો કળીયુગ ચાલે છે. બ્રહ્માનું આયુષ્ય પુરૂં થાય તે વિષ્ણુનો એક દિવસ છે ને વિષ્ણુનું આયુષ્ય પુરૂં થાય તે સદાશીવનો એક દિવસ છે. આવી રીતે અસંખ્ય પૃથ્વીઓ ઉપર જુદાં જુદાં પ્રકારની કહેતાં પાર ન આવે તેવી ચમત્કારીક રચનાઓ રચેલી છે ને આવા અવીનાશી પરમાત્મામાં અનંત શીવ વીજળીને બ્રહ્માઓ વારંવાર પરમાત્મામાં થઇને મટી જાય તે બધું પરમાત્માની અંદર વિશ્વરૂપ દર્શન છે.

શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતામાં અર્જુનને વિશ્વરૂપ દેખાડ્યું છે તથા તથા શ્રી ભાગવતમાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને બાલ્યાવસ્થામાં મોઢામાં માટી ખાધેલી જેતાં માતાને વિશ્વદર્શન કરાવ્યું હતું. તથા બ્રહ્માએ ચાહરડાં પાછા આપી ક્ષમા માગી તે વખતે તથા બ્રાહ્મણના મરી ગયેલા દશ પુત્રો પાછા લાવી આપ્યા તે વખતે તથા માર્કંડેય ઋષીને વડના પાંદડાં પર સુતેલા બાલકરૂપ ભગવાને પોતાના શરીરમાં તથા શ્રી યોગવાશિષ્ઠ તથા રામાયણમાં શ્રી રામચંદ્રજીએ કાગભૂષંડજીને પોતાના શરીરમાં અનંત વિશ્વરૂપ દર્શન બતાવીને અજ્ઞાન મટાડ્યું હતું. આત્મજ્ઞાનના પુસ્તકોમાં વિશ્વરૂપ દર્શનનું વર્ણન વારંવાર છે તથા મહાયોગેશ્વરો જેવા કે શ્રી સહજાનંદ સ્વામી તથા શ્રી નાથ શર્માએ ભક્તોને શરીરનું જ્ઞાન ભુલાવી બ્રહ્મ દર્શન કરાવ્યાં છે. આથી સમજવાનું છે કે અખંડ પરમાત્મામાં અનંત રચનાઓ અનંત પ્રકારની મહા સાગરમાં લહેરીઓની જેમ થઇ થઇને શમી જાય છે એવા સર્વાત્મા શ્રી પરમાત્મામાં વારંવાર

સ્વતંત્રતાથી અનીયમીત રીતે પણ નાશવંત સૃષ્ટીઓ થાય છે ને નાશ પામે છે. એવા હજારો મનરૂપી બ્રહ્માઓની હજારો પૃથ્વીઓ ઉત્પન્ન થતી જાય છે. ને કાંઈ નાશ પામતી જાય છે. પૃથ્વીની પેઠે પાણીમાં તેજમાં, વાયુમાં ને આકાશમાં પણ વીચીત્ર સૃષ્ટીઓ રહેલી છે, આ અપાર વખત પણ અનંત ભગવાનને તો આપણી આંખનાં મટકાં જેવડા લાગે છે તે મહાકાળરૂપ સર્વ તેજરૂપ પરમાત્મા છે.

બ્રહ્માની રાત્રીઓ વખતે સુર્યની ગરમીથી પૃથ્વીનું બધું બળી જાય છે પછી વરસાદથી પાણીમયમાં પૃથ્વી ઓગળી જાય છે, પછી પાણીનું તેજ જેવું રૂપ થાય છે પછી તેજ વાયુમાં સમાય છે ને વાયુ આકાશ રૂપ થાય છે એટલે કાંઈ જોવામાં કે જાણવામાં પરમાત્મા શીવાય બીજું આવતું નથી. પછી બીજી વસ્તુ જ નથી તો ફરી ઉત્પન્ન થવામાં પોતાના સ્વરૂપ શીવાય બીજું ક્યાંથી હોય પરમાત્મા ફરી પોતાની ઇચ્છાથી પોતાનું રૂપ જે મનરૂપી બ્રહ્માની શક્તી તે વડે આકાશ, વાયુ, તેજ, પાણીને પૃથ્વીની અનુક્રમે કલ્પના કરે છે. પણ તે કાંઈ કામ કરી શકતાં નથી તેથી આ પાંચ જૂતના ગુણ પાંચ વિષયો અનુક્રમે શબ્દ, સ્પર્શરૂપ રસને ગંધને તેની પાંચ ઇન્દ્રિયો અનુક્રમે કાન, ચામડી, આંખો, ઝીભ ને નાક આપીને તેમાંથી જુદી જુદી રીતે શરીરોની કલ્પનાઓ કરી છે ને પોતાનો અંશ જીવ છે તેને જ્ઞાન શક્તિ આપીને શરીરોને અનુકુળ આપેલાં કામો કરનારો આ અનંત રચનાવાળો મનની કલ્પનાથી જ બનાવેલો આતે પરમાત્માનો જ વંશ ચાલ્યો આવેલો છે આવી અનંત પૃથ્વીઓ એટલે બ્રહ્માંડો અનંત છે, આ ભગવાનના બ્રહ્માંડોરૂપી શરીરમાં કમ્મરથી પગ સુધીમાં અતળ. વીતળ સુતળ તળાતળ. અહાતળ, રસાતળને પાતાળના બોડોની કલ્પના કહેવાય છે. પેટમાં

પૃથ્વી એટલે આ ભૂલોક છે તે ઉપર ભુવલોકે છાતીયે સ્વર્ગ લોક, ગળે મહલોક, મુખેજન લોક, કપાળે તપલોક ને માથે સત્યલોક વાયુ તે શ્વાસ શબ્દ તે સાદ, અગ્ની તે જઠરાગ્ની, સુર્ય ચંદ્ર આંખો, માટી તે માંસ. પર્વતો તે હાડકાં નદિયો તે નાડીયો, ઝાડ તે વાળ ને પાણી લોહી રૂપ છે વિદ્યાઓ તે મન ને સંસાર તે રમત રૂપ છે. એટલે સર્વ તેમના શરીર રૂપ છે જેમ એકલો માણસ કાંઈ રમત રમી શકતો નથી બીજાં સાધનની જરૂર પડે છે તેથી હું એક છું તે બહુ રૂપે થાઉં તેમણે એવા વીચારથી સ્વપ્નું દર્પણ પાણી ને છાયાના પ્રતીબિંબ જેવી. આ સર્વ સમતાવાળી સૃષ્ટી તેમના માંજ ઉપજી છે તેમનામાંજ સ્થિતી રહે છે. ને તેમનામાંજ લય પામે છે જેમ સર્વ ચીજોમાં પંચભુત છે તેમ સર્વમાં પરમાત્મા છે વ્યાપક અગ્ની લોકમાં નાના મોટા રૂપવાળો થઇ મુળ રૂપમાં શમાય છે તેમ જગતનું થાય છે માટીનાં વાસણો વગેરે ઉપજે છે ને માટીમાંજ મળે છે તેમ સર્વ પરમાત્માનુજ છે મહાસાગરના પાણીમાં કુડાળાં પરપોટા ફેણ તરંગને બરફ થાય છે તે બધું પાણી જ છે તેમ સર્વ પરમાત્મા છે જેમાંથી જગત નીકળે છે જેનું બને છે જેના માટે બને છે જે થઈ ગયું છે થાય છે ને થશે તે બ્રહ્મા છે જેમ સ્થિરને હાલતો સર્વ પવન છે તેમ સક્રિયઅક્રિય સર્વ એક માંજ છે. તથા જેમ માણસ પોતાનાં માથુ હાથ પગ વગેરે પારકાં ગણતો નથી તેમ નીરાકારને સાકર બંને રૂપવાળા પરમાત્મા છે પાણીને બરફમાં જેટલો ફેર છે તેટલો નીરાકારને સાકારનો છે સોનાની ઈચ્છા વાળા લોકો સોનાના દાગીના છોડી દેતા નથી તેમ પરમાત્માની ઈચ્છા વાળા જગતને બુંદું બાણુતા નથી માટે જગત એ ભગવાનની મોટી મુર્તિ સ્વરૂપ કે શરીર છે રામકૃષ્ણ

મહાદેવ માતા અદલા ઇસુ તિથેકર ગણપતી સુર્ય સહજનનંદ વગેરે હજારોનાં નામ રૂપ ગુણ કામને ધર્મ આ એકજ ભગવાનનાં છે.

આ જગત મહાન પરમાત્માની આગળ આકાશમાં એક સુર્ય ચંદ્ર કે તારા સમાન છે માફ તમાફ ને સર્વ જગતનું ખરૂં રૂપ તે આ પરમાત્મા છે માટે ભક્તો એ સર્વમાં હું છું ને મારામાં સર્વ છે હું જગતમાં વ્યાપી રહ્યો છું ને મારામાં જગત વ્યાપી રહ્યું છે એવું સર્વાત્મામય થવું જોઈએ ને બની શકે તેટલું સર્વનું પોતાના આત્મા પેઠે દુખ મટાડવાની ઇચ્છા કરી મટાડવું જોઈએ.

સાફ ખોટું; ગુણ દોષ શુદ્ધ અશુદ્ધ પાપ પુણ્ય યોગ્ય, અયોગ્ય સુખ દુખ સ્પર્શ સ્પર્શ નાતજાતના વીભાગવાળી, તે ન હોય તો જગત ન હોય, તેવી આ સત્વ રજ ને તમોગુણવાળી વ્યવસ્થા તો સંસાર સારી રીતે ચલાવવા માટે છે.

જેમ પૃથ્વીનો એકજ રસ વનસ્પતીમાં વીચીત્ર આકાર ગુણને સ્વાદ વાળો બને છે તથાતે ખાવાથી, પીવાથી, ચોપડવાથી, અડવાથી, સુંઘવાથી ને હવાથી ગુણ અવગુણ થાય છે તેમ સર્વનાં શરીરોમાંથી દીવાના પ્રકાશ પેઠે અદૃશ્ય ગુણ દોષવાળું ઓજસ (તેજ) ઝર્યા કરે છે તે એક બીજના શરીરોમાં પ્રવેશ કરીને હરકત ન કરેતે કારણસર ધર્મવિરે રચેલાં વેદ, ને રચાવેલાં ધર્મશાસ્ત્રોમાં જે જે વંશપરંપરાથી છે તે સર્વના સારા માટેજ છે જેમ હડકાયું કુતરું કરડે તો હડકવા થાય છે એવી રોગોનાં ફેલાવો થાય છે. ડાકટર દરદીને અડીતે હાથ ધુવે છે દુર્ગંધમાં રહેનારનાં શરીરમાં તેવા રજકણો હોય છે રોગીષ્ઠ માંસ ખાનારનું શરીર તેવું બને છે સંગ એવો રંગ લાગે છે ભક્તિથી ભર્યું થાય છે મહાત્માઓના ચરણનો સ્પર્શ કરવાનો રીવાજ છે, ઠહેવત છે કે પાણી એવી વાણી

અન્ન એવું મનને મન એવા સંસાર વગેરે દાખલા જુઓ છો આપ-
તકાળવગર કોઈએ આ નીયમો તોડવા લાયક નથી.

રાગ માઠ

હે જગપતી મારા પુરણ પ્યારા જય અવીનાશી દયાળ;
હે સર્વાત્મ સારા સદગુરૂ મારા જયજય અખંડ અપાર. ટેક
જગતનાથજી ધર જગત આ ભરીછે વસ્તુ અપાર:
સુરજ ચંદ્ર દીવા મુકી, દેખાડ્યો છે દરબારે એ જગપતી.
આકાશરૂપી પતરાં જડ્યાં છે ને ઝાડનો બાગ વિશાળ;
અન્ન વસ્ત્ર ને ફળ જળ સર્વે ભર્યા અખુટ ભંડારે એ જગપતી.
જીવ બધા છે બાળક તારાં વંશ તારો વીસ્તાર;
જુદા જુદા ઉઘમ આપી રમાડો વારંવાર રે. એ જગતપતી.
પણ દુઃખ દષ્ટ્યે સુખ ન કરીએ એ અવળો આચાર
તેનું ફળ છે સારા ખોટા અવતારો મળનાર રે એ જગપતી.
ચોકખી શિક્ષા દેખી નજરે રાખું વીવેક વીચાર;
એકજ ધરનાં માણસ સર્વે ધર્મ એવો ધરનાર રે એ જગપતી.
રાજા રૈયત પશુ પંખી એક પીતા પરીવાર;
બાપના જેવા બેટા થઈએ તો સૌ શુભ મળનાર રે એ જગપતી.
જ્ઞાન પ્રમાણે ધ્યાન રાખીને કરીએ બધો વ્યવહાર;
ધર્મ અર્થ ને કામની સિદ્ધી મોક્ષ સહિત દેનારે એ જગપતી.
ગુરુદેવના જ્ઞાન તણો છે મહીમા અપરંપાર;
આલોકે ને પરલોકે જે સુખ શાંતી દેનાર રે એ જગપતી.
એ પરમાત્મા સર્વના આત્મા માગુ વારંવાર;
કોઈને કદીએ દુઃખ ન થાઓ, એવું ઘો દાતાર રે. એ જગપતી.

ૐ શાંતી.

વિશ્રામ ૪ ચોથો.

અહ્નપુજન.

વિશ્વમુર્તી મહામૂર્તી દિપ્તમુર્તીરમુર્તીમાન. સર્વાત્મક ભગવાનનું સર્વ અહ્નાંડો રૂપી મોટા શરીરનું ધ્યાન પુજનાદિક થવા માટે નાની મુર્તીમાં કલ્પના સમજવાની છે. જેમ બીજામાં ઝાડ સમાયલું છે તેમ મુર્તીમાન અહ્નમાં સર્વ સૃષ્ટિ સમાયલી છે એવી ભાવના કરી પ્રથમ પુજની લુભી, જળ ને સાંમાનની સારી ભાવનાના મંત્રોથી ડુંકરી પુજ કરી તે જળમાં ચંદન, એલચી દહીં, ચોખા, જવ, તલ, કપુર, ફળ, સોનું, રૂપું એમાંથી જે મળે તે નાંખીને પછી સર્વ દિશામાં મહા પ્રકાશીત અખંડ ભગવાનનું ધ્યાન કરી તેમાં વીચીત્ર ચીત્રથી અલંકૃત સર્વ દેવ તથા દેવીઓ સહિત ભગવાન તથા ભગવતીનું ધર્મ, જ્ઞાન, ઐશ્વર્ય ને વૈરાગ્ય રૂપી ચાર પાયાવાળા સિંહાસન ઉપર ધ્યાન કરવું, તેમનામાં જોઈને એક ચીત્ર થઈએ તે ન્યાસ કે કવચ કહે છે. મુર્તીઓમાં તેમનીજ ભાવના રાખીને સર્વનું કલ્યાણ રાખનારાં ભગવાનને પગ ધોવા રૂપ અર્ધને જળ પીવારૂપ આચમન ધરવું, ને મંત્રો બોલવા, દુધ, દહીં, ઘી મધ ને સાકર રૂપી પંચામૃત મિશ્રીત આંખળાનું ચુર્ણ તથા ચંદન ચોળીને સહજ ઉના અથવા ટાઢા પાણીથી સ્નાન કરાવવું. પછી લુછી કોરા કરીને રેશમી વસ્ત્રો, જનોઈ, ઘરેણાં, મુગટ ને પુષ્પહાર પહેરાવવાં પછી શુભ તિલક અંજન, મુગંધી ધુપ, ને ઘૃત દીપ કરવાં અતી ગુણુકારી ને મીઠા પદાર્થોનું નૈવેદ્ય ધરવું. જમતાં વચ્ચે શુદ્ધ ઠંડુ પાણી પીધાની ને છેવટ હાથ ધોવાની ભાવના કરવી. પછી મુગંધીત મુખવાસ ફળ, પાન સોપારી વગેરે તથા પહેરવા

સોનેરી પાવડીઓ મુકવી પછી સુવાની શય્યામાં રેશમી તળાઈ પાથરી બેસાડવા ને પંખો નાંખવો, તથા દર્પણ અર્પણ કરવું. પછી આરતી ને ગીત ગાવાં નમન, પ્રદક્ષિણા, નાચ, પ્રાર્થના ને પુષ્પાંજલી અર્પણ કરી પુણું સફળતા માગવી પછી તીર્થ જળનો કળશ ભરી પીવા મુકી પોઢાડવા છત્ર ધરવું ચમર ફેરવવો, વગેરે ચક્રવર્તી રાજના મહેલ જેવો અથવા શક્તિ પ્રમાણે સર્વ વૈભવ મંદીરમાં કરે છે પણ ફક્ત મુતી પુજથી સર્વ જ્ઞાનરૂપ કલ્યાણ થતું નથી માટે આ પ્રમાણે સર્વરૂપ પરમાત્માનું અક્ષરંદ્ર હૃદય ને નાભીમાં પણ ધ્યાન વીચારને પુજન કરવું. કેમકે જે મહદાકાશમાં છે તેજ હૃદયાકાશમાં છે. માટે બાહ્ય કરતાં અંતર પુજન શ્રેષ્ઠ છે. શરીરનું મધ્ય બિંદુ નાભીમાં પુજ કરવી હોય તો શરીર રૂપ મંદીરમાં પોતાના આત્મા રૂપ પરમાત્મામયમાં વિશ્વમુતી રૂપી શક્તીના વૈભવમાંના ધ્યાનમાં એકાકાર થઈ સુર્મ મંડળરૂપી આસન પર બેઠેલા દેવાદિકથી શોભતા પોતાના ધર્મમાં કહેલા સર્વમન કલ્પીત સ્વરૂપોવાળા શ્રી ભગવાનનું ધ્યાન ધરી માનસીક વસ્તુઓથી. રત્ન, ચંદન, પુષ્પ, ધુપ, દીપ નેવેદ્યાદીથી પુજન કરવું દક્ષણામાં પોતાનું સર્વ અર્પણ કરવું ને તેમના રૂપ ગુણ ને કામ જેવા થવાનો મનમંદીરમાં ભાવ કરવો. પછી સિદ્ધિઓ રૂપી પદ્મંજમાં બેસાડી જપ, કથા ભજન વગેરે નવરાશ પ્રમાણે કરવું. શીવાલયમાં મહાશીવ પુરાણ, રામ મંદીરમાં યોગવાસીષ્ઠ, કૃષ્ણ મંદીરમાં શ્રી ભાગવત, દેવી મંદિરમાં શ્રી ભગવતી ભાગવત, ગણપતી મંદિરમાં ગણેશ પુરાણ, સુર્ય મંદિરમાં ઉપનિષદ ને ગીતા, હનુમાન મંદિરમાં રામાયણ વગેરે પુસ્તકો પુજારીઓએ દર્શન કરવા આવનારના કાનમાં આ જ્ઞાન નાંખવા માટે વાંચવાં જોઈએ.

બ્રહ્મ પ્રાપ્તી થવા બ્રહ્મજ્ઞાન મેળવી તે પ્રમાણે જીવતાં સુધી અભ્યાસ કરવો જોઈએ તથા આ પ્રમાણે અગ્નીમાં ધ્યાન પુજન તથા ઘણા પ્રકારના હોમથી જળમાં તર્પણથી ઉત્તમ બ્રાહ્મણમાં દાનથી, ભક્તમાં ભાષ જેવા ભાવથી, ગાયમાં ઘાસથી પોતાના આત્મામાં ભોગથી, ને સર્વ પ્રાણીઓમાં સરખા ભાવથી ભગવાનનું પુજન કરવું. ભગવાન સર્વ જીવ રૂપ છે તેથી કોઈનું ભુંડું કરીએ તે તેમનું ગણાય છે. માટે કોઈનું ભુંડું કરનાર, અદેખાર્થ રાખનારને નિંદા કરનારને મહાપુજનનું પણ ફળ મળતું નથી, થોડી પુજને ઘણી માનવી, ઘણી પુજને થોડી માનવી અથવા ન માનવી એ પરમાત્માની મરજી પ્રમાણે થાય છે, ક્રોધથી પીડા કરવા ભક્તિ કરે તે અધર્મ છે. સુખ ને જશ માટે કરે તે મધ્યમ છે ને પાપ દાળવા તથા પોતાના સારાં કામ પ્રભુને સોંપી મોક્ષ લેવા કરે તે ઉત્તમ છે. જગત આત્માઓ માટે છે ને આત્માઓ ઈશ્વરમાં એકાકાર છે. તેથી જડના માત્રીક ચેતન ભગવાનરૂપ આત્માઓની સેવા કરે, તેજ મનુષ્યોનો જન્મ મન, વચન, કાયા ને આયુષ્ય સફળ સમજવાં, પ્રાણીઓને માન આપવું તે ઈશ્વરને માન આપ્યા બરાબર છે, જગતની સેવાથી ભગવાનની સેવા થાય છે માટે જેમ ગાયને ઘાસ ખવાડીએ તો દુધ મળે છે, તેમ જગતની પુજથી આપણું બલું થાય છે. જગતનું રક્ષણ કરવાની ઈચ્છાથી પરમાત્માએ પણ રામ કૃષ્ણાદિ વિષ્ણુનાં, શંકરાચાર્ય, વલ્લભાચાર્યાદિ ધર્મીયાર્યોનાં ને નરસિંહ તુકારામાદિ ભક્તોના ઘણા અવતારો ધરી ઘણાં સારાં કામ કરી બતાવ્યાં છે. કરે છે ને કરશે. તે કહેવા માંડીએ તો કદી પાર ન આવે માટે આથી સમજવાનું કે સંસારનાં બધાં કામ સારી રીતે કરવાં. ને ભગવાનનું ભાન પણ બધી વખતે રાખવું.

જ્ઞાન ધ્યાન તથા પોત પોતાના ધંધાનાં કામ જોડે કરવાં તેનું
નામ ભક્તિ છે તેથી બ્રહ્મલોકને—બ્રહ્મરૂપને પામે છે.

રાગ—હરિગીત.

- ૧ ભરપુર છે ભગવાન તો, શી રીતે આવાહન કરું,
- ૨ આધાર આખા વિશ્વનો, શી રીતે આસનને ધરું;
- ૩ છો સ્વચ્છ તો શું અધ્યત્ન વળી પાછ તે સમજી નહિ,
- ૪ છો નીત્ય શુદ્ધ પરમાત્મા તો, આચમન કેવું સહી.
- ૫ નીરાકાર નીરંતર નાથ છો, નથી સ્નાન અડતુ જાણવું,
- ૬ છે વિશ્વ ઉદર આપમાં, તે માટ વસ્ત્ર ન આણવું;
- ૭ છો સર્વ સંગ્રહ દેવ તો, ઉપવીત શું કરશે કહું,
- ૮ છો વાસનાથી પાર પ્રભુ તો પુણ્ય દેવા કયાં ચહું.
- ૯ નીરલેપને લેપન કરું, કયમ ચંદનાદિ ચોટશે,
- ૧૦ છો સ્વાભાવિક રમ્ય તો શું આભરણ શોભાવશે;
- ૧૧ સંપૂર્ણ સુખ શાન્તિ વીશે આ ધુપ શા માટે ધરું;
- ૧૨ જ્ઞાનધન સ્વ પ્રકાશમાં દીવો હું શા માટે કરું.
- ૧૩ નિત્ય તૃપ્તને નૈવેદ્યને, તાંબુલ શાં શાશ્વત હરી,
- ૧૪ શી રીતે થાય પ્રદક્ષિણા, અનંતની પાછળ ફરી.
- ૧૫ અદ્વૈતને શી રીતે નમું, વસ્તુ નથી જુદી કરી,
- ૧૬ વળી વેદનાં વચનો વડે, નિર્વાણની શ્તુતીજ શી;
- ૧૭ આરતી કેવી કરું, છો દેવ સ્વયંપ્રકાશની
- ૧૮ અંદર બહાર પ્રભુ પુણ્યની કેવી હશે ઉત્થાપની.
- ૧૯ પ્રેમભક્તિ જ્ઞાન ધ્યાન ને કર્મ બ્રહ્માર્પણ કરું,
- ૨૦ યોગ ભોગાર્પણ મહા શાન્તીને સમતા આચરું;
- ૨૧ અનંત સર્વાત્માપણામાં, મનોબલ પરીપુર્ણ હું,
- ૨૨ આદી અંતે એક તે હું, સર્વ સુખમય બ્રહ્મ છું.
- ૨૩ આ પ્રમાણે પરા પુજા કરે છે બ્રહ્મજ્ઞાનીઓ,
- ૨૪ સર્વત્ર સમ અદ્વૈતદર્શી, સમ નથી અજ્ઞાનીઓ;
- ૨૫ આવી પરા પુજા વિષે અધિકારીનો નહીં ભેદ જે,
- ૨૬ તે નમન સદગુરુ દેવની કૃપા થકી એ પ્રણવને,

વિશ્રામ પ પાંચમે.

બ્રહ્મયોગ.

યોગ એટલે આત્મા પરમાત્માનું એક થવું તે, એકપણના જ્ઞાન વગર એકતાને પામી શકતો નથી માટે સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવવાની જરૂર છે. આપણે કાંઈ કામ કર્યા વગર દિવસે બેસી રહેતા નથી ને રાતરે ઊંઘી જઈએ છીએ. તેમ પરમાત્મા સદા ઉંઘેલા રહેતા નથી. તેમના મનમાંથી જેમ શુદ્ધમાં ચંદ્રમા વધે છે ને વદમાં ઘટે છે. તેમ આ જગતનો આરંભ થઈ સૃષ્ટિ થાય છે વધે છે ને મહા પ્રલયમાં મટી જાય છે. સદાય શુન્ય રહેતા નથી. જગતની પહેલાં આપણે સૌ તે પુર્ણ બ્રહ્મમાંજ એક રૂપ હતા ને દશે દિશામાં તે બ્રહ્મતેજ ભરેલું હતું. તે જ્ઞાન જ્ઞાન ભુલી જઈને આપણા મનમાંથી ઉપજેલાં શરીરોવડે તેનાંજ રૂપાન્તર છીએ છતાં ધીમેધીમે જુદા ગરો લોગવવામાં લાગ્યા છીએ. જેમ માસ્તર તથા નિશાળીયાએ બંનેની મહેનતથી તેમના મનની લાયકાત પ્રમાણે નિશાળનું પરિણામ આવે છે તેમ ઈશ્વરને મનુષ્યોના મનની ભાવના પ્રમાણે થાય છે. જ્યારે વેદનાં ઉપનીષદોનું જ્ઞાન મનુષ્યોમાં ભરેલું હતું ત્યારે તેવું બ્રહ્મ સ્વરાજ્ય જેવું સતયુગ જેવું સુખ હતું. દેશમાં સ્વરાજ્ય મળવું, વરસાદ આવવો, ધનવાન થવું ને સર્વ પ્રકારના સુખની પ્રાપ્તિનો આધાર આજ્ઞા ઉપર છે. મનરૂપી બીજમાંથી શરીરો રૂપી ઝાડવાં ઉગે છે. પરમાત્માનું છે તે આપણું છે તો પણ તેના જ્ઞાનની જે દરકાર રાખતા નથી ને તે અને હું જુદો છું તથા પોતાને અલ્પજ્ઞ, દુઃખી નિર્જાળ ને યાચકજ રહી શકે તેવો માને છે તે તેવાજ અવતારોને પામે છે. ને પરમાત્મા નથી એમ જાણવાથી

પશુ પંખીને ઝાડના અવતારોને લાયક બને છે. પરમાત્મા અમારું બલુ કરે એવી ફક્ત યાચના કે ફક્ત મુતીપુખ્તથી બલુ થતું નથી જેમ રાજાને કહેવાથી કાંઈ મોટી તોફારી ન મળે પણ લાયકાત ને સર્વશ્રેષ્ઠ જોઈએ તેમ બ્રહ્મજ્ઞાનવાળી ભક્તિથી સુખી થવાય છે. નામ સ્મરણ અથવા મંત્રજપમાં પણ તેમના અર્થનું જ્ઞાન ધ્યાન ને ચારીત્ર એટલે ભક્તિ પ્રમાણે કમી જાસ્તી ફળ મળે છે.

સંપુર્ણ સુખશાન્તીમય આપણા બ્રહ્મસ્વરૂપમાંથી તે સુખ શ્વાસમાં સ્વપ્નમાં છીએ ને શ્વાસમાં દુખને રોગીષ્ટ રજકણો બહાર કાઢીએ છીએ એ એવી ભાવના પોતાને નીરોગીને સુખી બનાવે છે, તેમજ વાતપીત્તને કફના રોગને મટાડવા અનુક્રમે પૃથ્વી ચંદ્રને સૂર્યનું ધ્યાન ધરવું જોઈએ, સર્વમાં સર્વ ઠેકાણે આ સુખ શાન્તી ભરેલી છે ને તેવીજ જગતની દશાં ધર્મ અર્થ કામને મોક્ષની સિધ્ધીવાળા તૃપ્તિ સંતોષને સર્વ સુખવાળી થવાની ઇચ્છા કરવી. યોગીઓ મહાત્માઓ ને ભક્તોની શુભ વાસનાઓથી જગતનું બલુ થાય છે પણ બીજા માણસોની અશુભ ભાવનાઓથી બધું બરાબર બલુ થતું નથી જેમ સ્વપ્નામાં કુંવારાને સ્ત્રી, ભૂખ્યાને ભોજન ભક્તને ભગવાનનાં દર્શન મળે છે તેમ તીવ્ર ભાવનાવાળા માનસિક વીચારોથી ચમત્કારો થાય છે જેવા કે મહમદ છેલ, ઈસુખ્રીસ્ત, કબીર, તુલસીદાસ, તુકારામ, નામદેવ, સુરદાસ, બોહાણો, નરસિંહ, મીરાંબાઈ, જ્ઞાનેશ્વર, એકનાથ, શંકરાચાર્ય વગેરે હજારો મહાત્માઓના હજારો પ્રકારના ચમત્કારો, તથા પાતંજલ યોગદર્શનની સિધ્ધીયો, વિષ્ણુ ભગવાનના અવતારોને આ આખું જગતસર્વના મનમાંથી બનેલો ચમત્કાર છે ધણીજ નવાઈની વાત છે કે જે મુજબ બ્રહ્માકાશમાં કાંઈપણ ન હતું તેવા અપાર અખંડ બ્રહ્મા પોતે જ આ જગતરૂપે ઝળકી રહ્યા છે ને

આપણી નાની આંખમાં દેખાતું આવડું મોટું જગત પૂર્ણ પરમાત્માની આગળ કિંચિત્ માત્ર છે પોતાની મધ્યમાં આ સંસારરૂપ શરીરને સાચવી રહ્યા છે, ને સર્વનાં કર્તવ્યોને કરાવી રહ્યા છે. સંપૂર્ણ સ્વતંત્ર છતાં પણ સ્વભાવિક રીતેજ આ પોતાના મનોરાજ્યની નાના છોકરાંની રમત રમાડી રહ્યા છે, આ પરમાત્મારૂપી પુરુષ તથા જગતરૂપી પ્રકૃતીને મંદીરોમાં દેવ દેવીઓરૂપે જોડાંઓની કલ્પના કરી બેસાડેલાં છે.

સર્વે દેવ, દેવીઓ, સિદ્ધી, મહાવીરો, પીતૃઓને પ્રેતાત્માઓ રૂપ આ જગતની વીભૂતીયોનો શરીર છોડ્યા પછી યોગીભકતો સમાગમ કરી જ્ઞાનવાર્તાઓ કરી શકે છે.

દરીયામાંનાં માછલાં કહે કે દરીયો ક્યાં છે તેમ અજ્ઞાની કહે છે કે પરમાત્મા ક્યાં છે, માછલાં જેમ દરીયામાં ઉપજે છે રમે છે ને મરે છે તેમ જગત બ્રહ્મમાં ઉપજે છે ને રમે છે ને શમે છે.

બ્રહ્માંડની પેઠે આપણું શરીર પણ પંચભૂતનું છે તથા આત્મામાં પરમાત્મા એક થઈ શકે છે માટે મુખવાળી જગાએ ઉન, દર્ભ કે મૃગચર્મનું જ આસન ખાસ પાથરીને જ તે ઉપર સિદ્ધાસન, પદ્માસન કે શરીરને અડગાણુ ન થાય તેમ બેસવું. જીભવાળીને ઉંચે તાળવાંમા રાખવી, ઉપરના ને નીચેના દાંત જુદા ને હોઠ ભેગા રાખવા. આંખો બંધ કે અર્ધ ઉઘાડી રાખવી ને મનને નિયમમાં રાખવું.

સિદ્ધાસન-ડાબા પગની પાનીને ગુદાની આગળ સ્થાપન કરી જમણા પગની પાની પણ તે ઉપર રાખવી, વૃષણ તથા ઉપરથને જમણી બાજુએ ખસેડવાં, ને ધડ, ડોક ને માથું સીધાં રાખી બેસવું તે.

પ્રાણાયામ=પુર્વ પશ્ચિમ કે ઉત્તરાભી મુખે બેસી જમણા હાથની રહેલી ને બીજી આંગળી વાળાને તે હાથની છેલ્લી બે આંગળીઓ વડે ડાંબુ નાક બંધ કરી જમણા નાકથી બહારના અમૃતમય વાયુને સારો મંત્ર મનમાં જપતાં જપતાં સોળ ગણતાં સુધી કે યથાશક્તિ ધીમેથી પેટમાં ભરવો પછી અંગુઠા વડે તે નાક બંધ રાખવું. તે વેળા ગુદાને ઉપરથી સંકોચેલાં રાખવાં ને દાઢીને નીચે નમાવવી. એસઠ ગણતાં સુધી કે શક્તિ પ્રમાણે મનમાં જપ સાથે તે પુરેલા પવનને રોકી મુકવો પછી દાઢીને પ્રથમ પેઠે ઉંચી કરી ડાબા નાક પરથી આંગળીઓ ઉપાડી વાયુને જપ સહિત બત્રીસ ગણતાં સુધી કે યથાશક્તિ ધીમેથી બહાર કાઢવો કરી આ રીતેજ ડાબા નાકથી વાયું બેંચવો, રંધવો અને જમણીમેર બહાર કાઢવો. આ એક પ્રાણાયામ. આવા પ્રાતઃ મધ્યાનઃ ને સાયંકાળે ઈચ્છામાં આવે તેટલા પ્રાણાયામ કરવા. ઘણી શાંતી વડેજ વધારે વખત સુધી શ્વાસ રોકી શકાય તો વધારે સારું છે. અથવા નાક ઝાલ્યા વગર પણ શ્વાસ તથા મનની સ્થીરતા પરમાત્માની શાંતીમાંજ રાખવી એ ઉત્તમ પ્રાણાયામ ગણાય છે.

પ્રત્યાહાર-ઈન્દ્રિયો પાંચ તથા પાંચ કર્મેન્દ્રિયો. તથા મનને છૂટાં ન મુકતાં શ્રી ભગવાન સીવાય બીજા કોઈનો વીચાર થવા ન દેવો તેથી તેમના જ્ઞાન, સુખ, ધર્મ ને ઐશ્વર્યનું ભાન થાય છે.

ધારણા-પરમાત્માના વિચારમાં મન સ્થિર રાખવું તે.

ધ્યાન-પોતાનો આત્મા સંપૂર્ણ પરમાત્મારૂપ સર્વત્ર વ્યાપક ને સર્વત્ર એકમય થઈ રહે તે.

સમાધી-દેહનું ભાન ન રહે ને એક સદા શાંતમય રહે તે.

નીરાકાર બ્રહ્મ સાકાર વીના સદાય રહેતું નથી માટે ધ્યાન સાકાર સહિત હોવું જોઈએ. તેથી અનંત શ્વેતમય બ્રહ્મમાં પર-

માત્માનું અનેક સૂર્ય સમાન વિશ્વરૂપમાં બ્રહ્મશક્તિનું સર્વ વૈભવ સાથે અથવા મનગમતા રૂપવાળા પ્રભુનું ધ્યાન કરવું ને દેહનું તથા સંસારીક પોતાના વીચારોનું ભાન ભૂલીને આનંદનાં આંસુ આવે ને સાદ પીગળી જાય તેવા પ્રેમથી ભગવાનમાં સર્વાંગે મન જોડી દર્ધ ધ્યાનકરતાં એકજ સર્વાત્મા બ્રહ્મરૂપમાં રહેવું તેજમાં તેજની પેઠે આ મોક્ષરૂપમાં મળી જવું જેમ ધ્રુવ તારો આકાશમાં વિશ્રામ કરે છે, તેમ બ્રહ્મ તથા બ્રહ્માંડનાં પંચભૂતાદી સ્વરૂપમાં રહેવું.

આ યોગનો અભ્યાસ કરવાથી ને દેહનું ભાન છોડી દેવાથી દેહને કશી હાની ન થતાં બળ, બુદ્ધિ આયુષ્ય ને સુંદરતા વધે છે કેટલાક વખત પછી યોગ્યતા પ્રમાણે મોક્ષનું જ્ઞાન તથા સિદ્ધિએ એટલે ભગવાનની શક્તિયોને પામે છે. જેમ વિદ્યા તથા ચાત્ર્ય-લગત પ્રમાણે નોકરી મળે છે, તેમ જ્ઞાન ધ્યાનની લાયકાત પ્રમાણે પ્રભુતા પમાય છે. જેવી મતી એવી ગતી ને ભક્તિ એવી શક્તિ મળે છે. આ દેહમાં તથા દેહ છોડ્યા પછી ઈચ્છીત વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થાય છે. ને આયુષ્ય તથા આરોગ્યમાં વધારો થાય છે. પરમાત્માના મનમાંથી સર્વ જગતની ઉત્પત્તિ છે માટે માણસોના મનમાંથી પોતાની સ્થિતિ ઉપજવવાની લાયકાત રહેલી છે તેથી સંધ્યા તર્પણ વૈશ્વ દેવાદી યજ્ઞો, દેવપુજન, બ્રહ્મયજ્ઞ, યોગાભ્યાસ, ભક્તિ, મંત્ર જપ, શ્રાધ, મરણ પાછળની ક્રિયા, યજ્ઞોપવીતાદી સંસ્કાર ગુરુદીક્ષા, લગનવીધી દાન પુણ્ય, વગેરે માનસીક ક્રિયાઓ સફળ થઈ ભોગ આપી શકે છે. ઘણાં વર્ષ ઉપર મુજબ યોગસાધના કરનાર ઇન્દ્રિયો, શ્વાસ તથા મનને જીતીને ભગવાનને ભજે તો ડોઠ સિદ્ધી મળ્યા વગર રહેતી નથી. પંચભૂત ઉપર ઐશ્વર્ય આવે છે. તેથી વાચ્ય સિદ્ધિવાળા થવાથી શ્રાપને આશીર્વાદ સફળ થાય કવીત્વ શક્તિવાળો.

થાય. મનથીજ વીધાનમાર્ગ નાદીક હાથ ફેરવવાથી રોગોને પ્રેતા-
દીકની પીડા મટાડે છે. જેમ પરમાત્માને દેવતા, પાણી ઝેર,
ભુખ, તરસ ને ટાઢ તડકાથી દુઃખ થતું નથી. તેમ યોગમય શરી-
રવાળાને થતું નથી આકાશ, વાયુ, તેજ, પાણી ને પૃથ્વીવાળા
મોટા રૂપનો આકાર પોતાના મનને આપીને તેવા પરમાત્માના
સ્વરૂપમાં રહેવાથી મોટું ને ભારે શરીર ધરવાની સિદ્ધી પામે છે તથા
પંચભૂતના ઝીણા કણવાળા પ્રભુમાં ધ્યાન રાખવાથી ઝીણા ને હલકા
રૂપને ધરી શકે છે ભગવાન ધણા આકારવાળા છે, તેમાં મન રાખ-
વાથી ગમે તે દેવાદિક મનગમતો આકાર પામી શકે છે. જળમાં
રહેનાર જીવોનું જળથી મરણ નથી તેમ તે પાણી કિપર ચાલી શકે
છે. ધણું પાણી પી જાય તથા ઉપજીવી શકે. આંખોને બંધ રાખીને
આંખોમાં સૂર્યને ધારી તેમાં પરમાત્માને ધારવાથી જગતને દેખ-
નાર થાય છે. શરીરના વાયુને પ્રભુમાં મેળવી સ્થીર કરવાથી જ્યાં
મન જાય ત્યાં શરીર જવાની સિદ્ધી પામી ઉપડીને જાય તથા
પોતાનું શરીર છોડી વાયુરૂપે બીજા શરીરમાં પેશી શકે છે. આકા-
શમાં અનંત પૃથ્વીઓમાં ફરવાનું જોવાનું ને જાણવાનું બની શકે છે.
ધણીજ શાંતી વડે કાને સાંભળતાં અથવા કાનનાં કાણાં બંધ કરી
ને અવાજમાં આકાશ જેવા સર્વરૂપ ભગવાનમાં ધ્યાન રાખે તે
સર્વ પ્રાણીઓની બોલી સાંભળવાની શક્તિ પામે છે. આ સુષ્ટિ-
રૂપી સર્વોત્તમામાં મનથી એકતા કરીને સર્વનું સુખ દુઃખ જાણનાર
થાય. પ્રેરણા કરનાર ભગવાન બજતાં બીજાઓની બુદ્ધી ચલાવવાની
શક્તિ પામે, ઐશ્વર્ય, જ્ઞાન, ધર્મ જશ, લક્ષ્મી ને વૈરાગ્યાદી
ભાગ્યવાળા ભગવાન બજવાથી સુખભોગની ઇચ્છા પુરી થાય પર-
મેશ્વર નિર્મોહ છે તેમાં મન રાખવાથી જે જે સુખની ઇચ્છા હોય

તે પામીને ઇચ્છા વગરનો થાય ગુણવાળા ધર્મમય પરમાત્મા છે તેમ પોતે રહેવાથી દેવબ્રોહ્મ જેવું સુખ ભોગવવા પામે. ભગવાન સત્ય સંકલ્પવાળા છે. તેમાં ધ્યાન રાખવાથી જેવી કલ્પના કરે તેવું થાય થઈ ગયેલી, થતીને થવાની વાતો જાણનાર પરમાત્માની ભક્તિથી તેવું જાણી શકાય, ને પારકાના મનને જાણનાર થાય. સર્વને વશ રાખનાર હંશ્વરના અવતાર સ્વભાવ હથીયાર, છત્ર, ધ્વજવાળું ધ્યાન કરે તે તેવી શક્તિવાળો થઈ શકે. જેવું થવા ધારે તેવું ભોગવે છે. ગણપતિ. વિષ્ણુ ને બ્રહ્માના ઐશ્વર્યને પણ પામે છે. પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે સૃષ્ટી કરી શકે. સધળાંના મનને પોતાના આધીનમાં રાખે ને જગતને જુદા જુદા રૂપમાં બનાવી શકે. આવાં દેવતાઈ ઐશ્વર્યનો મહીમા બ્રહ્મજ્ઞાનીઓ જાણે છે ને તે તે દેવના સ્વરૂપને મેળવે છે. નાની શક્તિયો ઉપરાંત મોટી શક્તિયો માટે તો પરમાત્માએ ગૃહસ્થાશ્રમના ધર્મથી છોડવેલી સ્ત્રીતીવાળો અતીશ્રમ, અત્યાહારને ઉજ્જગરા વગરનો એકાંત સ્થળે રહી યોગાભ્યાસમાંજ વખત ગાળનારો જ્ઞાનવાળો બ્રહ્મચર્ય વાળો એકાગ્ર શાંત મનવાળો ઇન્દ્રિયોને રોકવાની શક્તિવાળો તપસ્વી, સદા પવિત્ર સાત્વિક હવીષ્યાન્ન જમનારો યોગી હોય તોજ કેટલીક આ શરીરમાં અને શરીરનું બંધન છોડ્યા પછી મોટી સિદ્ધિયો મેળવે છે જ્ઞાન ધર્મ ઉપદેશ દાતારી ને સર્વસ્વ ભગવાનનું સ્વરૂપ છે પણ યોગી સિદ્ધિયોમાં જ લાગવાથી મોક્ષમય ભગવાનને પામતો નથી કેમકે સંપૂર્ણ શુદ્ધ ભક્તિ શીવાય ખીજા ઉપાયોથી મોક્ષ મળતાં વાર લાગે છે. માટે ઇચ્છા હોય તો ભોગ ભોગવી લઈ મોક્ષ માર્ગે જવા માટે હઠયોગ તથા રાજયોગ રૂપી ભક્તિ કરવી યોગમાર્ગમાં એકપણાનો ને ભક્તિમારગમાં માં સર્વ અર્પણ કરી સેવક થવાનો ભાવ છે યોગ ને ભક્તિનું

છેવટ ફળ એક જ છે પણ સર્વ વખતે બની શકે તેવી સુખમ
ને સુખદાયી સર્વને માટે શ્રેષ્ઠ ભક્તિ છે

જેમ દુરાચણી માણસને મોટી નોકરી મળે તો વધારે
અન્યાયથી વર્તી શકે છે તેમ દુર્ગુણી માણસ યોગની શક્તિનો ઉપ-
યોગ ખોટાં કામ કરવામાં કરે છે માટે આ જ્ઞાન તિવાને આપવું
નહિ પરીણામે તો તેને તેવો જ ખરાબ બદલો મળે છે પણ પ્રથમ
માં લાભ લે છે માટે સજ્જનોને આ જ્ઞાન સત્વર આપનાર પ્રભુનો
પ્રીય થાય છે

રાગ—ધન્યાશ્રી.

નીજ પ્રતિબીંબ વિચાર, જગતને નીજપ્રતિબીંબ વીચાર	
જે અંતરમાં સુખમય રહે તે, દેખે સુખ બહાર;	જગતને०
જે દુઃખમાં નિમગ્ન રહે તે, બહાર દુઃખી રહેનાર.	જગતને०
પ્રેમદયાથી યુક્ત રહે તે, પ્રેમદયા લેનાર;	જગતને०
વેરભાવથી જે જન વર્તે, તેના વેરી વધનાર	જગતને०
મનને શ્રીમંત જે જન રાખે, તે શ્રીમંત થનાર	જગતને०
જે દરિદ્ર વીચારે રહે તે, દરિદ્રપણુ ઝાડનાર	જગતને०
રોગરહિતતા ના વીચારે, જન નીરોગ બનાર.	જગતને०
રોગ તણા વીચારે સેવે, થાય રોગ સહનાર	જગતને०
દૈવી-સંપત તણા વિચારે, જીવે દૈવી થનાર;	જગતને०
આસુરી સંપતતણા વિચારે, જીવે અસુર બનનાર	જગતને०
ભક્તિ વિચારે નીશદિન રહેતાં, ભક્તપણુ મળનાર	જગતને०
અહ્યવીના બીજુ કાંઈન વિચારે, તે મુક્ત અહ્ય વસનાર	જગતને०

વિશ્રામ છઠું

બ્રહ્મભક્તિ.

શ્રી કૃષ્ણ ને નારદ રૂપી બે જતા હતા. નારદે પુછ્યું કે તમે આ જગત શી રીતે બનાવો છો. શ્રી ભગવાને કહ્યું કે પેલા તળાવમાં આપણે નહાવા પડીએ, ને કુબકી મારીએતો કાણુ વધારે અંદર રહે છે, પછી બંને પાણીમાં પડ્યા ને ઘુડ્યા, નારદે બહાર જોયું તો ભગવાન દેખાતા મટી ગયાને નારદનું શરીર વસ્ત્ર દાગીના સહિત સ્ત્રી રૂપ થયેલું જોયું તે વખતે ઘોડાપર બેઠેલો ત્યાં નો રાજા આવ્યો તેણે પુછ્યું કે તું કાણુ છે ને ક્યાંથી આવી છે. નારદ બોલ્યા કે તે હું જાણતી નથી. રાજાએ કહ્યું કે ચાલ મારા દરબારમાં. તેથી તે ત્યાં ગયા ને દશ છોકરાંની માતા થયા, તે પછી કોઈ બીજા રાજાની જોડે લગાઈ ચાલવાથી છોકરા કપાઈ મુવા. આથી રોતાં રોતાં સૌની સાથે આવીને આ તળાવમાં જ સ્નાન કર્યું તો તે પાછા નારદને શ્રી કૃષ્ણ હતા તેમ થઈ ગયું. ભગવાન બોલ્યા કે પાંચ મીનીટમાં તમે બહાર આવ્યા. નારદ બોલ્યા કે અરેરે પચાસ વર્ષ સુધીનું સુખ દુઃખ સ્વપ્ના જેવું દેખાડ્યું. ભગવાને કહ્યું કે આ પ્રમાણે સૌ જીવાત્માઓના મનમાં આવા અવતારો રૂપી સ્વપ્નાં થાય છે તમે હવે રાણી તેમજ આ નારદપણું કે મારું શરીર પણ થોડા વખત માટે છે, સદાકાળ રહેનારું જે બ્રહ્મ તે આપણું સત્યસ્વરૂપ છે. ગોવર્ધન પર્વત પેઠે મેં ત્રણી પૃથ્વીએને સદા ધારણ કરેલી છે. દારકાંમાં સોળ હજાર એકસોને આઠ મારાં શરીરોથી તેટલા ગૃહસ્થાશ્રમો ચલાવું છું. તેવા જગતના સૌ ગૃહસ્થાશ્રમો મારાંરૂપ છે, જગતનાં બાળકોની રમત જેવી મારી બાળ-

હીલા હતી. કંસાદિક જેવા અધર્મી લોકોને પાન્ડવો જેવા સદ્ગુણી માણસો છે, ગોપીયોરૂપી ભક્તજનો છે ને સૌને સારાં ખોટાં કળ મળે છે, આકાશમાં સર્વ જગત રહેલું છે, માટે મારા શરીરનો રંગ શામ આકાશ જેવો છે. વાયુરૂપ શંખ સૂર્ય રૂપ ચક્ર, પાણીરૂપી પદ્મ પૃથ્વીરૂપ ગદા, ને વનસ્પતીરૂપી વન માળાને ધારણ કરી રહ્યો છું. હું મારા બ્રહ્મસ્વરૂપને જાણું છું તેથી આ શરીર પછી તે રૂપે થઈ રહીશ, જગતના આત્માઓએ પોતાના સત્યસ્વરૂપને ભૂલી જવાથી જ્ઞાન થતાં સુધી ઓછાવત્તા અવતારોમાં રખડે છે. કોઈ વખત બ્રહ્મા વિષ્ણુને સદાશીવ વગેરે દેવલોકો ખેડા હતા. બ્રહ્મા બોલ્યા કે હું સર્વ જગત ઉપજાવું છું માટે મોટો દેવ છું. વીષ્ણુએ કહ્યું કે હું પાલન પોષણ ન કરું તો સૌ મરી જાય. શીવ કહે કે વખતસર હું નાશ ન કરું તો ઘણું જ વધી જાય. આ આકાશ કયાં સુધી છે તેનો છંડો જેવા બ્રહ્મા તમે ઉપર જાઓ ને વીષ્ણુ તમે નીચે ચાલ્યા જાઓ. પછી તેમ કરી ચાકીને પાછા આવ્યા આકાશનો અંત દેખાયો જ નહિ. શીવ બોલ્યા કે આ બધું બ્રહ્માકાશ છે, તે સર્વને સર્વ શક્તિમાન આપણે મોટો દેવ છે, તે દશે દિશામાં સંપૂર્ણ પરમાત્મા છે, તેમાં તેમના સંકલ્પથી આપણે :અસંખ્ય બ્રહ્માંડોની સાથે અસંખ્ય વખત ઉપજાયે છીએ ને તે બ્રહ્માંડોની સાથે જ મટી જઈએ છીએ. જુદી જુદી પૃથ્વીઓના જુદા જુદા ઈશ્વરો તે આ બ્રહ્માકાશરૂપી પરમાત્માનાં જ શરીરો છીએ માટે ઉત્પત્તિ સ્થીતીને લયનો પ્રકાશક પોતે આ એકલા જ ભગવાન છે તેમનું ભજન કરવું જોઈએ. સ્વસ્વરૂપાનુ સંશ્રાનં ભક્તી રિત્ય મીધી-યતે. ॥ વાસુદેવ સર્વમીતીસ મહાત્મા સુદુર્લભં. ॥

અંતર્દષ્ટીથી જોતાં બ્રહ્મજ્ઞાનની અંદરજ કર્મજ્ઞાન રહેલું છે

માટે પુર્ણદૃષ્ટીમાં રહેલાં જગતનાં શુભકામો કરવાં જોઈએ તે માટે ઉપર પ્રમાણે જ્ઞાન સહિત ધ્યાન રાખવું એટલું જ નહિ પણ સર્વમાં અંદર બહાર રહેલા પરમાત્માને જોઈને સર્વનું સાર કરવું પાંખી બે પાંખે ઉડે છે તેમ જ્ઞાન ધ્યાન તથા ધર્મ કર્મ બન્ને કરવાથી જ ભક્તિ કહેવાય છે માટે વર્ણાશ્રમ ધર્મનાં તથા પરોપકારનાં કામ કરવાથી સર્વના આત્મા ભગવાનનું જ પુજન થાય છે. એવી સેવા કરનારા પોતાના ભક્તોને ભગવાન સુખ સમૃદ્ધિ તથા સર્વે સિદ્ધિઓ માગ્યા વગર પણ આપે છે. બાળકને માતાપ તેમ સર્વને પરમાત્મા રક્ષક છે તેથી તેમની ઇચ્છા જગતનું દુઃખ ટાળી સુખ આપવાની હોય છે માટે ભક્તિથી ઉદ્ધમ કરવાથી જ્ઞાન સત્કર્મ રાજનીતી વેપાર ખેતી ધણી જાતની આજીવિકાઓ લાંબુ આયુષ્ય સારાં સંતાન, ધર્મ, અર્થ કામ મોક્ષ વગેરે જે ભગવાનનાં રૂપ છે તે આપીને સુખી કરે છે સર્વ વસ્તુઓના આત્મા ભગવાનના શરણા વડે તે વસ્તુઓ વહેલી મળે છે કારણ કે સર્વ વસ્તુઓનું મુળ તેમનામાં જ રહ્યું છે પોતે અભય છે ને ભક્તને અભય દેનારા છે તેથી જે જોઈતું હોય તે મળે એવી ગોઠવણ કરે છે માટે ભગવાનમાં મન લાગે એજ ખરેખરી વિદ્યા છે તથા જેથી ભગવાન રાજ થાય એજ સર્વ કામ છે માટે તેમને પોતાના જીવ જેવા વહાલા પુત્ર જેવા સ્નેહપાત્ર ભાઈઅંધ જેવા વિશ્વાસુ માતાપ જેવા હિતકારી ને ગુરુ જેવા જ્ઞાન દેનારા જાણીને પોતાની વસ્તુઓ તથા મનવચન ને કામ તેમને અર્પણ કરીને તેમના ઉપયોગમાં વાપરવાં સર્વ ઉપર ઈશ્વર બુદ્ધી રાખીને સંસાર વહેવારનાં બધાં કામ સારી રીતે કરવાં સર્વ પ્રાણીમાં રહ્યો એવો દુઃખજન્ય છું એ હરેક ઉદ્ધમ વખતે તથા તમામ વખતે ધ્યાન રાખી વર્તવું પરમાત્મા

ઉપરના પ્રેમના લીધે બધું સારું જ થાય છે શ્રીભગવાનમાં મન એક થાય એજ દુઃખ નાશ કરનારો ઉદ્ધય છે કેમકે હજારો ભક્તોનાં ન બને તેવાં કામો પણ કરી આપ્યાં છે માથાપ પોતાના બાળકને સાપ કે દેવતા તરફ જવા દે નહિ તેમ ભક્તને આયોગ્ય કામ કરતાં પરમાત્મા મનમાં અટકાવે છે બાળક મોટું થતાં આવી સંભાળ રાખવી પડતી નથી તેમ ભક્ત જ્ઞાની થયા પછી સુધારવાનું રહેતું નથી જ્ઞાની ભક્તો મોટા પુત્રો સમાન ને અજ્ઞાની ભક્તો બાળક પુત્રો સમાન છે પરમાત્મા અતીશય ગુણુવંતા છે ને જેમ સૌને સૌ કરતાં પોતાના સેવક વધારે વહાલા હોય છે તેમ પરમાત્માને બીજાઓ કરતાં ભક્તો વધારે વહાલા છે તેથી જેમ માતા બાળકને રોગ મટાડવા કડવી દવા રોવડાવીને પણ પાય છે તેમ સેવકોના અભીમાનાદિ નાશ કરવા કઠણ હૃદયવાળા પણ થાય છે પ્રભુના સેવકોના મનમાં અજ્ઞાન વ્યાપતું નથી ને પ્રભુની પ્રેરણાથી વ્યાપે તો પરીણામે જ્ઞાન આપે છે બીજા જીવોની પેઠે તેમની ખરાબી થવા દેતા નથી તેમના દાસ છતાં ખોટી રીતે ધનાદીકની આશા કરે તો કહો કે તેમનો શો વિશ્વાસ રહ્યો. માટે જેમ જાદુગરના તોકરને જાદુના ખેલનું કપટ મોહ કે આશ્ચર્ય ઉપજાવી શકતું નથી તેમ ભક્ત સર્વ જગતને પોતાના પ્રભુમય દેખતો હોવાથી ક્રોધના ઉપર કામ, ક્રોધ ને દ્વેષાદીક કરતો નથી કોઈ પીતાને ધર્માત્મા તપસ્વી ધનવાન શુર, દાતાર સર્વજ્ઞ બ્રહ્મજ્ઞ, સિદ્ધ મુક્ત કવી, સંન્યાસી ગુણુવાન ગંભીર પંડીત ચતુર વેદજ્ઞ રૂપવાન યોગી એવા ગુણુવાળા પુત્રો હોય પણ તેમાં જે પુત્ર મન વચન અને કાયાથી પીતાની શુદ્ધ ભક્તીવાળો સેવક હોય તે તેને પ્રાણુ સમાન પ્યારો

સાગે છે તેમ ભક્ત ગમે તે જાતનો હોય પણ પ્રભુના રમરણ પ્રેમ ને શુભ કામવાળા ભક્તીવડે પ્રભુનો થાય છે તેમની કૃપાથી સુખ, સંતોષ ને વીશ્રામ પામે છે પ્રભુ મચ્છર ને બ્રહ્મા ને બ્રહ્માને પણ મચ્છર બનાવી શકે છે માટે ગુણવંતા ભગવાનની ભક્તી કરનારા ભક્તો મહા ભાગ્યશાળી ને ગુણવંતા થાય છે જેમ જેમ ભક્તીથી મન શુદ્ધ થતું જાય તેમ તેમ જ્ઞાન થઈ ભગવાન દીક્ષામાં આવે છે તેથી તે તે રૂપ થઈ તેમની પેઠે રહે છે જગતના રાજ્યથી પણ તેમનામાં વધારે સંપૂર્ણ સુખ દેખે છે તેથી તે રાજ્યોગી સુતેલો બેઠેલો ચાલતો તથા સર્વકામો કરતો હોય પણ તે રૂપે રહે છે જેમ ભાંગ પીનારને શરીરનું ભાન ન રહે તેમ દેહ તથા દેહના કામને દેખતો નથી ને દેખે તો પણ પોતાનાં માનતો નથી તેથી અંતે પ્રભુ સાથે વાસ, રૂપ ને અશ્વર્યને પામે છે. સંપૂર્ણ ભક્તીથી મન પરમાત્માને અર્પણ કર્યું હોય તેને પાપનું ફળ ભોગવવાની જરૂર નથી. કેમકે તે પાપ કરતોજ નથી ને અજ્ઞાણતા થઈ જાય તો તે વહાલા ભક્તોનો અપરાધ પ્રભુ સહન કરે છે. એવા ભક્ત કરતાં ભગવાનને મોટા દેવ કે પોતાની વીશ્વ સુતી પણ ઓછી વહાલી છે. એવા જન્મ મરણથી છોડાવનાર પ્રભુને ફક્ત સુખની ઇચ્છાથી ભજે તેની બુદ્ધિ ઓછી જાણવી મોક્ષ એ કાંઈ ગામ કે સ્થાન નથી કે કોઈ દિશામાં ભગવાન ન હોય. ત્યાં જવા આવવાનું નથી કારણ કે પરમાત્મા વીનાની સગારે જગા ખાલી નથી. પરબ્રહ્મ હું છું એ સંબંધી જ્ઞાનવડે શરીર હું છું એ સંબંધી કલ્પનાઓની અજ્ઞાન-રૂપી ગાંઠ મનમાંથી નાશ થાય તથા જગતને ઈશ્વર એ બે વાળી દૈત દૃષ્ટી મટીને તે બંને એકનું જ રૂપ છે એવી અદ્વૈત બુદ્ધિ થાય અને તે પરમાત્માનાં આપેલાં દેહનાં તથા દુનીયાનાં સર્વે શુભ કામો

અથાશક્તી કરીને ભક્તી થાય ને પોતાનો આત્મા પરમાત્મા જેવો સંપૂર્ણ શુદ્ધ થાય તો મુક્તી મળે છે. કાચા જ્ઞાનથી મોક્ષ ન પામતાં સારે ઠેકાણે અવતાર લઈ ભક્તીયોગ મેળવી અંતે પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપને પામે છે. મરણ વખતે નાશ થવાની બીક ન રાખતાં પંચ-ભુતનું શરીર પંચમહાભૂતમાં મળે છે ને અમ્મર આત્મા પરમાત્માના મહાબ્રહ્મરૂપમાં મળે છે. એમ જાણી સત્કર્મોવાળા જ્ઞાનીઓ સારે ઠેકાણે જવા પેઠે પ્રસન્ન રહે છે. તથા જાણે છે કે પરમાત્મા છે તે પ્રકારે મારો પણ આત્મા છે ને બરફનો કકડો પાણીમાં એક થાય તેમ થઈશ એમ ભક્ત. માણસો ભગવાનનું ઐશ્વર્યવાળું શરીર આ દેહમાંજ મેળવીને જાય છે ને અનંત જન્મથી છૂટે છે. માટે સમદષ્ટિવાળું મન પરમાત્મામાં પેસાડીને સર્વ મનથી ઉપજેલું છે, આપણામાં કલ્પાયેલું છે, આપણે જ ઇશ્વર છીએ જે જુદું જાણે છે તે જન્મ મરણ પામ્યા કરે છે. જે ઇશ્વર અહીં છે તે જ પર-લોક છે. દેખાડનાર ને દેખનાર તે એક જ શીવાય બીજું નથી એવી બ્રહ્માકાર સ્થિતિમાં ઉંઘ સ્વપ્નને જાગૃતવગરના લયવીક્ષેપ વગરના, સ્વજ્ઞાતીય પ્રવાહવાળા સદા એક દશામાં રહેનાર શાંત બ્રહ્મ ધામમાં પોતાનો લય થવા માટે અથવા સારી સ્થિતિ પામવા માટે જ્ઞાન ધ્યાન, યજ્ઞ, પુજન, જપ, તપ; દાન સત્કર્મો ને ગૃહસ્થા-શ્રમના ધર્મો વગેરે ભક્તિના ધર્મો બજાવીને બ્રહ્મ માટે, જે પ્રયત્ન કરે છે તે બ્રહ્મને જ પામે છે.

સાધુજનો આ જગતને કલ્પનાથી ઉપજેલું જાણી ઈન્દ્રિયોની અયોગ્ય ઈચ્છાઓને જીતેલા, જીવને બ્રહ્મની એકતામાં સંદેહ વગરના શરીરોરૂપી કેદખાનામાંથી છૂટેલા. આત્માનંદને જાણનારા અખંડ શુદ્ધ પોતાના સ્વરૂપના અનુસંનમાં સાવધાન ભક્તિમાર્ગમાં પ્રવે-

તાવાળા. વિજ્ઞાન વૈરાગ્ય વીવેક ને વીનયાદિ સદ્ગુણોજ્જવાળા સ્વધર્મને ન છોડનાર; સૌનું સારું કરવાના સ્વભાવવાળા દુઃખીને દેખીને દયા કરનારા, સર્વ સુખદાયક ભક્તિ સર્વને શીખવાડનારા, મોક્ષધર્મને ચલાવનારા. નરકમાર્ગનો નાશ કરનારા, સૂર્યથી તો આંખ્યોથી દેખાય એટલું પણ પોતે જ્ઞાનરૂપ આંખ્યો આપી ઘણું દેખાડનાર જેમને આત્મજ્ઞાન દિવસરૂપ છે ને સંસાર રાત્રીરૂપ છે એવા, માખાપે આપેલા જન્મનો નાશ થાય છે પણ તેમણે આપેલા બ્રહ્મરૂપ જન્મનો કદી નાશ થતો નથી. એવા બ્રહ્મની ઓળખાણને સિદ્ધિયો જેણે આપેલા જ્ઞાનને આધારે છે એવાં; બ્રહ્મતુલ્ય પુણ્ય ભક્તો જગતનું કલ્યાણ કરનારા છે ને ભક્તિનાં પુસ્તકો પણ તેવુંજ કૃષ્ણ આપે છે માટે એક ભક્તને ભીક્ષાદાન આપવું તે કરોડ ખીજા માણસોને જમાડવા તુલ્ય છે. કેમકે તે બ્રહ્મનું સદા ધ્યાન કરે છે. પોતાને બ્રહ્મરૂપ જાણી બ્રહ્મમાં એક રહે છે; તેથી તેમનું ભોજન કે દાન પરમાત્માને તૃપ્તી આપે છે. તેથી બ્રહ્માર્પણ કૃષ્ણાર્પણ કહેવાય છે.

શુદ્ધ ચીદરૂપ સૂર્યનારાયણમાં સુખેથી રોજ સુખ રહેવાનો અને શુભ કામરૂપી મીત્રની સાથે જીવન ગાળવાનો અભ્યાસ કરી હંમેશને માટે પરમપદમાં વિશ્રાંતી મેળવે છે. તેમાં સુત્રાનાં સાધન વગર, નીંદ્રા ને સ્વપ્ન વગર તથા મનને વિચાર વગરની પોતાના સ્વરૂપમાં જગૃત એવી અખંડીત નીંદ્રા અથવા સમાધીનું સુખ ભોગવવા જગતને ચીદાકાશના એક ભાગમાં સ્વપ્ન જેવું બ્રહ્મમાં લીન બોધને બ્રહ્માનંદરૂપ અમૃતનું પાન ધરાતાં સુધી જે કરે છે, ને આવી લાગેલા સંસાર વ્યવહારરૂપ મનોહર દેખાવ ઉપર વિશ્રાંતી લઈને પરમ પ્રકાશરૂપ શંખ્યામાં સુખેથી સદાકાળ સુખ રહેવાનો

અભ્યાસ કરે છે એવો જ્ઞાની મુક્તિના સ્વરાજ્યને ભોગવવા લાયક થાય છે. દિશાઓની પેઠેજ ધણાજ વીસ્તારવાળો નિર્વિકાર સ્થિતિને ગ્રહણ કરે છે. જગતને આકાશના કરતાં પણ સ્વચ્છ ચીદાકાશ માનીને આભાસરૂપ દેહાદિથી વ્યવહાર કર્યા છતાં પોતાના સ્વરૂપને સારી રીતે જાણે છે, ને પરમબ્રહ્માકાશના સ્વરૂપને પામે છે. તેનો સ્વભાવ ઉદાર, કોમળ, મધુર, સ્નેહાળ ને સુંદર સ્વાભાવિક રીતેજ હોય છે. પવિત્ર કીર્તિવાળો શાંત જીવન્મુક્ત પુરુષ પોતાની યોગ્યતા પ્રમાણે વ્યવહાર કરતાં હર્ષ કે શોક અગર મિથ્યા વીવાદ કરતો નથી, અને મહાત્માઓના સદ્ગુણોને અનુસરે છે.

જેમ પરમાત્માએ સૃષ્ટિ સંબંધી કામ કરવાનાં છે તેમ તેમનામાં એક થઈ તેમનાં કામ કરવાં હોય તો. કરેછે માટે આ દેહમાં રહ્યા છતાં પણ સર્વે કામ તેવી સારી રીતે કરીને જેવો પોતાના આત્મા ઉપર પ્રેમ હોય તેવોજ સર્વના ઉપર રાખી સંસાર વ્યવહારનાં સર્વે કામ કરવાની સાથેજ બ્રહ્મ વિના બીજી કોઈ વસ્તુ નથી, એવું સ્વરૂપ પોતાથી જુદું ન જાણે તે પ્રેમલક્ષણુ અથવા પરાભક્તિ છે અનન્ય બુદ્ધિવડે આ પ્રમાણે ધર્મ તથા ધ્યાનવાળી ભક્તિ કરવાથી પરમ પુરુષને દેખી જાણી તથા પામી શકાય છે.

રાગ ધોળ

ધન્ય ધન્ય એ સંત સુજાણને, જેની અંદર પ્રગટયું આપ;
એવા જન હરી તણા.
આપ ટળી મળ્યા ભગવાનમાં, જેના આપમાં હરીનો વ્યાપ—એવાં
જેના શીષમાં શીષ છે શીવનું, જેના નયને એ શક્તિનાં નેણ—એવાં
જેના મુખમાં મુખ મહારાજનું, જેના વેણમાં વહાલાનાં વેણ—એવાં

જેના કાનમાં કાન શ્રીકૃષ્ણના, જેના નાકમાં નાસીકા નાથ—એવાં
 જેની જીભમાં જીભ જીવનની, જેના હાથમાં રામના હાથ—એવાં
 જેના હૃદયમાં હૃદય છે અહ્મનું. જેના પગમાં પ્રભુના પાવ—એવાં
 જેમ હીરો હીરામાં આવીયો, તેમ થયો છે સહજ સમાવ—એવાં
 ધર્મ, ભક્તિ, વૈરાગ્ય ને જ્ઞાન જે, તેને રહેવાનું સંત છે ઠામ—એવાં
 એમ સંતમાં રહ્યા શ્રી હરી, માટે સંત તે સુખનું ધામ—એવાં
 કરે કામ બધાં પણ ધ્યાનમાં, શુભ કામનો સારો વીવેક—એવાં
 અલ્પરૂપ નહિં અહ્મરૂપ એ, વાસુદેવના જ્ઞાનમાં એક—એવાં
 એવા સંત સર્વાત્મા ત્યાં મળે, જેણે દેહબુદ્ધિ કીટી દુર—એવાં
 એવા સદ્ગુણી સદ્ગુરને સંગે અંતરે આનંદ સૂર્ય—એવાં
 એવા સંત સર્વાત્મા ત્યાં મળે, જેણે દેહ બુદ્ધિ કીધી દુર—એવાં
 એવા સદ્ગુણી સદ્ગુરને સંગે, ઉગે અંતરે આનંદ સૂર્ય—એવાં

વિશ્રામ ૭ મો.

વચનામૃત.

દાહરા

ભક્તિ ભક્તિ સૌ કહે, ભક્તિ જાણે કોક,	
ખોટા સ્વભાવ નવ તજે તેની ભક્તિ કોક.	૧
દેહભાન ભૂલી થવું, સૃષ્ટી દેહ સ્વરૂપ;	
આત્મા સર્વાત્મા અને પૂર્ણ પરમાત્મા ભૂપ.	૨
આત્મા ઔર પરમાત્મા, અલગ રહે બહુ કાલ;	
સુંદર મેલા કરદીયા, સદ્ગુર મીલા દલાલ.	૩

લક્ષ ચોરાશી ભટકતાં, કષ્ટ ન લગત પાર;	
સો તો ફેરા મીટ ગયા, સદગુરુ કે ઉપકાર.	૪
બહુત પુણ્ય સેં મીલત હય, જ્ઞાની કે સંગ આય;	
સખ ગ્રંથ ન કે તત્વસો, પલમેં દેત બતાય.	૫
સંત સખનકો હીત કરે, દે સાચો ઉપદેશ;	
મુકત મીલાવે રામસેં સ્વાસ્થ નહિં લવલેશ,	૬
દોષ કલંક મીટાય કે, શુદ્ધ કરત હે સંત	
મુકત મીલાવે સખલીકું. પ્રગટરૂપ ભગવંતં	૭
ધર્મ ભક્તિ, વૈરાગ્ય સહિત સંત સરલ ચીત દોય	
મુકત કહે ભવતરન કે, અતી. બહે નૌકા સોય.	૮
ગુરુ ગોવિંદ દોનુ બંડે, કીનકું લાગું પાય;	
બલીદારી ગુરુ દેવકી, ગોવીંદ દીયા બતાય	૯
માર્ગ સર્વનો એક છે, પ્રભુ સર્વનો એક	
ધર્મ સર્વનો એક છે, વચમાં વધે વીવેક.	૧૦
પ્રથમ નમું ગુરુદેવને. જોણે આપ્યું જ્ઞાન;	
જ્ઞાને ગોવિંદ ઓળખ્યા, ટાળ્યું દેહાભિમાન.	૧૧
બ્રહ્મવત્તી ધરવા થકી, સરવે સુખીયાં થાય.	
સુખ સુધામયી પ્રેમમયી, રાખો દષ્ટી સદાય,	૧૨
કરની બીન કથની કથે, ગુરુપદ લહે ન સોય;	
બાતોં કે પકવાનસેં, ધાયા નાહી કોય	૧૩
કામ, ક્રોધ, મદ લોભકી, જગ લગ મનમેં ખાન;	
તબલગ પંડીત મુરખા, સરવે એક સમાન	૧૪
સખડી દેવતેહી પાસ હે, સખ તીરથ તીહી પાસ;	
મુકત કહે જે સંતે ઉર, શ્રીહરી કીન નીવાસ.	૧૫

જાત હમારી આત્મા, પરમેશ્વર પરીવાર;	
સગા હમારા સંત હય, શીરપર શરજનહાર	૧૬
એક ભરોંસા એકબદ્, એક આશ વિશ્વાસ;	
અખુટ નીર પરધર કરો, કબુ ન મારે પ્યાસ.	૧૭
બનતે બનતે બન ગયો, તુવસી ઘટકે માંહી;	
સોઈ અભ વિચારીયે, અહં આનીયે નાહી.	૧૮
મનકે હારે હાર હય, મનકે જીતે જીત;	
પરમ અભકું પામીએ, મનમેં હોય પ્રતીત	૧૯
એ તો ગતી હય અટપટી, ઝટપટ લખે ન કોય,	
જો મનકી ખટપટ માટે, ચટપટ દરશન હોય.	૨૦
તુંતું કહેતાં તું ભયા, મુજમાં રહી ન હુંય.	
વારી તેરે નામ પર, જીત દેખું તીત તુંય.	૨૧
તું જીનસે પ્રભુમેં માલે માલે પ્રભુ તુજ માંહી,	
એસો સાધન ધ્યાન બીન, દુસરો દીસત નાહિ.	૨૨
કહનાથા સો કહ ચુકે, અબ કુછ કહા ન જાય:	
એક રહ્યા દુખ ગયા દરીયા લહેર સમાય.	૨૩
રામ ઝરખે બેઠકે, સગકા મુજરા લેત,	
જેસી જીનકી ચાકરી વેસા ઉંકકુ દેત	૨૪
જનની જણજે ભકત જન કે દાતા કે શુર,	
નહિ તો રહેજે વાંઝણી ન ગુમાવીશ તુંર	૨૫
તુવસી જો જન હેતસે શેવા જનને કોય	
નરકો વશ કરવો કયા નારાયણ વશ હોય	૨૬
લેને કું દરનામ દે, દેને કું અન્નદાન,	
તરનેકું આર્ધીનતા ખુડનેકું અભીમાન.	૨૭

તુલસી આ જુગ આયકે કરલીજે દોકામ,	
દેનેકા દુકડા ભલા લેને કા હરી નામ	૨૮
કળીરા કહે કમાલકુ દો ખાતાં શીખલે	
કર સાહેબકી બંદગી, ભૂખેકુ દૂધ દે.	૨૯
તુલસી પંખી જલ પીએ, ઘટે ન સરિતા નીર;	
ધર્મ કરે ધન ના ઘટે, સદાય કરે રઘુવીર.	૩૦
ખાય ખીલાય, લુટાય દે કરલે અપના કામ,	
ચલતી વખતે રે નરો, સંગત ચલે બદામ.	૩૧
દેહ ધરે કો એહ ફલ, દે દે રે કછુ દેજ,	
દેહ લય હો જાયગી, શીરકોન કહેગા દે.	૩૨
કરતું સારું કાઈનું એજ ધર્મનું કર્મ.	
બાકી કલ્પીત ધર્મ છે, મનમાં સમજે મર્મ.	૩૩
જે પ્રભુ ભવજલ તરનકું દીયો મનુષ્ય તનનાવ,	
સુકત કહે ભજ તાલીકું મતચુકે અઘદાવ.	૩૪
તુલસી તલપન છોડીયે, નીચે લીલે નામ,	
મનુષ્ય મજૂરી દેત હે, કયું રખે ગો રામ	૩૫
હમ હમારે રૂપમેં, હમ હમારી માંય,	
હમનો હમમેં હો રહે, હમેશ એમ રમ જ્યાંય.	૩૬
દુખમેં સમરણ સગ કરે, સુખમેં કરે નવ કાય,	
જો સુખમાં સમરન કરે, તો દુઃખ કહાંસે હોય	૩૭
મન ચાહે સોઈ કરે, ભલો ખુરો સંસાર,	
નારાયણ તું ખેડકે, અપનો ભૂવન સંભાર.	૩૮
કળીર સગજગ નિર્ધના ધનવંતા નહીં કાય,	
ધનવંતા સોઈ જાનીયે, રામનામધ ન હોય.	૩૯

અળજ ખર્વસેં દ્રવ્ય મીઠે, હિંદવ અસ્તસેં રાજ્ય,	
તુલસી હરી કે ભજન ખીન, સખી નરકકો સાજ.	૪૦
લલુતાસેં પ્રભુતા, વધે, પ્રભુતાસેં પ્રભુ દુર,	
કીડી માસરી ખાતહેં હસ્તી કાકત હુર.	૪૧
નીચ નીચ સખ તર ગયે, સંત શરણુ લય લીન,	
જાતહી કે અભીમનસેં, દુખે બહુત કુલીન	૪૨
આપ આપકુ ભૂલ ગયા, ધનસેં કયા અંધેર,	
સમર સમર અળ તસત દે, નહિં ભૂલેંગે દેર,	૪૩
જહાં કલ્પના; જલ્પના, તહાં માનુ દુખલાઘ;	
ધટે કલ્પના, જલ્પના, તય વરતું તીન પાઠ,	૪૪
સ્વભાવમાં રહે સર્વદા, વીસારી દે પરભાવ;	
પરભાવે બહુ દુખ છે, સુખમય છેજ સ્વભાવ.	૪૫
કોટી વર્ષનું સ્વપ્ન પણ, જન્યુત થતાં સમાય;	
તેમ સ્વભાવ અસત્યનો, જાન થતાં દુર થાય	૪૬
કેવળ નીજ સ્વભાવનું અખંડ વર્તે જાન;	
કહીયે કેવળ જાન તે, દેહ છતાં નીર્વાણુ.	૪૭
બ્રહ્મા હરીહર મન વડે, દેવ દેવી સૌમંત;	
મનવિણુ કાંઈ મળે નહિં, દશે દિશાએં બ્રહ્મ.	
શુદ્ધ, બુદ્ધ, ચૈતન્ય બન, સ્વયંભ્યોતિ સુખ ધામ;	
બીજું કહીયે કેટલું, કર વીચાર: તો પામ.	૪૮
નિશ્ચય સર્વે જાની તો, આવી અત્ર સમાય,	
નીજપદ નીજ માંહે રહ્યું, સદજ સમાધી માંહ.	૪૯
અજર અમર અવીનાશી તે; દેહાતીત સ્વરૂપ;	
દેહ છતાં જેની દશા વર્તે દેહ અરૂપ.	૫૦

જેમ શુભાશુભ કર્મફળ જાણ્યાં સફળ પ્રમાણુ;	
તેમ નિવૃત્તી સફળતા જે છે મોક્ષ સુખાણુ.	૫૧
એક રાંકને એક નૃપ, એ આદી જે ભેદ,	
કારણુ વીના ન કાર્ય તે, એજ કર્મફળ છેદ.	૫૨
નીત્ય નીત્ય નવલા પ્રેમથી ગીરા જપે બ્રહ્મ નામ;	
મન નયન નીરખે સદા, જગનિવાસ સુખ ધામ.	૫૩
દશ ભાવથી વર્તવું, તજીને જીવ સ્વભાવ;	
પરમ પ્રસન્ન રહેવું સદા, રાખી મહાપ્રભાવ	૫૪
કર્તવ્યમાં સુસ્થીર રહો, ચલીત ન :ચાઓ લગાર;	
સ્વકાર્યના પાલન વિના. નાવે :ભયનો પાર.	૫૫
અહંકૃતીને રાખવી, ચીદાકાશ મોઝાર;	
તે પદમાં સુસ્થીર રહી કરવો શુચી વહેવાર.	૫૬
જીવ ભાવને ભૂતથી વશ ન થવું લગાર,	
બ્રહ્મ રૂપ રહેવું સદા કરવો શુભ વહેવાર.	૫૭
દેશકાળ ને કામનો, કરવો પુર્ણ વીચાર;	
પછી વચન ઉચ્ચારવું, ધારી દૈર્ઘ્ય અપાર,	૫૮
દેહ તણા સૌંદર્યથી, મનનું સૌંદર્ય જેહ,	
અતી શ્રેષ્ઠ ગણાય છે તેમાં નહિ સંદેહ	૫૯
પ્રકાશને આનંદથી, કરી હૃદય ભરપુર;	
જગ પ્રકાશ સુખમય કરી. તીમીર દુઃખ દુર.	૬૦
રતી આગળ તમ નવ રહે, મુજ આગળ અજ્ઞાન.	
આ સમજણુ વીલસી રહી, થતાં સ્વરૂપનું જ્ઞાન.	
પક્ષે પક્ષે મન બ્રહ્મનો, સ્પર્શ કરે ધરી પ્રેમ.	
સુખ શાંતી અખંડ રહે, દળે સર્વ અક્ષેમ.	૬૧

સુખથી તો માણસ જપે જપે હૃદયથી દેવ;	
સંત સુરત નુર તે જપે, તેની કરવી સેવ.	૬૨
તન ઇન્દ્રિય મન પવન થીર. સુરત નુરત થીર થાય;	
એવી પરમ ભક્તિ તણી, કલપ પલક સમ થાય.	૬૩
પરમસુખ મહા જ્યોતિથી ઉઠે ગીરા મન પ્રાણ,	
તે પણ સુખમય, જ્યોતિમય, હોવાં ઘટે સુખણ.	૬૪
અખંડ એક રસ બ્રહ્મમાં, મનને કરો વિલીન,	
સદા પરમ સુખીયા રહેા, લેશ ન થાઓ દીન.	૬૫
બ્રહ્મરૂપ રહેવું સદા, શાંત સુખી નીર્દોષ.	
સતત ધૈર્યથી ત્યાગવા કામ લોભને રોપ	૬૬
મન મુજ હરીમય થઈ જતાં થયું સર્વ હરીરૂપ	
ધ્યેય માત્ર રહેતાં હવે, ધ્યાતાં થાતો સુખ.	૬૭
સ્વવીકલ્પથી ઉપજ્યો, અદ્ભુત આ સંસાર;	
સ્વવીકલ્પ શમતા શમ્યો. સંશય નહીં લગાર	૬૮
મશ બુદ્ધીને નીજગણી, નીજ બુદ્ધી કરી ત્યાગ,	
વર્તે આ સંસારમાં પામે સુખ અથાગ.	૬૯
સંકલ્પ પ્રમાણે થાય છે, ફળ આ જગતી માય;	
અચળ શીવ સંકલ્પયુત, મમ મન રહેા સદાય.	૭૦

જે લાભથી બીજો નથી અધીક લાભ કેમ અન્ય

પામી તે હું લાભને આજ થયો છું ધન્ય.

વીદ્યાત્મકૃત્તી કરી પછીથી બ્રહ્માકાર

વીરમરણ્યુત્તીનું થયે જ્ઞાન સમાધીસાર.

સુખ ધામ અનંત સુચીત ચહી, દીન રાત્ર રહેા તદધ્યાન મહી;

અતી શાંત અખંડ સુધામય જે, પ્રણમું પદ તે વર તે જય તે.

વિશ્રામ ૮ મો.

ઉપયોગી વિશેષ વર્ણન.

ગાયત્રી મંત્ર

ૐભૂઃ ૐભૂવઃ ૐસ્વઃ ૐમહઃ ૐજનઃ ૐતપઃ ૐસત્યં
ૐતત્સ વિતુ વરેણ્યં ભર્ગો દેવસ્ય ધી મહી
ધીયોયોનઃ પ્રચોત્દયાત્ ૐ આપોજ્યોતી રસો
મૃતં વક્ત્ર ભૂમૂવઃ સ્વરોમ.

ભૂલોક, ભુવલોક, સ્વર્ગલોક, મહર્લોક, જનલોક, તપલોક ને
સત્યલોકાદી સર્વ જગત પોતાનું સ્વરૂપ છે તે દેખાડીને સર્વ આત્મા-
ઓની બુદ્ધીઓને ધર્મ અર્થ કામને મોક્ષ મેળવી આપનારા એવા
પાણી તેજ રસને અમૃતમય પુણ્ય બ્રહ્મ હું છું માટે તેમનું ધ્યાન
ધરું છું. ૧

બ્રહ્માનંદં, પરમ સુખદં, કેવલં જ્ઞાનમુર્તિં ।

ઙ્ઙાતિતં, ગગન સદશં, તત્ત્વમસ્યાદિ લક્ષમ્ ॥

एकं नित्यं, त्रिमलमचलं, सर्वधि साक्षीभुतं ।

भावातितं, त्रिगुणरहीतं, सदगुरुस्त्वं नमामि ॥

બ્રહ્મના આનંદના મોટા મુખ ને જ્ઞાનવાળા, તત્ત્વ વસ્તુમાં
ચીત્ત રાખીને જોતાં બીજું વસ્તુ નથી ને આકાશ જેવા છે એવા,
સર્વની બુદ્ધીઓને જોનારા ને સદાકાળ શુદ્ધ સ્થીર ને એકપણુમાં
રહેનારા, જગતના બાવ ને ગુણો વગરના સ્વતંત્ર એક શ્રી સદ્ગુરુને
નમસ્કાર કરું છું, ૨

અસ્વંઢ મંડલાકારં, વ્યાપ્તં येन ચરાચરં ।

તત્પદંદર્શીતં येन, તસ્મૈ શ્રીગુરુદેવ નમઃ ॥

જેમાં ફેરફાર થાય છે તે નથી થતો એવા સર્વ રૂપથી સંપૂર્ણ
વીસ્તારમાં કડકા વગરના એક જ રૂપે રહેનારા પોતાના સ્વરૂપને
દેખાડનારા શ્રી સદ્ગુરુને નમસ્કાર છે. ૩

યદાયદા હિ ધર્મસ્ય ગ્લાનિર્ભવેતિ ભારત ।

અભ્યુત્થાનમધર્મસ્ય, તદાત્માનં સૃજામ્યહમ ॥

જ્યારે જ્યારે જગતમાં ધર્મનાં કામ કરવામાં દુઃખ વધી
જાય છે ત્યારે ત્યારે અધર્મનો નાશ કરવા પરમાત્માને હરકોઈરૂપે
ઉત્પન્ન થવું પડે છે. ૪

પરિત્રાણાય સાધુનાં, વિનાશાય ચ દુષ્કૃતામ્ ।

ધર્મસંસ્થાપનાર્થાય, સંભવામી યુગેયુગે ॥

સારા માણસોનું રક્ષણ કરવાને, ખોટાં કામ કરનારાઓને
નાશ કરવા તથા ધર્મને સાચવવા માટે વખતો વખત પોતાને રૂપ
ધરવાં પડે છે. ૫

માતાચ કમલાદેવી, પીતાદેવો જનાર્દનઃ ।

બાંધવા વિષ્ણુભકતાશ્ચ, સ્વદશોભૂવન ત્રયં ॥

જગત રૂપી લક્ષ્મી મા જેવી છે, સર્વના હૃદયમાં રહેનારા પર-
માત્મા બાપ છે તે તેમના ભક્તો બાઈ છે તથા ઉપરની નીચેની તે
અધ્યેની પૃથ્વીયો પોતાનો દેશ છે એમ સમજવું જોઈએ ૬

બ્રહ્મરૂપતયા પश्यन् બ્રહ્મૈવં ભવતી સ્વયમ્ ।

સદા સંતુષ્ટ મનસઃ સર્વેસુખમયા દિશાઃ ॥

જ્યારે બ્રહ્મ રૂપને સંપૂર્ણ દેખે છે ત્યારે પોતેજ બ્રહ્મ થાય છે તેથી સદાકાળ ને સર્વ દીશમાં તેનું મન સંતોષી ને સુખવાળું રહે છે ૭

સચ્ચીદાનંદમદ્વૈતં, સચ્ચીદાનંદમદ્વયમ્ ।

સચ્ચીદાનંદમાત્રં હિ, સચ્ચીદાનંદમન્યકમ્ ॥

પરમાતમાના સનાતન આનંદ વગર બીજું કંઈ પણ નથી તે સર્વ એક પોતેજ અનંત અખંડ સદા અવીનાશી છે. ૮

વિશ્વં સ્ફુરતિ યત્રેદં, તરંગાદિવ સાગરે

સોહમ સ્મિતિવિજ્ઞાય કિં દીનદિવ ધાવસિ ॥

મહાસાગરમાં જેમ પાણી હાલે છે તેમ મારા આત્મા રૂપ પરમાત્મામાં જગત થાય છે તે હું છું એવું જાણે છે તે ગરીબના જેવું દુઃખ ધરીને તેવાં કામ કરતો નથી. ૯

અદંબ્રહ્મેતિ વિજ્ઞાનાત્ કલ્પકોટિશતાર્જીતમ્ ।

સંચિતં વીલયં યાતિ, પ્રવોધાત્સ્વપ્નકર્મવત્ ॥

જેમ માણસને જગાડવાથી સ્વપ્નનું દુઃખ મટી જાય છે તેમ હું તો બ્રહ્મ પરમાત્મા છું એવું અરોઅર જાણવાથી કરોડો વર્ષના કરેલાં કામનાં રૂળ ભોગવવાનું બંધન મટી જાય છે. ૧૧

તેષાં સતત્ યુક્તાનાં, મજતાં પ્રીતિપુર્વકમ્ ।

દદામિબુદ્ધિયોગં તે, યેન મામુપયાતિતે ॥

જે પરમાત્માનું પ્રેમથી ભજન કરે છે તેને એવી બુદ્ધી થાય છે કે પરમાત્મ સ્વરૂપને પામે છે. ૧૨.

તાવદ ભ્રમન્તી સંસારે, પીતર પીંડ તત્પરા, ।

ચાવત્ કુલેસુત કૃષ્ણ, ભક્તિયુક્તો ન જાયતે ॥

ભકિતનું જ્ઞાન વ્યાખ્યાન ને ચારીત્ર જોઈ જાણી તથા સાંભળી ને જીવતા તથા મરી ગયેલા જે અદૃશ્યરૂપે વાતાવરણમાં રહેલાઓને ભકિતની ઇચ્છાથી દેવ લોકનું કે મોક્ષનું સુખ મળે છે તેથી તેમને માટે પ્રીતિદાન દેવારૂપ શ્રાધ કરવાની જરૂર નથી. ૧૩

દેહો દેવાલય પ્રોક્તઃ, સજીવ કેવલ શીવઃ ।

ત્વજેદજ્ઞાન નિર્માલ્યં, સોહં ભાવેન પુજયેતઃ ॥

જાણે દેહ રૂપી દેવસ્થાન છે ને જીવ રૂપી શીવ પરમાત્મા છે. અજ્ઞાન રૂપી કચરો તેમાંથી કાઢી નાંખી ને તેજ હું છું એવી પુજા કરવી જોઈએ. ૧૪

આત્માત્વં ગીરજાપતિ, સદ્વચરા, પ્રાણાશગીરં ગૃહં ।

પુજાતે વિષયોપભોગ રચના, નિદ્રાસમાધિ સ્થીતિ ॥

સંચારઃપદયો પ્રદક્ષિણવિધિ, સ્તોત્રાણી સર્વાન્ગીરા ।

યદ્યત્ કર્મકરોમિતત્તદસ્થિલં, શંભોતવારાધનં ॥

આત્મા રૂપી સદાશીવ છે, શ્વાસ રૂપી મીત્ર છે, શરીર રૂપી મંદીર છે. ઇન્દ્રિયોના સુખ રૂપી પુજા છે, ઉંઘવારૂપી સમાધિ છે, ચાલવા રૂપી દેવને બધી તરફથી જોવાનું છે બોલીયે તે ધર્મશાસ્ત્રનો પાઠ છે, જે જે કામ કરવાં પડે તે હે સ્વયંભૂ એટલે પોતાની મેળે થયેલા તમને મેળવવા માટે કરું છું. ૧૫.

બ્રહ્માદિષુ પ્રલીનેષુ, નષ્ટે લોકે ચરાચરે ।

અકસ્તીષ્ઠિતિ વિશ્વાત્મા, સમે વિષ્ણુ પ્રસિદતુ ॥

અહ્યા સહિત સર્વ જગત ઉપજે છે ને નાશ થાય છે તે વખતે સર્વના આત્મા જે પરમાત્મા રહે છે તેમની મારા ઉપર પ્રસન્નતા થાયો. ૧૬.

નમોસ્વનંતાય સહસ્ર મુર્તયે, સહસ્ર પાદાક્ષિરીરુ વાહવે ।

સહસ્ત્રનામ્ને પુરુષાય શાશ્વતે, સહસ્ત્રકોટી યુગધારિણે નમઃ॥

હજારો મુર્તિઓવાળા હજારો પગ, આંખો હૃદય માથાં ને હાથવાળા, હજારો નામવાળા ને હજારો યુગ રૂપી મહા વખતવાળા અનંતને અવીનાશી મહાપુરુષને નમસ્કાર કરું છું. ૧૭.

યસ્મીન્સર્વે યતઃ સર્વે યઃ સર્વે સર્વતથ્થયઃ ।

યશ્ચસર્વમયો દેવ, તસ્મૈ સર્વાત્મને નમઃ ॥

જેનાથી જેમાં સર્વ થયું છે, એવા સર્વ રૂપવાળાને સર્વ ઠેકાણે સંપૂર્ણ ભરેલા સર્વના આત્માને નમસ્કાર છે. ૧૮.

યં વિનિદ્રા જીતશ્વાસા, શાંતાદાતા જીતેન્દ્રિયઃ ।

જ્યોતિ પશ્યંતિ યુંજાનાં, તસ્મૈ યોગાત્મને નમઃ ॥

ઉંઘ વગરના, શ્વાસ વગરના, શાંતીવાળા. દાતાર ઇન્દ્રિયોને જીતેલા, પરમાત્માના તેજને દેખીને તેમાં મળી જનારા યોગવાળા મહાત્માઓને નમસ્કાર છે. ૧૯.

પુર્ણમદઃ પુર્ણમિદં, પુર્ણાત્પુર્ણ મુદચ્યતે ।

પુર્ણસ્ય પુર્ણમાદાય પુર્ણમેવાવશિષ્યતે ॥

આ લોકો પુર્ણ અહ્ય છે. પુર્ણ અહ્યો ઉપજાવેલાં કામ પુર્ણ અહ્યની શક્તિથી થાય છે, તથા શરૂઆતમાં મધ્યમાં ને છેવટે પુર્ણ અહ્યજ સદાકાળ રહેલું છે. ૨૦.

મનોયત્ર વિલીયતે, પવનસ્તત્રલિયતે ।

પવનો લીયતે યત્ર, મનસ્તત્ર વિલીયતે ॥

જ્યાં મન જણાતું નથી ત્યાં શ્વાસ પણ ધીમે ધીમે જણાતો નથી કેમકે જ્યારે શ્વાસ શાંત થાય છે ત્યારે મન પણ શાંત થઈ જાય છે. ૨૧.

કેવલં કુંભકે સિદ્ધે, રેચપુર વિવર્જીતે ।

ન તસ્ય દુર્લભં કિંચી, ત્રીષુલોકેષુ વિચિતે ॥

શ્વાસને પેટમાં ભરવો તે બહાર કાઢવો તહિં પણ સ્થીર રાખતાં આવડે છે તેને આ જગતમાંનો કોઈ વસ્તુ ન મળી શકે તેવી નથી. ૨૨.

ધ્યાયતો યોગીનો યસ્તુ, સાક્ષાત્દેવ પ્રકાશતે ।

અણીમાદિફલં ચૈવ, મુરેનૈવોપજાયતે ॥

જે યોગી સંપૂર્ણ પ્રકાશવાળા પરમાત્માનું ધ્યાન રાખે છે તેને માટે અણીમા વિગેરે સિદ્ધિયો મુખેથી મળી જાય છે. ૨૩.

સ લીલે સૈવં યદ્વત, સામ્યં ભજતિ યોગતઃ ।

તથાત્મ મનસો રૈક્યં, સમાધિરભીધિયતે ॥

યોગના અભ્યાસથી જેમ પાણીમાં મીઠું મળી જાય તેમ તેનું મન પરમાત્માની સમતામાં મળી જાય છે તેને સમાધી જાણવી. ૨૪

તત્સમં ચ દ્વયો રૈક્યં, જીવાત્મપરમાત્મનો ।

પ્રનષ્ટ સર્વ સંકલ્પ, સમાધિસોભીધિયતે ॥

આત્મા પરમાત્માનું એકપણું થઈને સર્વ વીચારો બંધ રહે તે સમાધી છે. ૨૬.

સમાધિ સ તુ વિજ્ઞેય, સર્વવૃત્તિ વિવર્જીતઃ ।

બ્રહ્મ સંપદ્યતે યોગી, ન ભૂયઃ સંસૃતિ વ્રજેત્ ॥

સર્વ વીચારો મટી જાય છે તેને જન્મ મરણ મટી જાય છે ને તે સમાધી વડે બ્રહ્મમાં મળે છે. ૨૭

ધર્મમેઘમિમ પ્રાહુ, સમાધિયોગ વિત્તમા ।

વર્ષત્યેષ યથાધર્મો, અમૃતધારા સહસ્રશઃ ।

એવી સમાધી રૂપીઃ ધર્મના વરસાદની હબરો અમૃતધારાઓ જેના આત્મામાં વરસતી રહે છે તેવા યોગ જાણનારની ધર્મમેઘ સમાધી કહેવાય છે. ૨૮.

મન્મનાથવમદ્ભક્તો, મધ્યાજીમાં નમસ્કુરુ ।

માયે વૈશ્યસિયુક્તૈર્વ, માત્માનંભત્પરાયણં ॥

મારા ભક્તોએ મારા જેવું મન રાખવું, મારામાં જીવવું, મને નમસ્કાર કરવા, મારાં આપેલાં કામ કરવાં ને મારામાં રહેવાથી મનેજ પામે છે. ૨૯.

સર્વભૂતેષુ યઃ પश्यે, ત્ભગવદ્ભાવમાત્મનઃ ।

ભૂતાની ભગવત્યાત્મ, ન્યેષ ભાગવતોત્તમઃ ॥

સર્વ જગત ઉપર ભગવાનના જેવો ભાવ રાખે, ને જગતસર્વ ભગવાનનો આત્મા છે એમ જાણે તે ઉત્તમ ભગવાન રૂપજ છે. ૩૦.

સ્વયંબ્રહ્મા સ્વયંવિષ્ણુ, સ્વયંઈદ્ર સ્વયંશીવઃ ।

સ્વયં વિશ્વમિદં સર્વ, સ્વમાદન્યન કિંચન ॥

હું બ્રહ્મા છું, હું વિષ્ણુ છું, હું ઈદ્ર છું, હું શીવ છું. ને સર્વ જગત હું પોતેજ છું. મારા વગર બીજું કશું નથીજ. ૩૧.

અનાદિ માયયાસુપ્તો, યદાજીવ પ્રબુદ્ધયતે ।
અજમ નિન્દ્રમસ્વમ, મદ્દૈતં બુદ્ધયતે તદા ॥

બ્યારે ધણું વર્ષાની જગત રૂપી માયામાં ઉંઘેલો જીવ અવ-
તારોમાં ફરતાં ફરતાં મારો આત્મા અજન્મ છે. જગતરૂપી સ્વપ્ન
વગરનો ને અજ્ઞાન રૂપી ઉંઘ વગરનો છે એમ જાણે ત્યારે સર્વમાં
એક રૂપ પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કરે છે. ૩૨.

મુક્તિસ્તુ બ્રહ્મતત્ત્વસ્ય, જ્ઞાનાદેવ ન ચન્યથા ।
સ્વપ્રબોધં વિનાનૈવ, સ્વસ્વપ્નો હીયતે યથા ॥

જેમ પોતાને જાણ્યા વગર સ્વપ્નું મટતું નથી તેમ પોતાના
જ્ઞાન વગર બીજા કોઈ ઉપાયથી મુક્તિ મળતી નથી. ૩૩.

સર્વભૂતેષુ ચાત્માનં, સર્વભૂતાની ચાત્મની ।
સમં પશ્યન્નાત્મયાજી, સ્વારાજ્યંમધિ ગચ્છતિ ॥

સર્વ જગતમાં પરમાત્મા છે ને પરમાત્મામાં સર્વ જગત છે
એવી પરમાત્માની સમતાને પોતાના આત્માની જાણીને એવા પર-
માત્માના રાજ્યને મેળવે છે. ૩૪.

અંતઃ પુર્ણો વહીપુર્ણોઃ પુર્ણકુંભ इवार्णवे ।
અંતઃ શુન્યો વહીશુનઃ પુર્ણ શુન્ય इवाम્બરે ॥

જેમ દરીયામાં ઘડો જુડે તો અંદર બહાર પાણી થાય તેમ
પોતે પુર્ણ પરમાત્મા હોવાથી સર્વ પરમાત્મામય થાય છે. ને આકા-
શમાં શુન્યતા આકાશ રૂપ છે તેમ અંદર બહાર બ્રહ્મ હોવાથી તેનોજ
જનેલો આત્મા બ્રહ્મ રૂપ છે. ૩૫.

શ્રીકરં યઃ શ્રીયોનાથં, શ્રીધરં શ્રીચરપદં ।
શ્રીવત્સલધરં સૌમ્યં, તં વંદે શ્રીસુરેશ્વરં ॥

જગત રૂપી શોભાયમાન લક્ષ્મીને કરનારા ધરનારા ને આપ-
નારા એવા લક્ષ્મીના માલીક તથા સર્વ દેવના શાંત ઇશ્વર એવા
પરમાત્મા છે. ૩૬.

શ્રીદઃ શ્રીશઃ શ્રીનિવાસઃ શ્રીનિધી શ્રીવિભાવનઃ ।
શ્રીધરઃ શ્રીકરઃ શ્રેયઃ શ્રીમાન લોકત્રયાશ્રયઃ ॥

લક્ષ્મી વડે સર્વને સુખી રાખવા લક્ષ્મીને કરનારા, દેનારા,
ધારણુ કરી લક્ષ્મીના સમુદ્ર રૂપે રહેલા પરીપુર્ણ લક્ષ્મીવાળા છે.

ब्रह्मणोहि प्रतिष्ठाहममृतस्याव्ययस्य च ।
शाश्वतस्य च धर्मस्य, सुखस्यै कांतिकस्यच ॥

એ બ્રહ્મ સદાકાળના એકાંતમાં ધર્મના સુખવાળા વધે ઘટે
નહિ એવા અમૃતરૂપ રહેલા છે. ૩૭.

रमंते योगीनोनंते, नित्यानंदे चिदात्मनी ।
इति रामपदे नासो, परब्रह्माभीधियते ।

જેનો છેડો નથી ને સદાય સુખરૂપ એવા પરમાત્મામાં યોગીઓ
રમે છે તે પુરણુ બ્રહ્મ ને રામ કહે છે. ૩૮.

कृषिर्भूवाचक, शब्दी, नश्च निवृत्ति वाचकः ।
तयो रैक्यं परंब्रह्म, कृष्णमित्यभीधियते ॥

જગત રૂપે કામ કરવામાં અને મુક્તી રૂપે ન કરવામાં એક
પણુથી રહેલા પુર્ણ બ્રહ્મને કૃષ્ણ કહે છે. ૩૯.

एकत्वायचनानन्य, ये विदुर्यांतीते परम् ।

समत्वमिहकांसितं, भक्त्यावैनान्य चेतसा ॥

એક શીવાય બીજું નથી એવી સમતાને જે બાણે છે તે
એળવે છે તેનું જ નામ ભક્તિ છે. ૪૦

मत्कर्म कृत्तमत्परमो, मद्भक्तसंग वर्जितः ।

निर्वैर सर्वभूतेषु यस मामेति पांडव ॥

જે મારાં કામ કરે છે તે મને મુખ્ય ગણુ સર્વ જગતના સંગ
તથા ત્યાગ વગરનો મને બને છે તે મારો ભક્ત છે.

तपस्वीभ्योधिको योगी., ज्ञानीभ्योपीमतोधिकः :

कर्मीभ्यश्चाधियो योगी, तस्माद्योगी भवार्जुन ॥

મન વશ રાખનારા બ્રહ્મજ્ઞાનીને સારાં કામો કરનારા કરતાં
વધુ આત્મા પરમાત્મના એકપણામાં રહી વર્તનારા વધારે હિતમ
માણસો બાણુવા, ૪૨

सर्वात्मत्वमिती स्फुटी कृतमिदं, यस्मादमुष्मीस्तवे

तेनास्य श्रवणातथार्थ मनना, ध्यानाच संकीर्तना ॥

सर्वात्मत्व महाविभूती सहीतं, स्यादिश्वरत्वंस्वतः ।

सिद्धेतत्पुनरष्टधा परीणतं, चैश्वर्यमव्याहतम् ॥

આ પ્રમાણે સર્વાત્માપણાનું જ્ઞાન બાણીને તેનાં વખાણુ, વ્યા-
ખ્યાન, વિચાર, ધ્યાન તે બજન કરવાથી એ મોટા સર્વ રૂપવાળા
સર્વની પહેલાં રહેલા પરમાત્મામાં મળીને પંચભુત ચંદ્ર સૂર્યને
આત્માએ આઠના કદી નાશ ન થાય એવા હિશ્વરપણાને પામે છે. ૪૩

મયેવ સકલં જાતં, મયી સર્વં પ્રતિષ્ઠીતં ।

મયી સર્વં લયં યાતિ સ્તદ્બ્રહ્માદ્યમસ્મ્યહમ્ ॥

સર્વં મારામાં ઉપજે છે રહે છે અને રૂપાંતર અને રૂપાંતર
આમે છે તે એક પુણુ બ્રહ્મ હું છું.

બ્રહ્મગર્ભ સંભૂતં, સર્વં સૃષ્ટી મયંસ્વયં:

ધર્માર્થ કામ મોક્ષાર્થ, પુર્ણં ઐ પ્રણમામ્યહમ્

બ્રહ્મમાં થયેલી સૃષ્ટિ બ્રહ્મ પોતેજ છે માટે સર્વના ધર્મ અર્થ
કામને મોક્ષ માટે આ પુણુ બ્રહ્મને પ્રણામ કરું છું,

અનન્યા ચિંતયંતોમાં, યે જના પર્યુપાસતે,

તેષાંનિત્યામીયુક્તાનાં, યોગક્ષેમવહામ્યહમ્

જે ભકત બ્રહ્મમય રહી વ્યવહાર કરે છે તેને જોઈતું આપી
તે તેના બ્રહ્મ સુખનું રક્ષણ ભગવાનને કરવું પડે છે.

एकान्तो नो हि निद्रा निराशा कर्मकारिणा

ज्ञानाग्नीदग्ध कर्माणं, स्त्वंविशंतिमनःस्वीनः

બ્રહ્મ શિવાય ખીગ્ધું કાંઈ ન હોવાથી એકલા રહેલાને ઇચ્છા
વીના પણ જગતનાં કામ કરનારા તથા જ્ઞાનથી પોતાનાં કામ મટી
જાય છે એવા ભગવાન પ્રસન્ન સ્વભાવમાં રહેનારા છે.

अंतर्ज्योति, बहीर्ज्योति, प्रत्यक्ज्योती परात्पर,

ज्योतिर्ज्योति स्वयंज्योती आत्म ज्योति शीवो स्म्यहम,

બહાર અંદર પ્રત્યક્ષને અતિદુર સર્વ તેજનું પ્રકાશક પોતેજ
કલ્યાણમય આત્મા—બ્રહ્મ તેજ હું છું.

શ્લોકાર્થેન પ્રવક્ષ્યામી યદુક્તં ગ્રંથ કોટીભી ।

બ્રહ્મસૂત્યં જગન્મીથ્યા, જીવો બ્રહ્મૈવનાપર

સર્વે શાસ્ત્રોનો સાર અડધી લીટીમાં કહીયે તો જગત નાશ થનાર છે. ને આત્મા બ્રહ્મથી જુદો નથી પણ અવિનાશી બ્રહ્મ છે. ૪૪

ગ્રંથમમ્યસ્યમેધાવી, જ્ઞાનવિજ્ઞાન તત્પરઃ ।

પલાલમીવ ઘાન્યાર્થી, ત્યજેત્ગ્રંથમશેષતઃ ॥

બુદ્ધિવાળાએ પુસ્તકો ભણવાં પણ ઘાસમાંથી અનાજ કાઢી લઈએ તેમ જ્ઞાન મેળવી લઈ પુસ્તકોનો ત્યાગ કરી જ્ઞાન પ્રમાણે કામ કરી ફળ મેળવવું. ૪૫

ઉત્તમાતત્ત્વચિંતૈવ, મધ્યમાશાસ્ત્ર ચિંતનં ।

અધમામંત્ર ચિંતાચ, તિર્થભ્રાન્ત્ય ધમાધમા ॥

ઉત્તમ માણસો આત્મામાં વીશ્રામ કરે છે. મધ્યમ હોય તે શાસ્ત્રોમાં શોધે છે. અધમ હોય તે ફક્ત મંત્ર જપે છે ને એથી પણ ઓછી બુદ્ધિવાળા તીરથોમાં શોધવા ભટકે છે. ૪૬

ધન્યોહં કૃતકૃત્યોહં વિમુક્તોહં ભવગ્રહાત્ !

નિત્યાનંદ સ્વરૂપોહં, પુર્ણોહં તદનુગ્રહાત્ ॥

મને ધન્ય છે. હવે મારે કંઈ કરવાનું બાકી નથી કેમકે સંસારથી બંધનથી છુટી ગયો છું. હવે હું સદાય આનંદવાળો છું કેમકે એ સંપૂર્ણની કૃપાથી હું પણ સંપૂર્ણ થયો છું. ૪૭

સર્વેત્ર સુખીનઃ સન્તુ. સર્વેસન્તુ નિરામયા ।

સર્વેભદ્રાણી પश्यंतુ, માંકશ્ચિદુઃખમાप्नुયાત્ ॥

સર્વે જીવ સુખી થાઓ, સર્વ નિરોગી થાઓ, પોતાના કલ્યા-
ણને જુઓને કોઈને કદી દુઃખ ન થાઓ. ૪૮

રાગ-હરીગીત.

શ્રી બ્રહ્મમય અદ્વૈત પુર્ણાનંદ, ધન અમૃત મહા.
તે ધ્યાનમાં શુભ નાદ જાણે. બ્રહ્મ વચનામૃત અહા.
કે બ્રહ્મસાગર ગર્જના, કે વાદ વીધવીધ વાગતાં;
કે ભાગતાં ને જગતાં બ્રહ્માંડ કોઈકે લાગતાં ૧
કે આરતી પરમાત્માની, જાણીયે નીજ તેજમાં,
આ બ્રહ્મસ્પર્શની શાંતીથી, સ્થીર ચિત્ત થાયે સહેજમાં;
તું કોણ છે તું કોણ છે એમ, ગગન ગીરા આ થાયછે;
તું બ્રહ્મ છે તું બ્રહ્મ છે, એ અખંડ બોધ અપાય છે. ૨
હું સર્વ છું હું સર્વ છું ત્યાં જ્ઞાન દેહ ભૂલાય છે.
આ રામ ભજ આ રામ ભજ, રણુકાર એવા થાય છે,
તું હુંજ છું હું તુંજ છું આ જ્ઞાન પુરણ થાય છે;
પુરાણાત્મા, પરમાત્મા, બ્રહ્માત્મા દર્શાય છે. ૩
એકાત્મા સર્વાત્મા, ધર્માત્મા વીશ્વાત્મા,
એ સર્વ શક્તિમય સદા, તે મધ્યમાંજ જણાય છે;
અજ્ઞાન અંધારું જતાં, પરીપુણું જ્ઞાનોદય થતાં;
શતકોટી જ્ઞાનુ સમાન સવળું, ભાસમાન સ્વરાજ્ય છે. ૪
જે માઈ તે માઈ નહિં, પરમાત્માનું સર્વ છે,
પરમાત્માનું સર્વ તે, મહાઈંજ સંપુરણ છે.
આ દોષ વાગે જ્ઞાન માટે, જો ન જોયે આત્મા;
આકાશ વાણી આ તજે તો, થાય ના પરમાત્મા ૫

તે કાંનમાં ને ગાનમાં, તે ધ્યાનમાં ને જ્ઞાનમાં;
 તે જ્ઞાનમાં ને પાનમાં, તે સર્વ કર્મ અકર્મમાં;
 તે મય રહે ભકતો સદા. હોય દેહ કે વિદેહમાં;
 અવિનાશી ધર એ આપણું, ગુણવંત પેસે એહમાં ૬
 એ સર્વ મારું સર્વ મારું, મુળ સત્ય સ્વરૂપ છું;
 તેમાં રહું તેમાં રમુ, નહિ નાશવંત શરીર હું;
 રૂપ ગુણ કર્મ સ્વભાવ શક્તિ, શાંતિ તૃપ્તી સર્વદા,
 અવીનાશી નીર્ભયતા તથા પરીપૂર્ણ સુખમયતા સદા. ૭
 ઐશ્વર્ય જશને ધર્મ લક્ષ્મી, જ્ઞાનથી વિરાગ્યમા,
 એ સર્વ સદ્ગુણ બ્રહ્મના તે, ભકતના છે ભાગ્યમાં;
 તે શુદ્ધ ભક્તિમય થઈ, સંપૂર્ણતામયમાં મળું.
 વિશ્રામય તેજસ્વીમય તે જ્ઞાનમાં કયમ ના ગળું, ૮
 સંકલ્પથી સૃષ્ટી થઈ, સંકલ્પ તજી મુક્તિ લઈ;
 જેવો છું તેવો થઈ રહી, હું વસી રહ્યો સર્વે મહીં;
 હવે સર્વ સુખ શાંતી થઈ. સર્વજ્ઞ ધન અમૃત અહીં;
 પરમાતમા વણ કંઈ નહિ, બાકી હવે કંઈ રહી નહિ; ૯
 પરમાતમાનું સર્વ થઈ. આ શરીરનું સર્વે તમનું;
 વ્યવહાર મધ્ય સમાધિમાં રહી, સર્વદા એવું ભળું;
 જગત છે પરમાતમાને સર્વ છે પરમાતમા;
 તો ભાવના સારી ભજીને, થઈ રહું બ્રહ્માતમા; ૧૦
 શરીર કર્મ છે બ્રહ્મ ધર્મજ, બ્રહ્મમય જગરાય છે;
 અધર્મ છે નહિ બ્રહ્મમાં જે દુઃખદાય થાય છે;
 તે ધર્મકર્મને સાચવીને જ્ઞાન ધ્યાન વિષે રહું;
 તો જીવ થાએ શીવ આ, ગુરુ શાસ્ત્રનો મહીમા અહો. ૧૧

લક્ષીત છંદ.

મગન સમ સદા બ્રહ્મ તે ચહો. જગત અંગ તો હોય કે ન હોય;
 ચણુ સ્વરાજ્યમાં સર્વદા રહો. સર્વ ભક્ત આ બ્રહ્મને :ચહો. ૧
 પુરણ મુરતી સુષ્ટી આ બધી, પુરણ બ્રહ્મમાં સર્વ છે વધી;
 પુરણ બ્રહ્મમાં થાય ઉત્પત્તી, પુરણ બ્રહ્મમાં છે સદા સ્થીતી ૨
 પુરણ બ્રહ્મમાં નાશ પામતી, પુરણ બ્રહ્મમાં કલ્પના થકી;
 પુરણ બ્રહ્મમાં સર્વદા સહુ, પુરણ બ્રહ્મમય સર્વદા રહુ ૩
 પુરણ બ્રહ્મના ધ્યાનને ચહું, પુરણ બ્રહ્મનું સુખ શું કહું;
 પુરણ બ્રહ્મનો છે વિલાસરે, પુરણ બ્રહ્મનો છે ઉન્નસરે. ૪
 પુરણ બ્રહ્મમાં છે સમાસરે, પુરણ બ્રહ્મમય એક વાસરે;
 પુરણ બ્રહ્મ ૐ પુરણ બ્રહ્મ ૐ, પુરણ બ્રહ્મ ૐ પુરણ બ્રહ્મ ૐ ૫

—o—

વિશ્રામ ૯ નવમો.

વૈદ્ય વિદ્યાનો બ્રહ્મવિદ્યા સાથે સંવાદ.

વૈદ્યવિદ્યા—કેમ બેન જયશ્રી કૃષ્ણ, હા જયશ્રી કૃષ્ણ. આપણે
 ચરમાત્માનાંજ રૂપ છીએ માટે જયશ્રી કૃષ્ણ, જય નારાયણ, રામ
 રામ. જયશ્રી હરી. જય સચ્ચીદાનંદ, જય ગોપાળ, જય માતાજીની
 કહેવાય છે.

બ્રહ્મવિદ્યા—મને તમે બેન કહો તેના કરતાં માતાજી કહેવું
 ઠીક છે.

વૈદ્યવિદ્યા—ભલે ત્યારેહું તમને ભગવતી માતાજી કહીશ પણ
 તેનું કારણ મને સમજાવવાની કૃપા કરો.

બ્રહ્મવિદ્યા—ટુંકામાં કહું છું તે ઉપરથી બધું સમજી જશે તમારી મુખ્ય દવા હરડે, બહેડાં ને આંખનાં ઠળીયા વગરનાં સમ ભાગે લઈ તેમાંથી એક રૂપીયાભાર આશરે આ ત્રીક્ષણા ચુર્ણ, શરીરના રોગ મટે ત્યાં સુધી આપો છો તેની પેઠે હું ભક્તિ, ધ્યાન ને જ્ઞાન વગેરે મોટા સંસાર રોગ મટે ત્યાં સુધી આપું છું. ધનવાન લોકો તમારો વધારે ઉપયોગ કરી શકે છે. ને હું તો સરવેને સરખો લાભ આપવા તૈયાર રહું છું. તમારો લાભ શરીરની સાથે સો વરસે પણ નાશ પામે છે ને મારો લાભ આત્માની સાથે રહીને મિત્રનું કામ ઘણું વખત સુધી કરે છે ને અવીનાશી સુખ સ્વરૂપ આપે છે. તેથી જગતની સારામાં સારી વસ્તુઓનો લાભ પણ મારા લાભની આગળ ઘણો થોડો જણાય છે.

તાવ બધી જાતના મટાડવા તમે હરડે ચુર્ણ ગોળમાં કે ગળાના વેલાના ઉકાળાના રસમાં ખવરાવો છો તેમ હું ભક્તિ પ્રેમથી કે વૈરાગ્યથી કરાવીને મનના પરીતાપ મટાડું છું.

પાન્ડુ કે પીતકમળાના રોગમાં હરડે ચુર્ણ ઘી સાકર સાથે ખવરાવો છો તેમ હું ભક્તિનાં કામ પરમાત્માના યોગ ને પ્રેમથી કરાવીને ચોરાશીલાખ જાતનાં શરીરોમાં અવતારો લેવાનું માટાડું છું.

વાયુથી શરીર રહી જાય. સાંધા ફુપ્પે, ને ગાંઠયો થઈ રતવા થાય તો ત્રીક્ષણાને ગુગળ ઘી સાકરમાં ખવરાવો છો તેમ સદ્ગુરુ વડે ભક્તિજ્ઞાનને ધ્યાનનો યોગ મળવાથી પરમાત્માની સર્વશક્તિ આપી દઉં છું,

જલંદર, બંધકોષ્ટને આમ વાતમાં એરંડીયામાં ભીંજવેલું હરડે ચુર્ણ ખવરાવો છો ને બગાડ કાઢી નાંખો છો તેમ હું ધર્મનાં શાસ્ત્રોમાં કહેલી ભક્તિવડે મનના સંશય, દુર્ગુણ વગેરે કાઢી નાંખું છું.

અર્શ એટલે મસા દુઝે તે મટાડવા હરડે ચુર્ચુ લીંબોળાયેનાં તેલમાં ખવરાવો છો તેમ હું સાધુઓના સંમતના ફળ વડે ભક્તીનાં કામ કરાવીને પાપનો નાશ કરું છું.

ક્ષય રોગ ઉપર ઘી, સાકર, શતાવરી જેડીમધ, ત્રીફળાં ને હરડે ખવરાવો છો તેમ હું યોગ, પ્રેમ ભજન કે મહા બુદ્ધી સાથે ભક્તિ આપીને અક્ષય સ્વરૂપ આપું છું.

મુત્રકષ્ટ ને પથરી મટાડવા શતાવરી કે ડોડીના રસમાં હરડે ખીવરાવો છો તેમ હું ધર્મજ્ઞાન પ્રમાણે ભક્તિનાં કામ કરાવીને કલ્યાણ કરું છું.

ઉપદંશ, વીરદોટકને ગરમી ઉપર આંચળાં ને સાકર ખાઈ તે ઉપર ત્રીફળાં પલાળી તેનું પાણી અંજીર કે ઉંખરાનાં ફળ ખવરાવો છો તેમ હું જ્ઞાનમાં પ્રેમ કરાવીને વ્યભિચારાદિ દ્વૈત દષ્ટિનો નાશ નાશ કરી બ્રહ્મચર્યવાળો સ્વભાવ સદાને માટે બનાવું છું.

પ્રમેહને મેદ વૃદ્ધિ ઉપર ત્રીફળા મધમાં ખવરાવો છો તેમ હું સ્વસ્વરૂપ ભગવાનની ભક્તિનાં કામ ધર્મ સાથે કરાવીને ભક્ત બનાવું છું.

ખરોળ ઉપર હરડે ને સિંધવ લુણ ખવરાવો છો તેમ હું ભક્તિનાં કામ પુણ્યવાળાં કરાવીને સુખીયા શરીરમાં લઈ જઈ છું.

ગોળો ચઢે કે શુળ આવે તો હરડે ગોળમાં ખવરાવો, તેમ હું ભક્તિમાં પ્રેમ કરાવીને અજ્ઞાનનો નાશ કરું છું.

સોળ મટાડવા તમે ત્રીફળા ને ગોળ આપો છો તેમ હું ભક્તિ માં પ્રેમ વડે સારાં કામ કરાવીને સર્વનો પ્રિય બનાવું છું.

મુઠાં ને વાઈ ઉપર હરડે ને ઘી ખવરાવો છો તેમ હું પરમાત્માના યોગવાળી ભક્તિ આપીને નવી શક્તીનું જ્ઞાન આપું છું.

અંડવૃદ્ધી ને પગવૃદ્ધિ ઉપર હરડે એરંડીયા સાથે ખવરાવે છે. તેમ હું શાસ્ત્ર જ્ઞાન ને ભક્તિ આપીને સર્વ પાપના અંધનથી છુટો કરું છું.

ઓઝારી, હેડકી ને અમ્લપીત ઉપર તમે હરડે ને સાકર આપો છે. તેમ હું સર્વ ધર્મ સાચવનારી ભક્તિના યોગમાં પ્રેમ કરાવી શાંતિવાળું સ્વરૂપ આપી દઉં છું.

ભસ્મક રોગ ઉપર ત્રીફળા ચુર્ણ કેળામાં ખવરાવે છે. તેમ હું મુક્તી સહીત ભક્તિના જ્ઞાનથી ધણા અવતારોનો ખાવાનો સ્વભાવ મટાડું છું.

માથું, મોઢું, આંખ, નાક ને કાનના રોગમાં ત્રીફળા ચુર્ણ થી સાકર સાથે રાત્રે સુતી વખતે ખાવાનું કહો છે. તેમ હું રાત્રે નવરાશના વખતે પરમાત્માનો વીચાર કરાવી દુઃખ ટાળું છું.

આંખથી દુઃખે તો ત્રીફળાને સાકરના ઉકાળાનાં ટીપાં નંખાવે છે. તેમ હું ભક્તિ જ્ઞાન ને ધ્યાનમાં પ્રેમ કરાવીને જગત દુઃખવાળું મટાડી જગત બ્રહ્મ રૂપ પ્રેમવાળું કરાવું છું.

ઝાંખ પુલ ને મૌતીયા અટકાવવા તમે હરડે ને સાકર ઘસી આંબવા કહો છે. તેમ હું સત્ય સ્વરૂપની ભક્તિમાં પ્રેમ કરાવી અજ્ઞાન રૂપ અંધારું ટાળી દીવ્ય દષ્ટિ આપું છું.

મોઢામાંની ગરમીનું દુઃખ મટાડવા આંખજાતું પાણી મોઢામાં રખાવો છે. તે પાચો છે. તેમ જ્ઞાન કથા વગેરેથી લાભ કરાવું છું ને સંતોષ આપું છું.

ભગંદર, રક્તપીત ને કોડ ઉપર ત્રીફળાનો ઉકાળો થી સાકર સાથે પાચો છે. તેમ ભક્તિ જ્ઞાનને ધ્યાનની સુખ શાંતી સમજાવી સદૃશ સુખી બનવાનો નિશ્વાસ આપું છું.

શ્વાસ, દમ ને ઉધ્વસ ઉપર ત્રીફળા ને સુંઠ ખવરાવો છો તેમ દુઃખ વેદીને પણ ભક્તિનાં કામ કરવાથી સદાકાળની સુખશાંતિવાળી અત્રીનાશી મુક્તિ આપું છું.

મરડો, ઝાડો ને સંત્રહણી મટાડવા બાળ હરડે ચુર્ણ સુંઠ બીલું, ભાંગ ને છાશ, દહીં ભાત, સાથે આપો છો. તેમ હું જપ તપને જગત ઉપર માનસીક શુભ આશીર્વાદવાળી ભક્તિથી સ્વર્ગાદી સુખ આપું છું.

ઉલટી ને તરસ મટાડવા હરડે દુધ સાકર ને મધ સાથે આપો છો, હું ભગવાનનું ભજન ને જગત પર શુભેચ્છકપણું આપીને સંપૂર્ણ સંતોષ ને આનંદનો ઉપાય બતાવું છું.

ગડગુમડ, દાદર, વાળો ને ચામડી ઉપરની ગરમી મટાડવા હરડે ચુર્ણ દુધમાં આપો છો તથા એરંડીયું શરીરે ચોળાવો છો તેમ અધર્મનાં કામ છોડાવીને ભક્તીના સદગુણોથી શોભાવું છું.

પ્રદર ને યોની રોગ મટાડવા તમે આંબળાના રસમાં હરડે ને સાકર આપો છો. તેમ હું સત્ય જ્ઞાન વડે ભાવથી ભક્તિનાં કામ કરાવીને આગરનો વધારો કરું છું.

જીલ્લાય થવા માટે ત્રીફળા ગરમ પાણીમાં પાચો છો, તેમ જ્ઞાન ધ્યાતવાળી ને સર્વાત્મક પ્રેમવાળી ભક્તિથી મનના નકામા વિચારો તથા શરીરનાં ગાંઠ કામનો નાશ કરું છું.

ધા તમામ જાતના રૂઝવવા સો વખત ઘોચેલાં ઘીમાં ત્રીફળાની રાખ ચોપડાવો છો તેમ જ્ઞાન ધ્યાનને ભક્તિ વડે શંન્યાસાશ્રમનું કૃણ આપું છું.

સ્થાવર જંગમ સર્વ ત્રીખ ઉતારવા લીમડાના પાનના કે લીંબોળાંયોના રસમાં કે તેના તેલમાં હરડે ચુર્ણ ખવરાવો છો તેમ

હું ભક્તોના જ્ઞાનથી જગત પરનો રોગ દેવ ને દત્ત દૃષ્ટિ મટાડી દઉં છું.

ગર્ભપાલન માટે આંખળાં કેળાં ખજુર, શ્રીફળ, દ્રાક્ષ વગેરે ગુણુકારી ફળ સાથે દુધ, સાકર, ભાત, રોટલી વગેરે શાંતિવાળો ખોરાક આપો છો તેમ હું નીરોગી ને સદ્ગુણી માઆપોનાં છોકરાં તેવાંજ રૂપગુણવાળાં સારાં થવા માટે જ્ઞાનનાં ફળ, શીલ, સંતોષ, ધર્મ, જશ સુખ ભોગ ને ભક્તિ તથા મુક્તિ આપું છું.

બાલકના સર્વ રોગ ઉપર હરડે વ્રક્ષાને સાકર કે મધમાં પાચો છો તેમ પરમાત્માનાં બાલકો જે આ જગતના જીવો તેમનાં સર્વ દુઃખ ભક્તિથી મટાડું છું ને જે જોઈએ તે આપું છું,

બુદ્ધિ ને આયુષ્ય વધારવા હરડે આંખળાં, બ્રાહ્મી વજ શંખા-વળી સોનાનો ઘસારો, દુધ, ઘી સાકર વગેરે કહો છો તેમ હું સર્વને સુખદાયક ભક્તિ સીદ્ધિઓ ને પરમાત્માનું પુર્ણ સુખ આપવાનું કહું છું.

વાજીકરણ એટલે પુરુષત્વ આવવા માટે તમે આંખળાનું ચુર્ણ આંખળાંના રસમાં સાત વાર પલાળીને સુકવીને ઘી ને દુધ સાથે ખીવરાવો છો તેમ હું સંપુર્ણ જ્ઞાન મેળવવાથી સુખદાયક વસ્તુઓનો વધારો થાય તેવાં ધર્મોપદેશનાં કામ કરાવી મહાત્માપણું આપું છું.

કદી રોગ ન થવામાં થોડું થોડું હરડે ચુર્ણ ખાઈ ગાયનું તાણુ દુધ પીને રાત્રે સુઈ રહેવાનું કહો છો તેમ રોજ રાતે ભજન ગાઈને ભક્તિનો વિચાર કરે તો કદી દુઃખ આવતું નથી કેમકે જે વિશ્વંભર આખા જગતનું ભરણપોષણ કરે છે તે શા માટે ભક્તનો ત્યાગ કરશે.

ત્રીફળા ધીમે ધીમે પણ સર્વ રોગનાં બીજને બાળે છે ને

ભક્તિ જ્ઞાન ને ધ્યાન ધીમે ધીમે પણ સર્વ દુઃખનાં બીજને બાળનારાં છે.

સર્વ રતુમાં આઘા ઉપર તમે હરડે ખાવાનું કહો છો તેમ સર્વ વખતે પરમાત્માનું રૂપ આ જગતનાં સારાં કામ રૂપી ભક્તિ કરવાનું હું કહું છું.

ગ્રીષ્મ રતુમાં ગોળ સાથે હરડે ખવરાવો છો તેમ તે રતુમાં પ્રેમ સાથે ભક્તી કરવી જોઈએ.

વર્ષા રતુમાં સિધવ સાથે હરડે ખવાય તેમ પુણ્ય કામો સહિત ભક્તિ કરવી,

શરદ રતુમાં સાંકર સાથે હરડે આપો છો તેમ તે રતુમાં પ્રેમથી ભક્તિ કરવી,

હૈમંત રતુમાં સુંદ સાથે હરડે ખાય તેમ સહનશીલતા સાથે ભક્તિ કરવી.

શિશિર રતુમાં પીંપર સાથે હરડે ખાય તેવી રીતે સદ્ગુણો સાથે ભક્તિ કરે

વસંત રતુમાં મધ ને હરડે ખાય તેમ પોતાની :ફરજનાં બધાં કામ સાથે ભક્તિ કરવી. પણ મુખ્ય વાત એ છે કે જો માણસો પાપ પીડા ન કરે તથા આરોગ્ય વિદ્યાના નીયમો પ્રમાણે શરીર સાચવીને રહેતા હોય તો કદી પણ રોગ થાય નહિ ને કડવી દવા ખાવી પડે નહીંને સોવર્ષ જીવે છે. તેમ જો માણસો બ્રહ્મ જ્ઞાનના નીયમો પ્રમાણે આત્માને સાચવીને રહેતો કદી દુખીયા અવતારોમાં આવવું પડતું નથી અને પરમાત્મામાં અવીનાશી થાય છે. પાપથી થનારાં દરદો પુણ્યને ભજનથી મટે છે. મારે તનમન ને ધન તથા મન વચન ને કર્મથી ભક્તિ યોગ સાધવા.

બ્રહ્મવિદ્યા

ગીતી છંદ.

વૈદ્યવિદ્યા—હરે દુઃખ હરનારી, હરે રૂપ હર હર ભજી :જમી જાઓ:

હરીતકી હરી જેવી વીજયા વીજય થવાજ બધા :ખાઓ, ૧

બ્રહ્મવિદ્યા—ભક્તિ ભગવતી શક્તી, સર્વાત્મા મય મહેશ્વર :ખાઓ;

પરમાત્મા મય મુક્તિ, દાતા માતા બ્રહ્માત્મા થાઓ. ૨

વૈદ્યવિદ્યા

રાગ—ભૈરવ.

શું અચરજ ભાળું આજે—

જ્યાં ત્યાં સર્વ દશ્યની માહે, સચ્ચીદ સુખ વિરાજે—અહા શું

ગુહ રૂપથી સકલ વિશ્વમાં, સ્વયં પ્રકાશજ રાજે—અહાશું અગરજ

જગને સ્થાને બ્રહ્મજ ભાશ્યું, અનુભવ બદલાયો આજે—અહા શું

બ્રહ્મ અંશની શોભા આગળ, કોટી કામ છળી લાજે—અહા શું

ભોક્તા ભોગ્ય જણાયાં કલ્પીત, તપવું કોણે શા કાજે—અહા શું

અભેદ જીવ બ્રહ્મનો કહે છે, શ્રુતીઓ રૂપે અવાજે—અહા શું

એ અનુભવ સુદઢ થઈ આજે, મમહૃદયમાં ગાજે—અહા શું અ

અદર બાહીર પરમ સુખ રૂપ, એકજ બ્રહ્મ ખીરાજે—અહા શું

૫

વિશ્રામ ૧૦ મો.

બ્રહ્મવિદ્યા સાથે લક્ષ્મીનો સંવાદ.

લક્ષ્મી—કેમ બેન સુખ શાન્તીમાં છો કે ?

બ્રહ્મવિદ્યા—તમારા કેટલા ભક્તો અધર્મી છે તેથી હું સંપૂર્ણ સુખમાં હાલમાં નથી અને તમે પણ મને માતાજીને બદલે બેનકહો છો.

લક્ષ્મી—જે તમારો ઉપદેશ વ્યાજબી લાગશે તો અમારો સ્વભાવ સુધારી લઇશું.

બ્રહ્મવિદ્યા—શાંત મનથી સાંભળો એક વખત સર્વે દેવ માણસ જેવાં રૂપ ધરી સભા ભરીને બેઠા હતા તેમને અભીમાની થઇ ગયેલા જાણીને પરમાત્માએ ઉગમણી દીશામાં ઘોળા ડુંગર જેવા તેજ રૂપે દેખાવ કર્યો તે જોઈ દેવના રાજા ઇંદ્રદેવે અમ્મી દેવને કહ્યું કે તમે ત્યાં જઈને જોઈ આવો કે તે શું છે? અમ્મીદેવે ત્યાં જઈ પુછ્યું કે તમે કોણ છો? તેજમાંથી અવાજ થયો કે તું કોણ છે ને શો ધંધો કરે છે? અમ્મીદેવે કહ્યું કે હું અમ્મીદેવ છું. ને જગતમાં બાળવાનું કામ કરું છું. તેજ સ્વરૂપે કહ્યું કે આ તણખલાં બાળી બતાવો? અમ્મીદેવ તે ધાસ બાળી શક્યા નહી. તેથી તેને કહ્યું કે તું અમ્મીદેવ નથી. જુહુ બોલે છે માટે ચાલ્યો જ આથી તે શરમાઈને પાછા આવ્યા. પછી ઇંદ્રદેવે વાયુદેવને મોકલ્યા તો તેમને પણ તેજે કહ્યું કે તું કોણ છે ને શું કામ કરે છે? વાયુદેવ બોલ્યા કે હું જગતને હલાવનારો વાયુદેવ છું. તેજે કહ્યું કે આ ધાસને હલાવો, તો વાયુદેવ પણ હલાવી શક્યા નહીં. તેમને પણ કહ્યું કે તું વાયુદેવ નથી જુહુ બોલ્યો માટે ચાલ્યો જ. પાછા આવી ઇંદ્રને એ વાત કહી પછી વરુણદેવને મોકલ્યા તેમણે તેજરૂપને કહ્યું કે તમે કોણ છો? તેજે કહ્યું કે તું કોણ છે ને શો ઉદ્ધમ કરે છે? વરુણદેવ બોલ્યા કે હું જગતને લીધું રાખનારો સર્વ પાણી સ્વરૂપ છું તેજે કહ્યું કે તો આ ધાસને પલાળો જોઈએ? તો તે કામ થઈ શક્યું નહિ. તેથી તે પણ શરમાઈ પાછા આવ્યા. પછી પૃથ્વીને મોકલ્યાં તેમણે પુછ્યું કે હે તેજરૂપ તમે કોણ છો? તેજે કહ્યું કે તું કોણ છે ને શું કરે છે? તો કહ્યું કે હું સર્વ જગતને ધરી રહેનાર પૃથ્વીદેવી છું. તેજે કહ્યું કે તમે આ ધાસ

ને ઉપાડો તો ખરાં. પણ તે ઉચ્છ્રી શક્યાં નહિં. તેથી નવાઈ પામી પાછાં આવ્યાં હવે સર્વે દેવ સભા ત્યાં આવી પ્રણામ કરી બોલી કે હે પ્રભુ તમે કોણ છો ને કેમ પધાર્યા છો ? તેજસ્વી પરમાતમાએ કહ્યું કે તમારામાં જે શક્તિ છે તે શક્તિરૂપે હુંજ છું. તમે મને ભૂલી ગયા છો તેથી તમારું જ્ઞાન સુધારવા માટે પ્રગટ થવું પડ્યું હું આકાશ રૂપે અનંત ને નિરાકાર દેખાઉં છું. વાયુરૂપથી સર્વે કેકાણે ભરેલો છું. ને જગતને હવાવું છું તેજસ્વી સર્વને દેખાઉં છું ને સર્વની શુદ્ધિને ચલાવું છું. પાણી રૂપથી હું સર્વને સુખસંતોષ આપી રહ્યો છું ને પૃથ્વીરૂપથી હું પોતેજ સર્વને ધારણ કરું છું ને ઉપજાવું છું. ને મારી નાખું છું. આ પ્રમાણે તમારી સર્વેની શક્તિ તો મારી આપેલી છે. તેને પોતાની જાણીને મને તમે દેખતા નથી. તે અજ્ઞાન મટાડવા તથા સર્વ આત્માઓના રક્ષણમાં તમારી શક્તિનો ઉપયોગ સારી રીતે કરાવવાની મારી મરજીનો બોધ થવા મેં જગતમાં બ્રહ્મ-વિદ્યા બનાવેલી છે. તે પ્રમાણે તમે કામ નહિં કરો તો મારે તમારા દેવપણાનો નાશ કરીને મનુષ્યના કે તેથી પણ નીચા અવતારમાં લાવવાનો વીચાર કરવો પડશે. આ મારી જગતને ઉત્પન્ન કરવાની બ્રહ્મ શક્તિને ભગવતી, અંબાજી, ગાયત્રી, મહાલક્ષ્મી મહાકાલી; મહા; સરસ્વતી, ભુવનેશ્વરી, પારવતી, બહુચરાજી, રાધા, રૂકમાઈ, સીતા, માયા, પ્રકૃતિ, વગેરે નામો અપીને ભક્તિ કરે છે. સર્વે સ્વ મર્ચીદેવી, સર્વ દેવી મયં જગત. મારાં હજારો નામ છે. વિષ્ણુ સહસ્ર, શીવ સહસ્ર ગાયત્રી સહસ્ર, ગોપાળ સહસ્ર, ગણેશ સહસ્ર, વગેરે, હું કોઈ એક મુતીમાંજ સંમાધ ગયો નથી પણ જાણે આ પૃથ્વી રૂપી એક ફળ છે. એવાં હજારો ફળવાળી ડાળી રૂપે હું છું એવી હજારો ડાળીયો જેના સ્વરૂપમાં છે એવા ઝાડ રૂપે હુંજ છું એવાં હજારો ઝાડવાળું

વન પણ મારું ધામ છે. એવાં હજારો વનવાળો પર્વત જેવડો મને જાણો. ને એવા હજારો પર્વતવાળો દેશ મારો આકાર છે એવા હજારો દેશવાળું જીવન મારામાં થઈ શકે છે. એવા હજારો જીવનવાળો મહાસાગર મારામાં રહી શકે છે. એવા હજારો મહાસાગર જેની કોટમાં માળા સમાન છે એવો, પરમપુરુષ જેવડો હું છું. ને એવા હજારો પરમપુરુષો જેના શરીરના વાળ જરાજર છે એવો મહાપુરુષ મારી વિભૂતી છે, એવા હજારો મહાપુરુષો જેના કિરણો જેવા છે એવો સુર્ય મારી મુતી છે. એવા હજારો સુર્ય રૂપે એટલે અપાર સર્વ શક્તિમાન ને અખંડ રૂપે હું છું. એવી જ્ઞાન દષ્ટિમાં તદાકાર થઈને જે સર્વ આત્માઓના સંબંધમાં આવી જ્ઞાન દષ્ટિ રાખીને રહે છે તે કામ કરે છે તે મારો પુરો ભક્ત છે. તેના અમ્મર આત્માને આ શરીરમાં અથવા બીજા અવતારમાં વધારે શક્તિનો માલિક બનાવું છું. જે અજ્ઞાની માણસો છે તે મને દેખતા નથી. પણ જ્ઞાની માણસો તો મનેજ દેખે છે. આ જગતને જગતરૂપે નહિ પણ બ્રહ્મરૂપે દેખે છે. મારી અકળ કળાની અજ્ઞાનીઓને જાણ પડતી નથી. તેથી ઇન્દ્રિયોને માટે અધર્મ કરે છે. હું પળવારમાં આહું તે કરનારો છું એવો વીશ્વાસ રાખીને સત્ય ધર્મથી તમારા ભક્તો જરાજર રહેતા નથી, ને બીજાઓને દુઃખ દેશે ને દુખ પામે છે. સુખ આપે તો સુખ મેળવે છે. દશે દીશાઓમાં મારું એજ તમારું રૂપ સંપૂર્ણ ભરેલું છે. આ ત્રીદાકાશ રૂપ હું સર્વજ્ઞ શક્તિવડે જગતનો ફેરફાર કરતો રહું છું. આ મારા મનમાંથી ઉપજાવેલી જગતલક્ષ્મી મારું રમકડું અથવા દાસી છે. ને અર્ધાંગના રૂપ સ્ત્રીની પેઠે સેવા કરી રહી છે. પરમાત્મા રૂપ મહાસાગરમાં જગતરૂપ લક્ષ્મી જરફરૂપ છે. તે જેના મનમાંથી પુરું ને સત્ય જ્ઞાનવડે ઓગળી જાય છે તે જીવનમુક્ત

વીરોદ્ધ મુકતી પામે છે. અતે જેના મનમાંથી તેનું સ્વરૂપ મટી જતું નથી તે તેમાં મારી પેઠે ભાવના પ્રમાણે રમણુ રહે છે. અથવા અજ્ઞાન વડે અવતારોનું બંધન સ્વપ્ન પેઠે મેળવે છે. આ મારું સર્વાત્મામય સ્વરૂપ દેખીને સત્ય જ્ઞાનને યાદ રાખવાનો આગ્રહરાખી ને મારી ભક્તી વડે જગતના આત્માઓ રૂપી મારી મુક્તિઓને પોતાના આત્મા પેઠે સુખ શાંતી આપવાનો ભારે ઉદ્ધમરૂપી ભક્તી શક્તી પ્રમાણે કરે તો તેનું સદા કલ્યાણજી થાય છે, કામ ક્રોધ, લોભ, મોહ મદને માયાને વશ થઈ જે રાગઓ રાગણુ, કૌરવને કંસાદીની પેઠે કરે તો અંતે ધર્મીનો જય ને પાપીનો હાય કરે છે, જનક. ભરત. પૃથુરાજ, ધૃવ, પ્રહ્લાદ રત્નીદેવ વગેરેની પેઠે પ્રજનનું પાત્રન પોષણુ બરાબર કરે. જે ન કરે ને રક્તની રાજલક્ષ્મી ભોગવે તો પાછલા જન્મનું પુણ્ય ભોગવવું પુરું થતાં વણા લાંબા વખત સુધી પાપ ભોગવવા નહારા અવતારોમાં કે નરકમાં જાય છે. મારા કાયદાને ભુલી જાય છે. તેની વહેલી કે મોટી શીક્ષા ભોગવવી પડે છે રાજ્ય ની મુળ ઉત્પત્તિનું કારણ જુના વખતમાં પ્રથમ સુરવીરને બળવાન પુરુષોને રક્ષણ કરવા માટે પ્રજાએ રાખેલા તેઓએ વધારે ગામડાંનું રક્ષણ કરતાં કરતાં તેમાં હાલ સુધીમાં સુધારો વધારો થયેલો છે. જે જે દેશોમાં પ્રજાસત્તાક રાજ્ય છે. એટલે પ્રજા સત્તાવાળો રાજ વહીવટ ચાલે. ત્યાંના લોકો પોતાની મરજી પ્રમાણે સુખ સામગ્રીનો સુધારો વધારો કરી સર્વાત્મક ધર્મ સાચવી સુખી રહે છે. અધર્મ ચાલી શકતો નથી. નોકરો પ્રજાના પૈસામાંથી પગાર લે છે. માટે પ્રજાના હિતનુંજ કામ સારી રીતે કરવાનું છે. જે ગરીબની આજીવીકા કે ધનની ઇચ્છા કરે છે તે નરકનીજ ઇચ્છા કરે છે માટે સર્વનું દુખ મટે એ પોતાનું દુઃખ મટવું સમજવું. રાજ્યની નોકરીથી કે

સમગ્રવર્ણી.
 સદ્ગુણી—હવે મારું અજ્ઞાન તે અભીમાન મટી ગયું છે મને
 ક્ષમા કરશો આપના જેવી મારા ભકતોને પરમાત્મા સદ્બુદ્ધિ આપો
 તે સર્વથી શ્રેષ્ઠ શ્રેયકર મારા માલીકની ભક્તિ આપો એવું મારું છું.

ઉભરાયો અખંડ આનંદ આજ, થયું પુરાણુ બ્રહ્મ સ્વરાજ્ય.

આ જ્ઞાનંદે માઝા મુકી, મનયા નાકડવા લાગી,
ઇન્દ્રિયોમાં સમાધ શક્યો નહિં, દશ દિશાએ થયો વિસ્તાર—ઉલ૦

મહારાગ્નથી અહ્મા સુધી, આનંદ જે કહેવાય;
 અહ્માનંદ વારી ઘીના, દીપા તુલ્ય મનાય—ઉભરાયો.
 મધ્ય દિવસના રવીની આગળ, જેવો દીપ જણાય;
 તેમજ અહ્માનંદ સમીપે, વીપયાનંદ ગણાય—ઉભરાયો.
 આદી અંત જણાય નહિને, થાય ન તેનું માપ;
 એ સુખથી સુખીયાં છે સર્વે, નથી જ્યાં ત્રીવીધી તાપ—ઉભ.
 આ મનની ઇચ્છાઓ અવળી, પામી અતી વીરામ;
 જ્ઞાતવ્ય આ પુરં થયું ને, લઉં સદા આરામ—ઉભરાયો.

વિશ્રામ ૧૧ મો

વર્ણાશ્રમ ધર્મ.

ચોમાસામાં એક છોડવો સુકાઈ ગયો તે પોતાની જ્ઞાનશક્તિને
 વાસના પ્રમાણે એક મચ્છર થયો તે કુલ ઉપર બેઠો. તે વારે
 કોઈ ભમરો તેને ખાઈ ગયો તેથી ભમરાનો અવતાર મળ્યો. ભ્રમર
 કમળ કુલમાં બેસતાં કોઈ હાથી કુલ ચાવી ગયો. તેથી હાથીના
 અવતાર પામ્યો. હાથીને સિંહે મારી નાંખ્યો તેથી તે સિંહના
 શરીરને પામ્યો. આ સિંહને ભીલ લોકોએ મારવાથી ભીલને ઘેર
 જન્મ થયો. આ ભીલ કાગડના શીકારનો અભ્યાસ કરતાં મરી
 ગયો તેથી કાગડો થયો, કાગડાએ પોપટની પેઠે પાંજરામાં રહી
 સારું સારું ખાવાની ઇચ્છાથી પોપટનો અવતાર લીધો પોપટ
 ગાયમાં સુખ જાણવાથી ગાયનો અવતાર પામ્યો. ગાયનો બળદમાં

ભાવ રહેવાથી બળદ થયો બળદનો ખેડુંતમાં જીવ લાગવાથી ખેડુંત બન્યો આ પટેલનો બ્રાહ્મણના ધર્મની ઈચ્છાથી બ્રાહ્મણ થયો આ બ્રાહ્મણને રાજા બનવાની લાગણી હોવાથી રાજા થયો રાજાને મરતી વખત રાણીમાં જીવ રહેવાથી તે કાઈ રાણીની છાકરી થયો. તેણે આખી ઉંમર ઘણું પુણ્ય ભજન કરવાથી કાંઈ રૂપી મહાત્માને ઘેર પુત્ર થયો તે બ્રહ્મજ્ઞાન મેળવી બ્રહ્માની ભક્તિ ભાવનાથી અપાર આકાશમાં પોતાની જુદી પૃથ્વી રચીને હાશ્વર્યપણું ભોગવવા લાગ્યો આપણી પૃથ્વીના (બ્રહ્મા) એ જાણ્યું કે આ મારા જેવી રચના કરે છે પણ તેથી મને હરકત નથી. માટે મારે એને કશી હરકત કરવી નથી. આ અનંત ચીદાકાશમાં છેટે હોવાથી સુરજને તારા જેવા દેખાય છે તે જેટલા સુર્ય, ચંદ્રોને ચંદ્રમાઓ છે તે સર્વ ઉપર જુદા જુદા પ્રકારની રચના પરમાત્માની છે આથી સમજવાનું કે—

દોહરો—તીવ્રવેગથી ભાવના, જે વસ્તુની થાય,

શીઘ્ર રૂપ તેવું થઈ, જીવ કીડનો ન્યાય.

બમરીના ઘરમાંથી કીડાની બમરી અને છે તેમ પરમાત્માની ભક્તિથી ગમે તે દેહે કરી જેટલું ભજન કરે તેટલું તત્પરદૈશ્વર્યને પામતો જાય છે તેથી અનુક્રમે શુદ્ધમાંથી વશ્ય, ક્ષત્રી, બ્રાહ્મણ, સિદ્ધ, દેવ, એવા રૂપાંતરને પામે છે. માટે હરકાઈ ક્રિયાથી પરમાત્માનો અભ્યાસ જન્મથી મરણ સુધી વધારે અને તેમ કરવું ભક્તિરૂપ રસાયણ દવા ખાતાં સદ્ગુણરૂપ પથ્ય પાળવું, જેથી જગતના પીતા માતારૂપ બ્રહ્મથી કૃપા વરસે ત્યારે એ મારો ધણી છે એમ જણાય છે. સદાકાળ મન, વાણી ને કાયાથી ધર્માચરણવાળી ભક્તિ કરે ત્યારે જીવરૂપ પશુ ને પાશરૂપ દેહથી છોડીને પોતાનો આનંદને

ઐશ્વર્ય આપે છે જે માણસ મોક્ષમાર્ગ તથાને બીજા શ્રમ કરે તેને એક આંખે આંધળો બાણુવો. કારણ કે આ લોકનું સુખને સ્વર્ગનું સુખ થોડા વખત રહેનારું ને પરીણામે ચોરાણી લાખ બાતના આવતારોમાં ફેરવનારું છે. માટે જે હિંદુવરની કૃપાથી ભક્તિ કરી શકે તેવું માણસ શરીર મળ્યા છતાં જે પોતાના આત્માની ખરાબી કરે છે તેના જેવું આ જગતમાં બીજું શું તુકશાન છે ? કાચીક વાચીક અને માનસીક પાપ કરનારા નરકના ને નીચા અવતારોનાં દુઃખો ભોગવે છે, તે ભોગવવાં હોય તો ગમે તેમ કરવું, પોતાના આત્માનું મુળ સુખ મેળવવા માટે માણસોનો જન્મ છે, છતાં સત્કર્મ કરીને પોતાનું સારું ન કરે તે છતરાય છે આ કર્મ ભૂમી તથા ફળભૂમીમાંથી મેળવેલું પછીથી ભોગવાય છે માટે શરીર સારું હોય તથા મૃત્યુ દુર હોય ત્યાં સુધી બ્રહ્મનું રમણુ કરતાં કરતાં સત્કર્મો કરી દેવાં ઉત્તમ કામો કરવાથી સારા અવતારોમાં ચઢે છે, ને અધર્મ કર્મો વડે ઉતરતા અવતારોમાં ઉતરે છે. સત્કર્મોમાં હું નામ માત્ર છું. તે સર્વ ભગવાન કરાવે છે. એવી નમ્રતા રાખવાથી સંસારની તથા ભગવાનની પ્રીતિ પામે છે. દલકા ઇલા-પર દયા, સરખા સાથે મીત્રતા, ઉત્તમ આગળ નમ્રતા સર્વના શાંત મીત્ર, જ્ઞાન દેવામાં ચતુર, સ્વધર્મમાં પ્રીતિવાળા, ને સત્યના બળવાળા થવું જોઈએ.

અયંતુપરમો ધર્મેયયોગેનાત્મદર્શન જ્ઞાનવડે આત્મા બ્રહ્મનું એકપણું જોવું એ સર્વનો મોટો ધર્મ છે માટે ચાર વાગે દરરોજ બ્રહ્મ મુહુર્તે એટલે પહેલો કુકડો બોલે તે વખત સારી ભાવના સાથે વહેલા ઉઠીને શૌચ દાતાણુને સ્નાનથી શરીરની સ્વચ્છતા કરવી, તથા

ધ્યાન જપ ને સંખ્યાદિ ભજનથી મનની નિર્મળતા કરવી. પ્રથમના પચીસ વર્ષના બ્રહ્મચર્યાશ્રમમાં ગુરૂ પાસેથી સારી વિદ્યા શીખી લેવી કે તેના પરિણામે ગૃહસ્થાશ્રમના ધર્મમાં સારો ઉદ્ધમ કરી સુખથી રહી શકાય છે. માઆપે આપણે વારંતે લીધેલી મહેનત તથા આપેલી વસ્તુઓના દેવામાંથી છુટવા માટે તેમને દેવ જેવાં ગણી બની શકે તેટલો બદલો વાળવો, તથા બીજો પણ જે માણસોનો ઉપકાર થયો હોય તેનો બની શકે તેટલો બદલો આપવો યોગ્ય ધંધાર્થી જે ધન મળે તે પોતાના ને ખીજાઓના સુખ માટે વાપરવું થાણું ઉઠાડીપણું કે કંજીસાઈ કરવી નહિ. પાપ કરી કુંડું-બનું પોપણું કરવાથી એકલા પોતાને અંતે પાપ ભોગવવું પડે છે દુર્ગુણી માણસને ધનવડે અભીમાન અપકીર્તિ મોજ શોખ કામ, ક્રોધ, લોભ, ને વ્યસનાદિ થઈને જીવતાંને મુવા પછી દુઃખ આપે છે તે ધન સત્પુરુષોને ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ; પુણ્યને સ્વર્ગોદિ આપીને અહીં ને પરલોકે સુખ આપે છે. માટે સંતોષ રાખી નીતિથી વર્તવું.

શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતામાં તથા વેદક શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે ધણે કડવો, ઉનો, તીખો, ખારો, ખાટો દુર્ગંધીને એકો નહિં એવો તથા આત્માને સંતોષ ને શાંતી આપનારો ગુણુકારી પાપ વીનાનો નીચમીત અને સાદો ખોરાક, સાદાં વસ્ત્રો, શુદ્ધ પાણી શુદ્ધ હવા, સારા વીચાર, સારાનું ધ્યાન ને સારા લોકો તથા શાસ્ત્રો વખાણે તેવાં કામ એ રાખવાથી બળ, જશ, ધર્મ, સુખ, આયુષ્ય જ્ઞાન ને ભકિતનો વધારો થાય છે, આ બ્રહ્મચર્યાશ્રમમાં કાયાક વાચીક ને માનસીક બ્રહ્મચર્યા પાળી શરીરનું રક્ષણ કરવું તેથી બળદત્તી પેટ શરીરની વૃદ્ધી તથા મન બળવાન થઈ ધર્મ, અર્થ કામને મોક્ષની

વધારે સિદ્ધી મળે છે, તેજ કારણથી લાજ શરમ રાખવાના ચાલતા રીવાજને ન પાળનારને પાપ લાગે છે ગૃહસ્થાશ્રમનો ઉઘમ સાચવવા માટે ને સારાં સંતાન માટે ઇચ્છા હોય તો સદ્ગુણોમાં રહી જીંદગી સુધી આનુસરનારી રસોષ વગેરે ધરકામનું બાળકો સંબંધીનું આરોગ્યનું ને ભક્તિનું જ્ઞાન મેળવ્યું હોય તેવી સ્ત્રી સાથે લગ્ન કરવું. તેમાં કન્યાવીક્રમ, સાટાં, બાળલગ્ન, વૃદ્ધ લગ્ન, વિધવાપણું રોવું, કુટવું, પરાધીનતા ને છોકરા છોકરીઓ પર વધતો ઓછો પ્રેમ વગેરે દુઃખની શાંતી કરવા વડીલ માણસોએ સદ્બુદ્ધી વાપરવી, જે સ્ત્રી પુરુષ સાથે સદ્ગુણોમાં રહી ગૃહસ્થાશ્રમનો ઉઘમ કરે છે તે વિષ્ણુ સાથે લક્ષ્મી સમાન આનંદ પામવા પરમાત્માની સદાયતા મેળવે છે એમ જે સ્ત્રી પોતાના પુરુષને પરમાત્મા રૂપ જાણે તે ઉત્તમ સતી છે. સ્ત્રી બીજા પુરુષને ભાઈ બાપ કે પુત્ર જેવો દેખે તે મધ્યમ સતી છે. ને જે ધર્મ કુળાદિનો એકંદર વીચાર કરી મર્યાદામાં રહે તે કનીષ્ઠ સતી છે, સતી સ્ત્રીઓ ભક્તિથી પરમપદ પામે છે ઇશ્વરચીત ધર્મ શાસ્ત્રોની આજ્ઞા તોડીને સ્ત્રી કે પુરુષ વ્યભીચાર કરે તો પરમાત્મા તરફથી શારીરીક તથા માનસીક દુઃખો આવે છે. તેઓ વાંઝીયાં વીયોગી રોગી ને પરીણામે નરકમાં જનારાં થાય છે હાથ વતી કે પોતાની સ્ત્રીમાં પણ અયોગ્ય મૈથુનનું ફળ રોગ દુઃખને આયુષ્યનો ક્ષય આપે છે માટે પશુપંખી જેટલું બ્રહ્મચર્ય પાળવું એટલે સ્ત્રીના રતુકાળના માસીક અભઝામણના આઠ દિવસ પછી ને વીશેષ ભાગે સ્ત્રીની મરજી હોય તેટલાજ ને શરીર મન સારાં હોય તો પુનઃ અમાસ વ્રત શ્રાવ પર્વ વીનાના મનને સંકેચ ન હોય તેવા એકાંતમાંજ તેમાં પણ રાતના પહેલા પહેરમાંજ સ્ત્રી

સંગ કરવો, વયલા દિવસોમાં વીર્ય જવા દઇને રાખેલો ગર્ભ વધારે
જળ બુદ્ધી ને આયુષ્યમાન થાય છે. સોળમા દીવસનો ગર્ભ પુનમના
અંદ્રમાની પેઠે સૌથી વધારે ભાગ્યશાળી થાય છે છેવટના દિવસોમાં
ગર્ભ રહેતો નથી માટે બ્રહ્મચર્ય પાળીને ફરી અભિડામણ આવે નહિ
તો ગર્ભ રહ્યો માનવો. ત્યારથી જાળક અવતરીને ધારણ છોડે ત્યાં
સુધી જીવન સંતાન માટે સંગ કરવો નહિ. વિધવા સ્ત્રીઓએ સતી
ના થવું કે પુનર્લગ્ન નહિ કરતાં ઘરમાં રહીને પણ મીરાંબાઈ પેઠે સાધુ
સંન્યાસી જેવી ભક્તિ કરવી કારણ કે ચામડુ લોહી માંસ, હાડકાં
મળમુત્ર મેલ ને દુર્ગંધવાળા શરીરમાં રમનારાં સ્ત્રીપુરુષો તે વીજા
ને પરમા રમનાર કીડા જેવાં છે. પોતાનાં સત્ય સ્વરૂપને ના જાણવાથી
મુતરખાના માટે મનથી પણ વ્યભીચાર કરે છે તે ભુંડું ફળ ભોગવે
છે ઈંદ્રિયોમાં મન રહેવાથી અનેક અવતારોનું બંધન પામે છે તેજ
મન પુરુષોત્તમ ભગવાનમાં લગે તો એક થઈ મોક્ષ અથવા સારામાં
સારા મહાસુખ ધામને મેળવે છે માટે ભગવતીઓએ ભગવાનનું
ભજન કરવું જોઈએ.

શ્લોક—અનસુયા પાર્વતી ગાગી, સાવીત્રીને સીતા મતી.

આ પાંચ સમરે પાપ જાય, બોલો સતીયો હરી હરી

માટે પુરુષોએ પણ એક પત્નીવ્રત પાળી બ્રહ્મચર્ય વડે બ્રહ્મપ્રાપ્તી
માં લાયક બનતા જવું જેમ રજારી બળદ માટે મોટી ગાયો પસંદ
કરે છે તેમ કન્યાઓનાં મોટી ઉંમરે લગ્ન કરવાં કે રંડાય તો પુરુ-
ષસંગમાં કાંઈ સુખ નથી એવું જાણી લીધેલું હોવાથી વિધવાનો
ધર્મ પાળી શકે. જો ન જાણી લીધેલું હોય તો દુવારી કન્યાઓ
પેઠે જ આખી ઉંમર સંસારના પ્રસંગમાં બ્રહ્મચર્ય સાચવી શકે જ

નહિ માટે તેવી વિધવાઓનાં તેમની મરણ હોય તો ફરી લગ્ન કરવાં જોઈએ નહિ તો અસહ્ય દુઃખ દીધાનું મહા પાપ લાગે છે સૌનો સ્વભાવ સરખો નથી. લગ્ન કરવામાં પણ બાળકો જાણાવવાનું, ઉછેરવાનું ને અર્ચા પુરું કરવાનું વગેરે દુઃખ છે માટે શક્તિનો વિચાર કરવો.

આત્મણુધર્મ—બ્રહ્મવિદ સ एव ब्राह्मणाः અહ્મ જાણે તે અહ્મનું મન આત્મણુ છે જનોઈ દેવાથી ગાયત્રી મંત્રવડે અહ્મજ્ઞાનની શરૂઆત થાય છે માટે ત્રીકાળ, સંધ્યા, અહ્મયજ્ઞ, તર્પણુ વૈશ્વદેવ, શીવપુજન ને અતીથી સત્કાર નવરાશ પ્રમાણે પરમાત્મામાં મન મેળવીને કરવાથી યોગ-શક્તિ તથા પુણ્ય ફળ મેળવે છે. મોક્ષ તથા સ્વર્ગાદિ સુખ મેળવવા ધર્મિય જન્મ મળેલો છે તો સધળાં સત્કર્મો કરી લેવાં સર્વ જીવોમાં મનુષ્ય, મનુષ્યોમાં આત્મણુ, આત્મણુમાં વેદપાઠી, વેદપાઠીમાં અહ્મજ્ઞ, અહ્મજ્ઞમાં અહ્મકર્મ ધર્મ પ્રમાણે વર્તનારા ભક્તિભાવવાળા પ્રભુના સેવકો ભગવાનને વહાલા છે: આત્મણુો યજ્ઞમાન વૃત્તિથી લાયક જોડાંનાં લગ્ન કરાવવાનો, મરણ પાછળ પુણ્યને ભગવાનનું પુજન કથા વગેરે કરાવવાનો, વખતના નીયમો જાણવાનાર જ્યોતીષનો અગ્નીરૂપ વિશ્વના પુજનવાળો યજ્ઞકર્મનો જ્ઞાનકથાનો આત્મણુની વિદ્યા ભણાવવાની પાઠશાળાનો, શરીરો સારાં રાખનાર વૈદનો રાજનીતી સુધારનાર વકીલનો, પુસ્તકો રચનાર કવિનો, યોગાભ્યાસવાળા ધાર્મિકનો, નિશાળ ભણાવવાનો, રસોઈ, વેપાર, ખેતી કે રાજની ગમે તે નોકરી કરવાનો તે વખતને ઓળખી કમાવા માટે ગમે તે ધંધો કરે ને ભણે છે પણ તેની સાથે અહ્મજ્ઞાન જાણીને અઅધર્મ કર્મવાળી ભક્તિ કરતા કરાવતા નથી. તેથી આત્મણુ પણ ઓછું થતું જાય છે, તે ખીજ લોડોના જેવા

થતા જાય છે. વર્ણ નામ બ્રાહ્મણો ગૃહઃ પ્રથમથી સર્વના ગુરુ આત્મણે છે માટે સર્વને ભક્તિનું જ્ઞાન આપી તે પ્રમાણે કામ કરાવી સૌનું સાર થાય તેમ કરી સુચી રાખવા આત્મણે નિર્માયેલા છે તે પ્રમાણે ન કરવાથી દેશ દુઃખી દશા પામતો જાય છે તેનો સુખ્ય ઉપાય સર્વ પ્રજામાં અખંડ અત્તના સ્વરાજ્ય મય છે આવું ભજન કરે અધ્યાત્મીક સ્વરાજ્ય મેળવવાથી વ્યવહારીક સ્વરાજ્ય મળી શકે છે. ભગવદ્ ધર્મો અહીંનાં તથા પરલોકનાં દુઃખ મટાડનારા છે. તે શાસ્ત્રોમાંથી જાણનારા આત્મણેએ લોકોને જાણાવવા જોઈએ. તેના અદ્વામાં આત્મણેને દાન આપવાનો વડીવટ છે. તે લઈને અન્નધર્મો વડે અધર્મનો નાશ તથા ધર્મનો વધારો થાય તેવાં સાર્વજનીક કામ કરીને ભક્તિ કરવી જોઈએ. આત્મણે વૃદ્ધાવસ્થામાં અનુકૂળતા હોય તો વનમાં રહી ભક્તિ કરવાના વાનપ્રસ્થાશ્રમના ધર્મ પાળવા. પણ મન સંપૂર્ણ શુદ્ધ ને જાની થયું હોય તો સંન્યાસાશ્રમનો ધર્મ પાળી જગતમાં ફરવું ને ભક્તિનો ઉપદેશ કરવો, નહિ તો ઘરમાં મમતા ન રાખી ભક્તિ કરવાથી ગૃહસ્થને પણ સંન્યાસીનું ફળ મળે છે, કેમકે ઘર સંસાર પણ પ્રભુના સ્વરૂપની અંદર જ રહેલો છે. ગૃહસ્થાશ્રમના ધર્મ ન અગ્નિને ને યોગ્યતા વિના સંન્યાસી કે સાધુ થાય તો નીચા અવતારોમાં જાય છે. અનંત આત્મ સુખમાં રહે તેવો સંન્યાસી પરમદંસ કહેવાય છે. તે ફક્ત પ્રાણ રક્ષણ માટે ભીક્ષા લઈ તત્ત્વ સ્વરૂપ પાકું કરતાં ને ભક્તોને સંસારમાંથી બહાર કાઢવાનાં કામ કરતાં મુક્તિ પામે છે. છુટો માણસ બાંધેલાને છોડે તેમ પરમાત્માની પેઠે છૂટેલો ને તેમની પેઠે ઉત્પતિ. સ્થિતી ને લય કરી શકે તેવો થઈ અખંડ પરમાત્માના જ અવીનાશી સુખમય સ્વરૂપમાં એક થઈ બીરાજે છે.

દોહરો—સ્થાવર જંગમ સર્વમાં, જેને બ્રહ્મ જણાય
નામ રૂપ કલ્પીત ગણે, તે બ્રાહ્મણ કહેવાય.

ક્ષત્રીયધર્મ—ક્ષત્રિય ધર્મીઓનું રાજ્ય પ્રજના પીતા જેવું,
ઈશ્વરના અંશ જેવું, ભક્તપણથી ચંદ્ર જેવું, પરાક્રમથી સુર્ય જેવું,
ઈચ્છીત આપવાથી સ્વર્ગ જેવું, તૃપ્તિ આપવાથી મેઘ જેવું, ગંભી-
રાઈથી સમુદ્ર જેવું, સહનશક્તિથી પૃથ્વી જેવું, ભંડારથી કુખેર
જેવું, ફરવાને જાણવાથી વાયુ જેવું પ્રજાપતીપણમાં બ્રહ્મા જેવું,
સત્પુરુષોમાં રામ જેવું, જ્ઞાતીના દાસ જેવું, સર્વ લોકોનું માનપાત્ર,
દેવ મનુષ્ય, પશુ પખીને જાડવાળા જગતને પ્રસન્ન કરનાર. કર,
દંડ વગેરે રાજ્યની આજીવીકા બીજાઓને પીડા કરનાર છે માટે
કામળ કર લઈ લોકોના પૈસા લોકો માટે વાપરનાર, પ્રજના પૈસા
સત્કર્મોમાં વાપરી પ્રજને રાજી રાખનાર, ધર્મ પાળનાર, તથા
પળાવનાર, ધર્મના કાયદાઓ સુધારી રક્ષણ કરનાર, શત્રુનો પુત્ર
નીરપરાધી હોય તો શીક્ષા ન કરનારને પોતાનો પુત્ર અપરાધી હોય
તો શીક્ષા દેનાર, પરસ્ત્રી મા જેવી જાણનાર, ધર્મને મુખ્યગણી
પરમાત્માની આજ્ઞાઓ પાળનાર, સુર્ય પેઠે આઠ માસ જળ ખેંચી
ઓમાસે પાછું દેવા પેઠે દુકાળ વગેરે વધારે ઉપયોગી કામોમાં ધન
વાપરનાર, ગરીબો ઉપર પ્રેમ રાખનાર, જીવવાનાં સાધન વધારનાર
સર્વના સુખને માટે રાજ્ય સમજનાર, ને લોકોનું, બ્રાહ્મણોનું,
ગાયોનું, ધર્મનું, દેશનું ને પૃથ્વીનું રક્ષણ કરવા હથીયારો વડે
લડાઈ કરવી પડે તો છંપટ ઉપાયે દેવા પડે તો ગ્રાણ દઈ ને સવળાં
સત્કર્મોનું ફળ લેનાર રહેવું જોઈએ, તથા શ્રીરામ ને શ્રીકૃષ્ણ પેઠે
આત્મજ્ઞાની થવું જોઈએ. ધર્માચરણદ્વોમૂતેષુકામાંસ્મીમરતર્પમ. એટલે ધર્મનાં
કામ જ પરમાત્માનાં કરાવેલાં ફરજિયાત છે.

જે શુરવીર પુરૂષ શાસ્ત્રોક્ત આચાર પાળનારાની મદદ માટે શસ્ત્ર વાપરે છે તેને :મરણ્યંતે ઉત્તમ લોક મળે છે તે અધર્મ વધારવા માટે યુદ્ધ કરે તો નરક મળે છે, શરણાંગતનું કે સુપાત્રનું રક્ષણ કરવા માટે જે લઢીને મરે તે સ્વર્ગના આભુષણ રૂપ થાય છે. પાત્રન કરવા લાયક પોતાના દેશનું સારી રીતે નીતીથી પાત્રન પોષણ કરવામાં તત્પર રહે છે. તે ઉત્તમ લોકમાં જાય છે. અતે શાસ્ત્રથી વિરૂદ્ધ રીતે વર્તનારાઓને લામ માટે જે યુદ્ધમાં કપાઈ મરે તે નરકમાં જાય છે. યુદ્ધ ધર્મ પ્રમાણે થયું હોય તેમાં મરણ પામેલાને માટે મનમાં ઉત્કંઠા વાળીને શુરા થયેલાની સ્ત્રીઓ છીએ આમ બોલતી દેવતાઓની કન્યાઓ આકાશરૂપી આંગણમાં ઉભી રહીને શુરાઓના કંઠમાં પડેરાવવા માટે કમળના પુષ્પની માળાઓ ગુંથતી વાટ જુએ છે, તેને દેવતાઓ વખાણે છે તે હજારો વર્ષ ત્યાં રહેવાનું મળે છે જે કાયદાઓ આખા જગત માટે છે તે જ દરેક માટે છે. જેમ અહીં રાજ તરફથી શીક્ષા થાય છે, તેમ પરમાત્મા તરફથી થાય છે. યમરાજ (ધર્મરાજ) જે ઇશ્વરની શક્તિથી જીવોની બધી વાતો જાણે છે તે તેથી સ્વર્ગ નર્કની-સારા નંદારા અવતારોની શીક્ષા કરે છે. બીજાઓને દુઃખ દીધું હોય તેમ તેને નરકમાં ભોગવવું પડે છે. એ મોટાં દુઃખ ભોગવ્યા પછી પાછા માણસનો અવતાર મળે છે તેમાં પણ પાછલાં તથા આ અવતારનાં પુણ્યપાપ પ્રમાણે :સુખદુઃખ ભોગવે છે. ઘણા પુણ્યવાન માણસ સ્વર્ગના દેવલોકમાં જાય છે. ત્યાં ઘણી જાતનું સુખ ઘણાં વર્ષ ભોગવ્યાથી પુણ્ય પુરું થતાં તે પણ મનુષ્યમાં અવતરે છે. અધર્મી માણસો સુખી હોય છે તે પાછલા અવતારનું પુણ્ય હોય ત્યાં સુધીજ ને ધર્મી માણસો દુઃખી હોય છે તે પાછલા અવતારનું પાપ હોય

ત્યાં સુધીજ. માટે સદ્ગુણ એજ સ્વર્ગ ને દુર્ગુણ એજ નરક આપે છે. જેને દેહ છે તેને કામ કરવાં પડે. તેમાં ધર્મ, અધર્મ જેટલા થાય તેટલાં સુખદુઃખ ભોગવવાં પડે છે. જે હાલમાં ધાર્મિક અને સુખી હોય તે પાછલા અવતારે તેવો હશે. ને હવે પછી પણ એવો અવતાર ભોગવશે, જે હાલમાં અધર્મી ને દુઃખી છે તે ગયા અવતારે તેવો હશે ને હવે પછી તેવો જ થશે અરેરે મહા દુઃખની વાત છે અજ્ઞાની માણસો હાથે કરીને દુઃખી થાય છે ને પોતાના પરમાત્મપણાને મેળવતા નથી. માટે સર્વનું પોતાના આત્મા પેઠે રક્ષણ કરી ભક્તિ કરી જોઈએ. નહિ તો રાજેશ્રી તે નરકેશ્રી થશે. રાજેશ્રી મટી જશે.

હોદરો—મનમાં મહા પ્રભુ ધરી, કરતાં સર્વે કામ,

એવું જે રક્ષણ કરે દ્વિતીય તેનું નામ.

વૈશ્યધર્મ—વૈશ્ય ધર્મીઓએ સર્વના પાણજી માટે અનાજ, ફળ વગેરે જમીનમાંથી ઉત્પન્ન કરવાની ખેતી અને સર્વને આદેશની તથા પરદેશની જોઈતી વસ્તુઓ પુરી પાડવાનો વેપાર કરીને ધાણું ધન મેળવવું ને વધારે પેદાશ થાય તેમ કરતાં શીખવું તથા સર્વને શીખવડવું. ગરજવાન કે અગ્નિહ્યા માણસ પાસેથી પણ સામાન્ય હદ ઉપરાંત ભાવ કે વ્યાજ સેવાં નહીં ખેતીનો ધંધો સૌને જીવાડનાર છે તો ઉપયોગી વસ્તુઓ ઉપજાવવા માટે ઉમંગથી ઉદ્યમ કરી વધારે ધનવાન થવું. ખરાબ વસ્તુઓની ઉત્પત્તિ તથા વેપાર કરીને પ્રાણીઓને પીડા આપીને પાપના ભાગીદાર બનવું નહીં પશુઓને ખોરાક પાણી વગેરેથી ખરાબર સાચવીને તેમના આયુષ્યમાં વધારો કરીને તેમની શક્તિ પ્રમાણેજ કામ કરાવવું. જેવું આપ-

જુને દુઃખ થાય છે તેવું તેમને થાય માટે સાચવી શકાય તેટલાં જ રાખવાં. સર્વ ધંધાઓ કરવામાં જેટલા આત્માઓને જેટલું દુઃખ વેડવું પડે છે તેના કરતાં તેના ઉપયોગથી વળુ આત્માઓને સુખ મળે છે તો પાપ કરતાં પુણ્ય વધે છે. તોપણ બની શકે તેટલું દુઃખ ઓછું હેવું. ને મેળવેલા ધનમાંથી શક્તિ પ્રમાણે દાન આપવું ઓછી વધતી જે જે કામમાં જરૂર હોય તે પ્રમાણે સારાં કામો થવા માટે યોતાના ખર્ચ માટે રાખીને વધારાના પેસા હોય તે પ્રમાણે આપવા બેઠાં. પરોપકાર એજ પુણ્ય ને ધર્મ છે ને પરપીડન એ પાપ ને અધર્મ છે. પારકાનું પ્રીય કરનાર તથા પ્રીય વસ્તુઓ આપનાર સર્વનો નેમજ પરમાત્માનો પ્રીય હાય છે માટે અન્ન, વસ્ત્ર, દવા પાણી ધન, વિદ્યા, જ્ઞાન, ઉદ્ધમ વગેરે દુઃખ મટાડનારી દરેક વસ્તુઓ અશક્ત નીરિવારને નીર્ધનને તથા દેશનું સારું થાય તેવા કામમાં આપીને પ્રભુનાં આજ્ઞાને સુખ આપ્યું હોય તેટલું પ્રભુ પાસેથી યોતાને ફરી વધારે ભાગવવા મળે છે. પેસા સર્વાત્મા રૂપી પરમાત્માના છે. જેણે પાછલા અવતારે પુણ્ય કામોમાં વાપર્યા હતા તેને આ અવતારે વધારે મેળવી આપ્યા છે માટે લક્ષ્મી નકામી રોકી રાખીએ ને બીજાઓનાં દુઃખ ન મટાડતાં અપમાન કરીએ તો આ લક્ષ્મીના પુણ્યનો લાભ ખોઈને તેના બદલામાં ભીખારીનો અવતાર મેળવીએ છીએ. લાંબા વખતનું દુઃખ મટાડનારાં આપવા લાયક માણસોને થોડું દાન પણ વહું આપ્યા જેટલું ફળ આપે છે ને નિરૂપયોગી કામમાં ને નાશાયક માણસોને થોડું આપ્યાથી પણ ખરાબ પરીણામનું પાપ લાગે છે. અધર્મથી ધન મેળવીને દાનમાં વાપરે તો પણ દાનનું ફળ ન મળતાં અધર્મનું ફળ મળે છે મક્કત ભીખ માગનાર કે દાન લેનારે પણ વીના કારણ દાન લેવું નહિ

કેમ કે તે વડે પોતે કરેલાં સત્કર્મોના પુણ્યમાંથી ભાગ આપવો પડે છે. અથવા તેનો દેવાદાર થાય છે. તથા પાપ લાગે છે, જેમ રાજાની પાસે બેસી રહેવા કરતાં રાજ્યને ઉપયોગી કામ કરવાથી જે જોડાએ તે મળે છે. તેમ ઉદ્ધમ છોડી દર્ધ ભગ્નમાંજ બધો વખત કાઢી બીજાઓની મહેનતનું પોતે મફતનું નહિ ભાગવતાં મન વચનથી ને તન ધનથી પુણ્યનાં કામો કરી શકાય છે માટે હરકોઈ ઉદ્ધમ કરવો. ને હદ ઉપરાંત પુણ્યમાં પોતાનું સર્વ વાપરી નાંખીને પોતાની ચિંતા પરમાત્માને સોંપીને તેમની સર્વ સૃષ્ટીની શીકર ચીંતામાં ઉમેરો નહિં કરવો જોઈએ.

જેમ આપણાં છોકરાંને માર મારે ને આપણી કૃપા માંગે તો તે મળતી નથી તથા છોકરાંને વાંકસર મારતાં માળાપને અટકાવી વકીલ પેઠે સમજાવે ને છોકરાંને ખાવાનું આપે તો તે માળાપ તેના પર રાજ થાય છે તેમ દુખીયાંનાં દુઃખ મટાડનાર પર પરમાત્મા રાજ થઈ કૃપા કરે છે.

દરેક શહેરમાં એક એવી ઓફીસ હોવી જોઈએ કે જેમાં દેવસ્થાનોની ને બધી જાતની ધર્મોદાર રકમો એકઠી કરેલી હોય, ત્યાં શહેરનાં બધાં ભીક્ષુકો આવે તેમની લાયકાતની તપાસ થાય. પછી તેમાંથી સંન્યાસાશ્રમમાં, અનાથાશ્રમમાં, દવાખાનામાં, અન્નક્ષેત્રમાં, વીદ્યાશાળામાં, ધંધા નોકરીમાં, કે પુસ્તકો, પૈસા, વસ્ત્ર વગેરે મેળવવા માટે મોકલવામાં આવે ત્યાં સુખી થાય. ધંધા નોકરી જ્યાં ખાલી હોય ત્યાંથી આ ઓફીસમાં ખજરો આપેલી હોય. આથી સર્વે મનુષ્યોને ઉદ્ધમે વળગવાનું બની શકે કોઈ કારખાનામાં પણ જગાઓ ખાલી ન હોય તો પડતર જમીનમાં તેમને વસાવીને ત્યાં

એતીવાડીના કામની જોઈતી મદદ આપવી જોઈએ. આ સર્વ વ્યાપક આત્માની પ્રેમલક્ષણા બકિત છે,

રાગમાં.

ભૂખ્યા તરશ્યાને આનંદ આપેરે, તન મનનાં દુખડાં ઠાપેરે.
થાકેલોને થાક નસાડેરે, મીઠું મીઠું ખોલીને હસાડેરે.
લુપ્તું સુકું મળે તે જમાડેરે, સૌમાં આત્મા એક રમાડેરે.
સૌને જમાડીને પછી જમવુંરે, વૈશ્ય વિષ્ણુ સ્વભાવે રમવુંરે.

શુદ્ર ધર્મ—શુદ્ર ધર્મીઓએ અને ખીન્નઓએ પોતાનું શરીર, સ્ત્રીપુત્ર, ઘર તે સર્વ જડ ચેતન જગત ઈશ્વરનું જાણી પાણી પૃથ્વી ઝાડ, પર્વત, નદીયો વગેરે સર્વની પેઠે જગતને કોઈ રીતે ઉપયોગી થઈને પ્રભુના સેવકરૂપે કામ કરી સમતાને સદાચારમાં રહી શાસ્ત્રોમાં કહેલા શુભકારક લાજ શરમને આચાર વિચારોના સર્વ ધર્મોમાંથી બની શકે તેટલું પાળીને સર્વની સેવારૂપી પરમાત્માના પુજનમાં મુખી રહેવું સુર્યનારાયણ જેવા સૃષ્ટી રૂપી પરમાત્માનું જ્ઞાન મેળવવાનો પણ બની શકે તેટલો પ્રયત્ન કરવો. પોતાના શરીરનું બાન હોડી દઈને પોતાના આત્માનું પરમાત્મા સ્વરૂપ દેખીએ તેમ સર્વના આત્માઓમાં પણ શુદ્ધ પરમાત્મા રૂપે દેખીને સારા વિચાર રાખી ખોટા વિચારોનો નાશ કરવો. ગાંડા થયેલાના જુઠા બકવાદ જેવી ગાળો વ્યભિચાર, દારૂ માંસ તમાકુ * અરીણ વગેરેથી શરીર ને બુદ્ધિ બગડી જાય છે ને પોતાનાં છોકરાંનું પણ લોહી આથી બગાડવાથી આ મોટાં પાપ લાગે છે. તથા રોગી બીજારીને થોડું જીવનારા થવાય છે. માટે દેશને દુઃખ દેનારી આ બાબતો બંધ કરવી જોઈએ.

* કોઈ ગામની ધર્મશાળામાં પચીસ પચાસ સાધુઓ આવ્યા હતા. ગામ લોકો રાંધી ખાવા સીધું આપ્યું. એક સાધુ માલપુડા

હિતારવા બેઠો, ને બીજા બધા નદી ઉપર સ્નાન સંખ્યાદિ કરવા
 ગયા. અડધા માલપુડા થયા તે વખત આ સાધુને જાંડે ફરવાનું
 થયું પણ સાં બીજુ કોઈ નહિ હોવાથી રસોઈ કુતરાં બગાડે તથા
 કઢાઈમાંનું ઘી બળા જાય માટે પોતાની પાણી પીવાની તુંબડીમાંજ
 અધીને તે ઉંચી મુકી દીધી ને કામ ચાલતું રાખ્યું બધા સાધુઓ
 આવ્યા જમવા બેસવાની તૈયારી થતાં એક સાધુની નજર તુંબડી
 ઉપર જતાં તે બોલ્યોકે અરે મહારાજ પેલી તુંબડીમાં સારા સારા
 માલપુડા જ્યાં છે કે શું છે ? કેમ ઉંચે મુકી છે. આથી આ સાધુ
 બજારો કારણ કે આ સાધુઓ જાણશે કે રસોઈ અબડાવીને આવું
 કામ કયું છે. તેથી ઘણાજ માર મારીને જીવતો રહેવા દેશે નહિ,
 ને જમશે નહી. તો હે સર્વજ્ઞ દયાળુ ભગવાન તમે મને માફ કરો.
 એમ ઇશ્વરને શરણે ગયો. તેના આત્મામાંજ પરમાત્મા ભરેલા હોવાથી
 ઇશ્વરી ચમત્કાર થયો. સાધુઓએ તે તુંબડી નીચે ઉતારી બેયું
 તો અંદર માટીમાં છોડવો વાવેલો દેખાયો. પછી પેલા સાધુને પુછ્યું
 કે આ શું ઉગ્યું છે. તેણે સર્વ સાચું કહી દીધું. સાધુઓએ વાંક
 ક્ષમા કર્યો અને જમી લીધું તે છોડવાનું નામ તુંબાના ગુમાંથી
 થયો માટે તુંબાનું એવું પાડ્યું. તે હાલ તંબાકુ તમાકુ કહેવાય છે
 તેનો રંગને વાસ વીણના જેવાં છે. દોર પણ ખાતાં નથી. તેનો
 રોગ ઉપરજ ઉપયોગ કરવો જોઈએ પણ અજ્ઞાની માણસો છીંકણી,
 બીડી, ચક્કમ હોકો, ને તમાકુની દરરોજ ભક્તિ કરે છે. ને તેને
 પરણે છે એટલે સ્ત્રીની પેઠે આખી ઉમર સુધી પડેલી ટેવ જતી
 નથી. પેસા વખત, ને આરોગ્યનો નાશ કરનારીના આખા દેશના
 ઘણા લોકોના પેસા વખત ને દુઃખનો સરવાળો કરીએ ને આ
 લોકોને સમજાવીએ તો તેઓ તમાકુ લાગીને સુખી રહે માંસ, દારૂ
 ને વ્યભીચારથી આથી પણ ઘણાંજ ખરાબ પરીણામ ગાંડા ને
 અજ્ઞાની માણસોએ અનેક પ્રકારનાં દુઃખવાળાં સમજવાં જોઈએ. તે
 નાનપણથીજ તજવાં જોઈએ.

ખારી જમીનમાં વનસ્પતિ ખીલી શકતી નથી તેમ દુર્મધીવાળાં શ્વાસ, પરસેવો, મળમુત્ર તથા વાસી ખોરાક શરીર બગાડે છે. માટે સારા માણસો પેટે સારો ખોરાક, સારા વિચાર ને સારા કામોમાં રમણુ કરી દેશને દેવ જૂમિ જેવો બનાવવા ઉપાય કરવા જોઈએ. આપણાં દુઃખ આપણે જ ઉપજાવેલાં હોય તે બંધ કરવા દુઃખનાં બીજ બાળી નાંખવાં. સૌને પોતાના આત્મા પ્રમાણે પ્રેમથી કામળ બાવે દેખી દયા રાખનારને પ્રભુની દયા મળે છે. માટે હે પરમાત્માના અંશાવતારો નબળાનું સબળે રક્ષણ કરવું સૌનું આત્મતત્ત્વ ને ઇન્દ્રિયો એકજ છે. એકજ ધરતી પર, એકજ હવામાં ને એકજ પાણી ને તેજથી જીવનારા સૌ એકજ પરમાત્માનાં બાળકો છે માટે આપણાં નામ પરમાત્માના નામ પ્રમાણે પાડેલાં છે.

રામશંકર શીવશંકર દેવશંકર મહાશંકર ઉમીયાશંકર હરીશંકર પ્રભાશંકર પ્રાણશંકર રવીશંકર શીવરામ સુરજરામ ગણપતરામ કૃષ્ણારામ ભક્તિરામ આદીતરામ આનંદરામ પ્રજુરામ શોમારામ સીતારામ રામલાલ શીવલાલ અંબાલાલ ગોવિંદલાલ હરીલાલ કેશવલાલ માધવલાલ ઈશ્વરલાલ રણછોડલાલ શાંતીલાલ. કલ્યાણદાસ ગોપાળદાસ કરશનદાસ વિક્રલદાસ મંગળદાસ પુરુષોત્તમદાસ ગોવર્ધનદાસ વિષ્ણુદાસ ભગવાનદાસ નારાયણદાસ જગતસિંહ અમ્મરસિંહ દેવીસિંહ રામસિંહ શીવસિંહ કૃષ્ણસિંહ મુળસિંહ સુર્યસિંહ ભગતસિંહ ઝંકારસિંહ દેવચંદ રામચંદ હરીચંદ મુળચંદ ધર્મચંદ સુરચંદ સ્વરૂપચંદ લક્ષ્મીચંદ લીલાચંદ અમીચંદ રામજી કાનજી દેવજી અમરાજી પ્રભુજી નાથજી ગણેશજી રણછોડજી ભગાજી શીવાજી પાર્વતી ઉમીયા ભગવતી જશોદા સીતા સરસ્વતી ગંગા જમના નર્મદા નારાંણી સાવીત્રી શુભદ્રા સુરજ મહાલક્ષ્મી ભક્તિ વીલા દેવકી અંબા શીવબાઈ રામબાઈ

વિશ્વંભર આખા વિશ્વનું ભરણપોષણ કરે છે તે વીશ્વકર્માની પેઠે સૌએ જગતને ઉપયોગી સર્વ ઉદ્યમે સૌના પાલન પોષણ માટે કરીએ તે પરમાત્માની ભક્તિની બહાર નથી. પણ પરમાત્માના અરિત રૂપજ છે. માટે સર્વ વસ્તુઓ ઉપજવવાની સર્વ કળાઓને કરીને પોતાના ઉદ્યોગોનો ધર્મ બજાવવો. સર્વ જાતની હુન્નરકળાઓમાં સુધારો કરવો તથા કરાવવો ને પૃથ્વીના સર્વ દેશના લોકોને તે શીખવાડવો જોઈએ.

લાકડાંના તમામ આકારના ઘાટ કરનાર સુતારનો, તથા તેને ગોળ કરી રંગનાર ખરાદીનો, લોઢાની તમામ વસ્તુઓ બનાવનાર હુદારનો, સોનું રૂપું, ત્રાંબુ કલાર્ધ વગેરેનાં ધરેણાં કરનાર સોનીનો, ધાતુઓનાં વાસણો બનાવનાર કંસારનો, માટીનાં વાસણો વગેરે કરનાર કુંભારનો, ઘર દેવાલય વગેરે ચણનાર કડીયાનો, પથરામાંથી ધાતુઓ શોધવાનું ને પથર કાતરવા વગેરે કરનાર સલાટનો કપડાં વણનાર વણકરનો, તે શીવીને ખરાખર કરનાર દરજીનો, તે ઘોનાર ઘોળીનો, કપડાં રંગનાર રંગેજનો, તે પર તમામ જાતનું છાપનાર છીપાનો, ચામડાં ઢોરનાં ઉતારનાર ઢેડનો, તથા તે પકવી ઉપયોગ કરનાર ચમારનો, તે શીવીને ઘાટ કરનાર મોચીનો, વાળ કાપી શરીર શોભાવનાર હજમનો, બધી જાતનાં તેલ કાઢનાર ધાંચીનો બધી જાતનાં કુલકળનાં ઝાડ ઉગાડનાર માળીનો, ખાવાની મીઠાઈ કરનાર કંદોઈનો, વાજાં વગાડનારાં વાજાંત્રીનો, તથા ગાનાર ને નાટકથી બોધ કરનાર તળગાળાનો, ચીત્ર કાઢનાર ને છબી પાડનાર ચીતારનો, પાણીમાં તારનાર તારાનો, વહાણ આગબોટ ને હોડીઓ ચલાવનારા વહાણવટીયાનો, પુસ્તકો છપાવનાર ને વેચનાર બુકસેલરનો, સારા કામમાં શુર ચઢાવનાર ખારોટનો, પશુઓને પાળનાર રખારીનો, બળદ. ગધેડા ઉપર માલ બરી વેચનાર વણઝારાનો,

ગામમાંની ગંદકી દૂર કરી હવા બગડવા ન દેનાર ભંગીનો ગામની રખવાળી વગેરે કરનાર ઠાકરડાઓનો રૂમાંથી કપાશીયા કાઢી પાંજરને કાતણીઓ કરનાર પાંજરાનો, તથા કાંતીને દોરા કરનાર તમામ વણુનો વગેરે ખપના ધંધાઓ કરવા ઉપરાંત જે પોતાના દેશમાં બનતી હોય તેવી વસ્તુઓ બનાવવી કે તેથી પોતાના દેશના લોકોને ઉદ્ધમ મળે તો જીવી શકે માટે જેવી કે કાગળ, કાચ, ધડીયાળ, છત્રીઓ, દીવા, દીવાસળીયો, દારૂખાતું સુરોખાર, ફટકડી, સાબુ, સીમેન્ટ, વારનીસ લાખ, ઝવેરાત મીઠું ખાંડ, સાકર સ્વેટો, બટન, ટોપીઓ, બાઈસીકલ, મોટર વીમાન, મીલ, રેલ્વે ને વીજળીનો સામાન રસાયનીક મેળવણીઓ, તમામ જાતનાં યંત્રો વગેરે સર્વ વ્યવહારોપયોગી વસ્તુઓની વૃદ્ધી કરવી, કે તેથી પૃથ્વીપરના સર્વ લોકો સુખ પામે. આ કળીયુગની કળાઓ વડે પરમાત્માની શેવાનો ધર્મ પ્રેમથી પાળવો. પ્રેમથી પાળવો.

રાગ—મંદાકાંતા છંદ

જ્યાં જ્યાં જોઉં, સરવ સ્થળમાં, ઇશ વ્યાપી રહ્યો છે.
પ્રાણીમાંને, જડજગતમાં, સર્વમાં એ ભર્યો છે.
શુદ્રે સેવા, સરવ વખતમાં, ધર્મ બીજો ન જાણું,
પ્રાણી સેવા, કરી સદ્ગુરના, માર્ગમાં પ્રેમ આણું.

— બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી ને વૈશ્યાદિકને નિત્ય કરવાનાં કામ: —

દોહરા—નીર્મળ જળથી દેહને, નિર્મળ કરું છું આજ;

મનવાણી નીર્મળ કરું શુદ્ધ કરું સૌ સાજ.

૧

પ્રાતઃ સંધ્યા—

આચમનથી જલતણો, થાય ઉદર પ્રવેશ;

આત્માથી તેમજ જગતનો. બનો અમેદ અશેષ.

૨

વૃત્તીરૂપ શીખા તણું, કરું છું બંધન આજ;	૩
વૃત્તી રહો પ્રભુ રૂપમાં, તજી સૌ મીથ્યા સાજ.	
વિશ્વતણા કારણ વીણુ. બુદ્ધી પ્રેરક આપ;	૪
શુભમતી આપી હે પ્રભુ, કાપો મારાં પાપ.	
છદ્રિયો પાછી વળે, મન અંતર્મુખ થાય;	
એ અંતર્મુખ મન વિષે, આપ સ્વરૂપ દર્શાય.	૫
પાપ વાસના દુર થઈ, મન અતી નિર્મળ થાય;	
મોતતણું ભય દુર થઈ, અમર ભાવ દેખાય.	૬
પ્રાતઃકાલે વીશ્વમાં, શાન્તી સુખ દર્શાય;	
તેમ મારી બુદ્ધી વિષે, આળે રહો સદાય.	૭
જેમ ઉદય રવી પુર્વમાં, રમણીય અતી જણાય;	
તેમ મારી મતીને વિષે, આપગુણો ઝળકાય.	૮
અશુભ વૃત્તીરૂપ અવૃત્તણું, મર્ષણુ કરું સદાય;	
મનવાણી શુદ્ધ રાખીને, પાપ ન કરું જરાય,	૯
શુચી પ્રીતીરૂપ જલવડે, અર્ધ્ય દહિં હું આજ;	
કૃપાવડે સ્વીકારીને દો ભક્તિ મહારાજ,	૧૦
આપતણું રમરણુ કરું, ધરું આપનું ધ્યાન;	
શુચી શાન્ત ગંભીર રહું, રાખું ઈર્તવ્ય ભાન,	૧૧
વિદ્યામાં આગળ વધું, શુભ ગુણમાં પણ તેમ;	
ભક્તિ જ્ઞાનતે દઢ કરું, રાખી પુરણુ પ્રેમ.	૧૨

મધ્યાન સંધ્યા

દિવ્ય ગુણો જગમાં વધો, જેમ ગગનમાં સુર્ય;	
નિર્મળ શાન્તી સુખ વધો, થજો પાપ દુઃખ દુર	૧૩
શ્રેષ્ઠ પ્રતાપી પ્રભુ તણું, ધરું છું મનમાં ધ્યાન.	
જે પ્રભુ દે છે મુજને, સદા સુમતીનું દાન,	૧૪

સાથ સંખ્યા

ક્ષણ ભંગુરતા જગતની, કહે આથમતા સુર	
જીવન ક્ષણભંગુર ગણું, રહું પાપથી દુર.	૧૫
માનવ પશુ ને પક્ષીઓ, નીજનીજ સ્થાને જાય,	
ત્યમ પ્રભુની ભક્તિ વડે, મન આ પ્રભુપ્રતી ધાય.	૧૬
જગ ગંભીરતા જોઈને, થઈ હવે ગંભીર;	
તાપ વીનાશને જોઈને, તણું દુઃખ થઈ ધીર;	૧૭
રાગદ્વેષ ઝાંખા કરું, અહીં નીશા ઉપદેશ.	
મનને અતી શીતળ કરું, પ્રીતે ભજી પરમેશ.	૧૮.

વીશ્રામ ૧૨ મો.

બ્રહ્મસાર ગીતા.

રાગ-ચોપાઈ કે શલોખાનો

જગત સર્વ છે બ્રહ્મ પ્રકાશી, એક અદ્વૈત શાંત અવીનાશી,	
જ્ઞાનીને વીશ્વ આનંદ રૂપ, બધે દેખે તે બ્રહ્મ સ્વરૂપ.	૧
વ્યાપક બ્રહ્મ છે પરમાત્મા જોઈ, સર્વ સામર્થ્ય રૂપીઆ તેહ,	
વીશ્વ બ્રહ્મમાં ઉપજે શમે, બ્રહ્મરૂપથી બ્રહ્મમાં રમે.	૨
જગત સર્વ તે પુરણુ બ્રહ્મ જોય, બીન્ન ભાસેનાં ક્યારે આ કોય	
ચંડિતોને આ પરમાનંદ હોય, તે તો બધે જ એકાત્મા જોય.	૩
જો જન પામ્યો છે પરમાનંદ, કોઈ કાળે તે દેખે નહિ દંદ	
શુદ્ધ સર્વ છે આતમારામ. તે વણુ ઠાઝો આ નહિ કોઈ ઠામ.	૪
સાધુને મન જગ એ બ્રહ્મ, સ્વપ્ને પણ ના ભાસેરે ભ્રમ.	
બ્રહ્મજ્ઞાને છે સર્વમય બ્રહ્મ, કોઈ કાળે પણ ભાસે નહિ ભ્રમ	૫
અમૃત સાગર બ્રહ્મ નિર્વાણુ વીશ્વ વિલાસ લહેરી જાણુ,	
તરંગફેણુને બરફ અનંત, જળથી જુદાં તે કહે નહિ સંત.	૬

સમુદ્ર લહેરી તે એકજ રૂપ, તેમ જીવ છે બ્રહ્મ સ્વરૂપ;
 નામ માત્ર તે કહીએ જીવ, સર્વ નીરંતર વ્યાપક શીવ. ૭
 પીંડ બ્રહ્માંડ બ્રહ્મ વીલાસ, બ્રહ્મે ઉત્પત્તી બ્રહ્મો સમાસ;
 બ્રહ્મરૂપથી બ્રહ્મમાં રમે, ફરી ઉપજે ને ફરી શમે, ૮
 તેના વીના તો ઠાણો નહિ ઠાંમ, તે સરવે આ રૂપને નામ;
 યુગ્ય દોષ ને હૃદયથી તજો આત્મા જાણીને સૌનેરે બજો. ૯
 બ્રહ્મા આદી આ કીટ પર્યંત, દેખો પ્રગટ શ્રી ભગવંત;
 સર્વાત્મા બ્રહ્મનો સવમાં વાસ, આનંદ પુરણ સર્વની પાસ. ૧૦
 બ્રહ્મરૂપ આ પરમેશ્વર જેહ, પ્રગટ પ્રકાશ બધે આ તેહ;
 વીશ્વ તેહમાં વીખે છે તેહ, સદાય સર્વદા આશ્રય એહ. ૧૧
 અખંડ બ્રહ્મને ખંડીશનાંતાત સર્વ એકજ બ્રહ્મ સાક્ષાત;
 બ્રહ્મ સ્વરૂપ ભાસે સંસાર મનોવૃત્તી હોય બ્રહ્મઆકાર ૧૨
 જેવું મનમાં તેવું જગ હોય, એક મનેથી જુદાં ન કોય,
 છે શીવ શાંતને અચળ સ્વરૂપ, તેની મધ્યે આ સર્વે છે રૂપ ૧૩
 વીશ્વ સર્વ છે આત્મ વિલાસ, સર્વે કેવળ બ્રહ્મ પ્રકાશ,
 સ્થંભ વીના તો પુતળી નવ હોય સ્થંભ રૂપ તે જાણેજ હોય ૧૪
 વિશ્વ એમ તે બ્રહ્મથી જાણુ, બ્રહ્મ વિષે આ વર્તે નીરવાણુ;
 વિશ્વ નામજ માત્ર છે તાત, સત્ય એક છે બ્રહ્મ સાક્ષાત. ૧૫
 એક અનેક અનેકજ એક, એવો જાણુરે આત્મ વિવેક;
 જગત સહિત રહિત તે રામ, જ્ઞાની પેખે છે પુરણ ધામ. ૧૬
 પંચ વિપદ તૃણાનો નાશ, મુક્તિ આવે છે તેનીરે પાસ;
 વીષયવાસનાનો લય હોય, જીવન મુક્ત તે કહીએ નર સોય ૧૭
 થાય વાસના વડે ઉંચ નીચ, જાય વાસના વડે દશ દીશ;
 બ્રહ્મવીદ તે જાણુજો રામ, જેને છે નહિ તૃણા કે કામ. ૧૮
 નીરવાસન ચોત જ્યાં તાત, પુરણ બ્રહ્મ છે તે તો સાક્ષાત,
 વિષય તણો જ્યાં સંકલ્પ નહિ, મુક્તીનું સુખ ભોગવે સહી. ૧૯

અન્ય વાસના સધળી ટળે, બ્રહ્મ ભાવમાં જે મમ મળે,
તે વૈષ્ણવ ને જાણો સંત, ફક્ત બ્રહ્મમાં જેનું છે ચીત ૨૦

જ્ઞાની ક્યાંય ન આસકત હોય આત્મલાભથી પુરણુસોય;
કીંચીત વીષય તણું નહીં ધ્યાન, અનુભવે તે કેવળ બ્રહ્મજ્ઞાન. ૨૧

તે જ્ઞાનીને લાગુરે પાય, જેની વીરૂદ્ધ નહીં જગરાય;
દેહ ભાવતે મનથી ટાળ્ય, કેવળ બ્રહ્મજ નીરંતર ભાળ્ય. ૨૨

બ્રહ્મ ભાવેથી મનનો લય થાય, સર્વ મનોરથ પુરણુ થાય;
બ્રહ્મ ભાવે મન બ્રહ્મમાં ભળે, જન્મ મરણ સંશય સૌ ટળે,
એક ચીતથી સીદ્ધીજ હોય, જે સર્વેમાં એકાત્મા જોય,
અહંમાત્મા છે પરમાત્મા રોમ, જ્ઞાન મુતીને સર્વાત્મા ધામ ૨૪

આપોઆપ છે સ્વયં પ્રકાશ, સર્વ નીરંતર સર્વમાં વાસ,
સત્ય સ્વરૂપ સદા છે જેહ, તે તે હુંહુંને હુંહુંને તેહ. ૨૫

ભાસે બ્રહ્મજ સાક્ષાત્કાર, ચીત પામે છે વીશ્રામ અપાર,
સંકલ્પ સર્વેતો પામેરે શાંત, બ્રહ્મ ભાવ છે એજ સીદ્ધાંત ૨૬

શીલા પેઢેજ રહે છે સ્થીર, આત્મઅર્ણુવ અતી ગંભીર,
મન તો અમન કરવાનું કામ, સેવો નીજ આ ચીદાનંદ ધામ ૨૭

આત્મા પરમાત્મામાં જમ મળે, સોહં આત્મા છે સર્વ આ સ્થળે
કરતાં આત્મા તત્ત્વ વીચાર મનોવ્રતી હોય બ્રહ્મ આકાર ૨૮

અતીજ્ઞાન સંપુર્ણ અભ્યાસે, અહંમમત્વ નાશજ થાશે.
આત્મા પરમાત્મામાં હેજ મળે, બ્રહ્મ આકારે રહે સૌ સ્થળે
દેખો દેવને દેહેરે દેહે, સેવો સર્વત્ર હરીને રનેહે.

દેહ દેવલ આત્મા છે દેવ, તેને પોતાનો જાણે સદૈવ. ૨૯

બ્રહ્મ સમ્યક તો જાણોરે આમ, અખંડ સમાધી તેનુંજ નામ.
ધ્યાન ધારણ કરતાં કામ, ચંચળ ચીત તે આવેજ હામ, ૩૦

સર્વ શક્તીતે મન જીતે હોય, સીદ્ધીરીદ્ધીને પામે જ સોય;
બ્રહ્મા વિષ્ણુને શ્રદ્ધાદીક દેવ, કૃપા કરે તે અવશ્ય મેવ. ૩૧

- જપ:—મંગળનામ પ્રભુતણું શ્વાસોશ્વાસ જપાય;
આપપાસ આગ્યા તણો, જપ આ સુલભ હિપાય, ૧૯
- મન ઇદ્રિયો સ્થીર કરું, જપું આપનું નામ;
ધ્યાન ધરું પ્રભુ આપનું પ્રીતે દિન તમામ ૨૦
- આપતણું શ્મરણુ કરી, મળીશ નિત્ય એકાંત.
તનમનના તાપોશમી, થાશે બહુ જ નીરાંત ૨૧
- હોમ:—હૃદયકુંડમાં બ્રહ્મરૂપ, પાવક જે કહેવાય.
રાગ દ્વેષરૂપ સમીધ જે, ત્યાં પ્રીતે હોમાય. ૨૨
- આવા હોમ વિષે નકિ. પાપો સર્વે જાય,
વીષય વાસના દુર થઈ, જીવ શીવરૂપ થાય. ૨૩
- બ્રહ્મયજ્ઞ:—વેદાદિ સત શાસ્ત્રનું છે લક્ષ બ્રહ્મસ્વરૂપ;
શબ્દ અર્થને રહસ્યનું, ભણવું શાસ્ત્ર અનુપ. ૨૪
- શાસ્ત્ર સાર મનમાં ધરી, વરતવું તદ અનુસાર;
દુઃખ દોષો સૌ ત્યાગીને, થાઉં સુખી અપાર; ૨૫
- તર્પણ—હિંચનીચ સૌ પ્રાણીને, દેવી તૃપ્તીસાર;
શુભ વીચાર શુભ કાર્યથી, મનમાં લાવી પ્યાર ૨૬
- પ્રેમ રાખી સૌ પ્રાણીપર, કરવું હિત સદાય;
પ્રભુ મુખ પણ એજ છે, એ તર્પણ કહેવાય. ૨૭
- ચરમાત્મ બ્રહ્મથી અભીન્ન આતમા, મોટા દેવ ગણાય;
પુજા—મન સ્થીર કરવું તે વીશે, રાખી પ્રેમ સદાય. ૨૮
- સ્થુલ સુક્ષ્મ જગભૂલીને, થવું પ્રભુમાં લીન;
એ મહાપુજા પ્રભુતણી, મનથી રહેવું દીન. ૨૯
- વૈશ્વદેવ—ઉત્તમ મધ્યમ સર્વ જે, દેવ સમુહ કહેવાય;
તથા પીતૃ મનુષ્યને, દેવું અન્ન સદાય. ૩૦
- પશુ પક્ષી ને કીટનો, પણ કરવો સતકાર;
એમ હૃદય વીકસાવવું, રાખી પુરણ પ્યાર. ૩૧

પેટ ભરા થાવું નહિં, કરવે અન્ન વીભાગ;
યથાશક્તિ અન્ન આપીને, થવું સુખી મહાભાગ. ૩૨

અતીથી સત્કાર

તેને શુભ અન્ન આપવું, અતીથી આવે જેહ;
સ્વાગત કરવું તેમનું, રાખી સારા સ્નેહ. ૩૩

પુણ્યે એ દિવસો મળે, આવતાં જેને દાર;
જ્યાં વૈભવ હોતો નથી, ત્યાં ઠાઠ ન ચઢતું દાર. ૩૪

મનને પ્રસન્ન રાખીને, યાચકને અન્ન આપ;
૩૫ એ દિવસો ગણી, પામ નહિં પરીતાપ. ૩૫

સર્વ કલ્યાણ સદાય એને, મન તૃષ્ણા ને કામ ન જેને;
નીર્મળ શાંતી ને સદા સ્થીર મન, જીવન મુક્તનાં એવાં ચીન્હ, ૩૬

શુદ્ધ ધ્યાન છે તેનું જ નામ સર્વમાં દેખે આતમારામ;
જ્યાં જેમએ ત્યાં આતમારામ, આત્મા વીના કંઈ ઠાણે નહિ ઠામ ૩૭

ચીદાનંદ જે સોઈ બ્રહ્મ જેહ. ઉત્તમ ધ્યાન ને ચીંતન છે એહ,
અંદર કૃત્યથી રહીત ધીર. સહજ સમાધ્યે વીચરે વીર. ૩૮

સમદર્શન કહીયે જ તેહ, સધળે આત્માને જણે છે જેહ.
દોષ બુદ્ધિને જાની પરહરે, જાની સર્વને હિત આચરે ૩૯

જાની કામ જ સારાં કરે સર્વ, ધર્મ કર્મનો કરે ન ગર્વ;
તેના કૃણને ઇચ્છેરે નહિ, બાળક દશાને જાનીએ ગ્રહી. ૪૦

જીવન મુક્તને યોગેશ્વર તેહ, કર્મ કરે પણ એવો જ જેહ,
બ્રહ્મ વિચાર સદાય જેને, બ્રહ્મ સ્વરૂપ કહીયેરે તેને ૪૧

ફક્ત બ્રહ્મ છે મનમાં જ્યારે, મોક્ષ ધામ છે તે તો જ ત્યારે;
મન સંકલ્પ તેજ સંસાર, નિઃસંકલ્પ મન બ્રહ્મઆકાર. ૪૨

તે યોગી તે પરમેશ્વર બ્રહ્મ, જેનો કેવળ આતમ ધર્મ
નીર્મળ નર ને નારાયણ રૂપ, નીજ ધામને પામ્યો તે જીવ. ૪૩

- બ્રહ્મ વિષે આ નિશ્ચળ થઈ રહે અહંબ્રહ્મને સર્વ બ્રહ્મ કહે; કેવળ બ્રહ્મનો કરે ઠરાવ, કેવળ બ્રહ્મ જ વિષે એક ભાવ. ૪૪
- કેવળ બ્રહ્મ જ તણું છે ધ્યાન, તેનું નામ તે આતમ જ્ઞાન; બ્રહ્મજ્ઞાનેથી મુક્તી તો હોય, વેદ વાક્ય આ સત્ય જ હોય. ૪૫
- કેવળ બ્રહ્મ જ નિરંતર જોઈ, બંધ મુક્તીને દેખે નહિ કાંઈ. બંધ મુક્ત તે જ્ઞાને કહું નામ, બ્રહ્મ વિના તે ઠાણો નાં ઠામ ૪૬
- સર્વ નિરંતર બ્રહ્મ જ જોઈ, જીવનમુક્ત તે યોગેશ્વર હોય; હું તું તણને જુએ એકરૂપ, નીર્મળ નીશ્ચળ બ્રહ્મ સ્વરૂપ ૪૭
- અહં બ્રહ્મને સર્વ બ્રહ્મ જોય, મન મરે તો પરમ સુખ હોય; વ્યાપક શુદ્ધ છે પરમપદરામ, રહે નિરંતર તે નીજ ધામ. ૪૮
- સર્વ સદાય જાણેજ બ્રહ્મ, સર્વ એકાત્મા તેથી નીષ્કર્મ; બ્રહ્મ અવસ્થા પેખેરે જોઈ; પુણ્યનંદ ને ધનામૃત તેહ. ૪૯
- વ્યાપક એકજ આતમારામ, નીર્મળ નીશ્ચળ પુરણધામ; બ્રહ્મ ભક્તિથી બ્રહ્મ થવાય, સદા બ્રહ્મમાં સુખે રહેવાય ૫૦

રાગમાં—હવે તો એક રામ રામ દુસરા ન કાંઈ;

દુસરા ન કાંઈ રે સંતો, દુસરા ન કાંઈ; હવે તો બધાં જોઈ ત્યાં રામ રામ. દશેદીશ રામ રામ.

રામ જ્ઞાન પુણ્ય થયું પુણ્ય બ્રહ્મ માંહી.—

હવે તો એક રામરામ દુસરા ન કાંઈ.

સર્વાત્મા હું સર્વરૂપ, પરમાત્મા હું પુણ્ય રૂપ

મુળ એક બ્રહ્મનો સ્વભાવ થયો, બાઈ.—

હવે તો એક રામ રામ બીજું નથી કાંઈ,

શાન્તીમય સ્વભાવ થયો. વિચારો વીરામ પામ્યા;

એક અખંડિત સત્યબ્રહ્મ સુખ આંહી,

હવે તો એક રામ રામ બીજું નથી કાંઈ.

ૐ શાન્તિઃ સંપૂર્ણ. ૐ શાન્તિઃ

પુસ્તકો મળવાનું હેતુકે—

જયનારાયણ મુક્તીરાજ ભટ્ટ.

સુ. જાદર, પાસ્ટ-રેશન ઝાદર.

(મકર રેલ) એ. ડી. રેલ

જયનારાયણ મુક્તીરાજ

